

SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR YOLUNDA DİYARBAKIR

Sivil Toplum Önerileri Işığında
Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi
2025 - 2029 Stratejik Plan Analizi

Cuma Çiçek

Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi

Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi (DİTAM)

Diyarbakır Kent Sorunlarının Çözümünde Sivil Toplumun Katılımı Projesi

Sivil Toplum Önerileri Işığında Diyarbakır Büyükşehir
Belediyesi 2025-2029 Stratejik Plan Analizi

Cuma Çiçek

Mart 2026

S ü r d ü r ü l e b i l i r Ş e h i r l e r v e T o p l u l u k l a r Y o l u n d a D i y a r b a k ı r

S i v i l T o p l u m Ö n e r i l e r i
I ş ı ğ ı n d a D i y a r b a k ı r
B ü y ü k ş e h i r B e l e d i y e s i
2 0 2 5 - 2 0 2 9 S t r a t e j i k P l a n
A n a l i z

C u m a Ç i ç e k

• • • •
• • • •
• • • •
• • • •
• • • •
• • • •

Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi

Yönetim Kurulu

Mesut Azizoğlu
Meral Özdemir
Sedat Yurtdaş
Ahmet Özmen
Barış Yavuz
Sevim Vural
Mahmut Bozarıslan
Cihan Ay
Nevin Soyukaya
Mahmut Lezgin Yalçın
Dilan Kaya Taşdelen

Yayının Adı

Sürdürülebilir Şehirler ve
Topluluklar Yolunda Diyarbakır: Sivil
Toplum Önerileri Işığında DBB
2025-2029 Stratejik Plan Analizi

Raporu Hazırlayan

Cuma Çiçek

Yayınlanma Tarihi

Mart 2026

Tasarım

Ardıl Batmaz

Konu

Yerel Yönetimler, Belediye,
Stratejik Plan, BM
Sürdürülebilir Kalkınma
Amaçları, Sürdürülebilir
Şehirler ve Topluluklar

Projenin Adı

Diyarbakır Kent Sorunlarının
Çözümünde Sivil Toplumun
Katılımı

Koordinatör

Halil Bayhan

İletişim

Aliemiri 1. Sokak Nuyap
PlazaNo: 21 Kat: 7/48
Yenişehir/Diyarbakır0 412
2280003

Sosyal Medya

ditamdiyarbakir

DİTAM Hakkında

Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi (DİTAM) Derneği 2010 yılında Diyarbakır'da kurulmuş bir düşünce kuruluşudur. Kurucu üyeleri arasında akademisyen, doktor, avukat, mühendis, gazeteci, yazar, eski milletvekili ve iş insanları yer almaktadır.

DİTAM, bağımsız bir kuruluş olarak, kendi misyonu ve ilkeleri doğrultusunda, Diyarbakır öncelikli olmak üzere, ekonomik, sosyal ve siyasal konularla ilgili olarak, konunun uzmanları vasıtasıyla araştırmalar yaparak mevcut durumun tespitini yapmayı ve bu bilgilerin ışığında ilgili kurumları zorlayarak sorunların çözümüne katkı sunmayı hedeflemektedir.

Yayın Hakkında

Bu yayın, DİTAM tarafından yürütülen ve Avrupa Demokrasi Vakfı (The European Endowment for Democracy) tarafından desteklenen “Diyarbakır Kent Sorunlarının Çözümünde Sivil Toplumun Katılımı Projesi” kapsamında hazırlanmıştır.

Yayın içeriği DİTAM ve Avrupa Demokrasi Vakfı'nın görüşleri ile örtüşmeyebilir.

Yazar Hakkında

Cuma Çiçek siyaset sosyolojisi ve kamu politikaları alanlarında çalışıyor. İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Endüstri Mühendisliği Bölümünü 2004'te, Şehir ve Bölge Planlama Yüksek Lisans Programını 2008'de tamamladı. 2014 yılında Paris Siyasal Bilgiler Enstitüsü'nün (SciencesPo) Siyaset Bilimi Programı'nda Siyaset Sosyolojisi ve Kamu Eylemleri alanında Doktora derecesi aldı.

Akademisyen, mühendis ve şehir-bölge plancısı olarak bugüne kadar Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, SciencesPo, UNDP Türkiye, AB Türkiye Delegasyonu ve çeşitli STK'larda farklı görevlerde bulundu.

Barış Vakfı'nın kurucuları arasında yer aldı. Ayrıca, Yurttaşlık (Helsinki Yurttaşlar) Derneği ve Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (DİSA) üyesidir.

Akademik çalışmaları, Kürt meselesi, Kürt İslamcılığı, yerel yönetimler ve yerel siyaset, kentsel ve bölgesel eşitsizlik, sınıf ve kimlik ilişkileri, dil politikaları, çatışma çözümü ve toplumsal barış inşası ile seçim sosyolojisi konularını kapsıyor.

En son yayınlanan kitapları şunlar:

- Kürt Meselesi ve Siyasi Barış Bağlamında Güç Paylaşımı ve Ademi Merkeziyet (İstanbul: Hafıza Merkezi, 2021)
- Hizmet-Siyaset İkiliğinden Diyarbakır'a Bakmak: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Deneyimi 2015-2018 (Diyarbakır: Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü - DİSA Yayınları, 2019)
- Süreç: Kürt Çatışması ve Çözüm Arayışları (İstanbul: İletişim, 2018)
- The Kurds of Turkey: National, Religious and Economic Identities [Türkiye Kürtleri: Ulusal, Dinsel ve Ekonomik Kimlikler] (London: I.B. Tauris, 2017)
- Ulus, Din, Sınıf: Türkiye'de Kürt Mutabakatının İnşası (İstanbul: İletişim, 2015, İkinci Baskı 2021)

DİTAM'dan

DİTAM “Yerel Hizmetleri İzleme Ağını (İzleme Ağı)” 2024 yılında kurdu. Bu proje İzleme Ağının devamı kapsamında yürütülmektedir. Bu rapor, Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi (DİTAM) tarafından yürütülen ve Avrupa Demokrasi Vakfı (EED) tarafından desteklenen “Diyarbakır Kent Sorunlarının Çözümünde Sivil Toplumun Katılımı Projesi” kapsamında hazırlanmıştır.

Çalışmanın 3 temel amacı var.

BM Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacını referans alarak;

- İzleme Ağı vasıtasıyla sivil toplum aktörlerinin Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin 2025-2029 dönemi stratejik planlama sürecine katılımını analiz etmeyi;
- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin 2025 yılı faaliyetlerini analiz etmeyi ve değerlendirmeyi,
- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin 2027 yılına yönelik eylem planının (performansa dayalı bütçe planı) hazırlanması sürecine sivil toplum aktörlerinin etkin şekilde katılmasını kapsamaktadır.

Bu rapor, yukarıda belirtilen birinci amaç doğrultusunda hazırlanmıştır;

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları çerçevesinde Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin 2025-2029 stratejik planlama sürecine sivil toplum aktörlerinin ne ölçüde ve hangi içerikte katkı sunduğunu analiz etmektedir. Bu kapsamda, BM Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı temel referans olarak alınmıştır. DİTAM tarafından 2024 yılı ocak ayında yaklaşık 80 sivil toplum aktörünün katılımıyla yapılan 4 farklı odak grup toplantısının sonucunda oluşturulan öneriler, sistematik biçimde sınıflandırılmış, belediyenin stratejik planına ne ölçüde yansıdığı üç düzeyde incelenmiştir: normatif (değerler ve vizyon), stratejik (amaç ve hedefler) ve operasyonel (faaliyet ve performans göstergeleri).

Projenin bir diğer amacı da Diyarbakır'da kapsayıcı, katılımcı ve sürdürülebilir yerel yönetim mekanizmalarının güçlendirilmesine katkı sunmak, sivil toplumu yerel politika üretim süreçlerinde görünür kılmak ve Belediyenin stratejik planının uluslararası sürdürülebilirlik hedefleriyle uyum düzeyini ortaya koymaktır. Ayrıca, İzleme Ağının yapılandırılması, kapasitesinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir bir yapıya dönüştürülmesi de hedeflenmektedir. Proje kapsamında bu raporun dışında yukarıda belirtilen ikinci ve üçüncü maddedeki amaçlar doğrultusunda iki rapor daha hazırlanacaktır.

DİTAM Yönetim Kurulu

İçindekiler

<u>DİTAM Hakkında</u>	<u>5</u>
<u>Yayın Hakkında</u>	<u>5</u>
<u>Yazar Hakkında</u>	<u>6</u>
<u>DİTAM'dan</u>	<u>7</u>
<u>DİTAM Yönetim Kurulu</u>	<u>7</u>
<u>Yönetici Özeti</u>	<u>9</u>
<u>Executive Summary</u>	<u>13</u>
<u>Giriş</u>	<u>17</u>
<u>Projenin Genel Amacı</u>	<u>17</u>
<u>Projenin Spesifik Amacı</u>	<u>17</u>
<u>Projenin Kapsamı</u>	<u>17</u>
<u>Raporun Planı</u>	<u>19</u>
<u>1.METODOLOJİ</u>	<u>20</u>
<u>2.BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI</u>	<u>21</u>
<u>3.SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR İÇİN SİVİL TOPLUM ÖNERİLERİ</u>	<u>24</u>
<u>4.SİVİL TOPLUM AKTÖRLERİNİN DİĞER ÖNERİLERİ</u>	<u>35</u>
<u>5.SİVİL TOPLUM AKTÖRLERİ İÇİN BOŞLUK ANALİZİ</u>	<u>44</u>
<u>6.SİVİL TOPLUM ÖNERİLERİ VE DBB STRATEJİK PLANI</u>	<u>50</u>
<u>7.YEREL AKTÖRLER İÇİN POLİTİKA ÖNERİLERİ</u>	<u>89</u>
<u>7.1. Sivil Toplum Aktörleri İçin Politika Önerileri</u>	<u>89</u>
<u>7.2. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi İçin Politika Önerileri</u>	<u>92</u>
<u>7.3. Belediye-Sivil Toplum İşbirliği İçin Politika Önerileri</u>	<u>95</u>
<u>Tablo 66: Yerel aktörler için politika önerileri</u>	<u>98</u>
<u>EK 1: Sivil Toplum Aktörlerinin Stratejik Plan Önerileri –Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar</u>	<u>102</u>
<u>EK 2: Sivil Toplum Aktörlerinin Stratejik Plan Önerileri – Diğer Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları</u>	<u>103</u>

Yönetici Özeti

Bu rapor, Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi (DİTAM) tarafından yürütülen ve Avrupa Demokrasi Vakfı (EED) tarafından desteklenen “Diyarbakır Kent Sorunlarının Çözümünde Sivil Toplumun Katılımı Projesi” kapsamında hazırlanmıştır. Çalışma, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin (DBB) 2025-2029 stratejik planlama sürecine sivil toplum aktörlerinin ne ölçüde ve hangi içerikte katkı sunduğunu, Birleşmiş Milletler (BM) Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) - özellikle SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar - çerçevesinde analiz etmektedir.

Raporun temel amacı, Diyarbakır'da kapsayıcı, katılımcı ve sürdürülebilir yerel yönetim mekanizmalarının güçlendirilmesine katkı sunmak; sivil toplumun yerel politika üretim süreçlerinde görünür kılmak ve belediyenin stratejik planının uluslararası sürdürülebilirlik hedefleriyle uyum düzeyini ortaya koymaktır. Bu kapsamda, yaklaşık 80 sivil toplum aktörünün katılımıyla geliştirilen öneriler sistematik biçimde sınıflandırılmış, belediyenin stratejik planına ne ölçüde yansıdığı üç düzeyde incelenmiştir: normatif (değerler ve vizyon), stratejik (amaç ve hedefler) ve operasyonel (faaliyet ve performans göstergeleri).

Analiz bulguları, sivil toplum önerilerinin özellikle sürdürülebilir ulaşım, katılımcı kentsel planlama, kültürel ve doğal mirasın korunması, kapsayıcı kamusal alanlar ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi alanlarda güçlü ve sistematik olduğunu göstermektedir. Bu alanlarda öneriler somut politika araçları içermekte ve kent vizyonuna yön veren temalar olarak öne çıkmaktadır. Buna karşılık, afet ve iklim dayanıklılığı, sürdürülebilir yapılaşma, enerji dönüşümü ve veri temelli planlama gibi teknik ve çevresel boyutlarda önemli boşluklar bulunmaktadır. Genel olarak sivil toplum perspektifinin sosyal adalet ve demokratik yönetim boyutunda güçlü, teknik-kurumsal kapasite ve ölçülebilir hedefler açısından ise sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

Sivil toplum aktörlerinin önerilerinin BM SKA'larıyla uyumu yüksek düzeydedir; özellikle SKA 11 kapsamında sunulan öneriler toplamda güçlü bir normatif vizyon ortaya koymaktadır. Ancak bu vizyonun belediyenin stratejik planına yansımaları her düzeyde aynı ölçüde gerçekleşmemiştir. Normatif düzeyde önemli bir yaklaşım görülürken, stratejik ve özellikle operasyonel düzeyde uyum azalmakta ve uygulama boşlukları oluşmaktadır. Bu durum, katılımcı planlama süreçlerinin kurumsallaşma ve uygulamaya dönüşme kapasitesinin sınırlı olduğuna işaret etmektedir.

Rapor, ayrıca Diyarbakır'daki yerel yönetim ortamını şekillendiren yapısal faktörlere dikkat çekmektedir. Merkezîyetçi idari yapı, geçmiş kayyım uygulamaları, sivil toplumun kapasite kaybı ve kaynak kısıtları, yerel düzeyde politika üretim ve uygulama kapasitesini sınırlandıran temel unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda çalışma, yalnızca plan uyumunu analiz etmekle kalmayıp, katılımcı yerel yönetim modelinin güçlendirilmesi için gerekli kurumsal koşullara da işaret etmektedir.

Son bölümde, elde edilen bulgular doğrultusunda üç düzeyde politika önerileri geliştirilmiştir: (1) sivil toplum aktörlerinin kapasitesinin güçlendirilmesi, (2) belediyenin katılımcı ve sürdürülebilir planlama araçlarının geliştirilmesi ve (3) belediye-sivil toplum iş birliğinin kurumsallaştırılması. Bu başlıklarda ayrıntılandırılan öneriler, Diyarbakır'da ortak akla dayalı, hesap verebilir ve sürdürülebilir bir kent yönetimi modelinin oluşturulmasına yönelik yol haritası sunmayı amaçlamaktadır.

Genel olarak rapor, Diyarbakır'da sürdürülebilir, kapsayıcı ve demokratik bir kentleşme sürecinin yalnızca teknik planlama araçlarıyla değil, güçlü bir sivil toplum katılımı ve çok aktörlü yönetim modeliyle mümkün olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma hem yerel politika yapıcılar hem de sivil toplum için stratejik bir referans niteliği taşımaktadır.

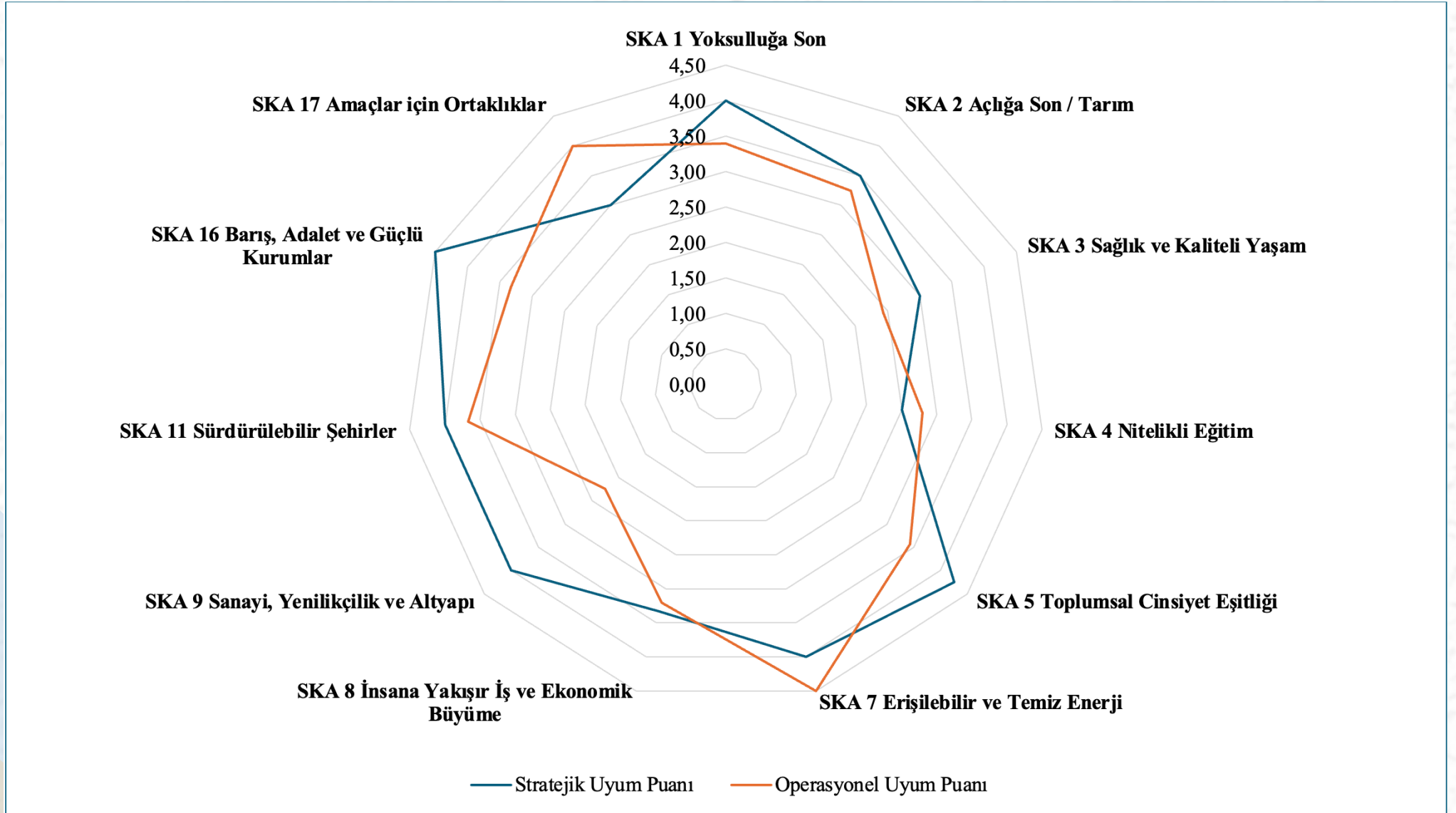
Normatif temalar bazlı üç düzeyli karşılaştırma ve genel eğilim tablosu

Normatif Tema	Normatif Uyum	Stratejik Yansıma	Operasyonel Karşılık	Genel Durum
Toplumcu ve Katılımcı Belediyecilik	Orta	Yüksek	Orta	Danışma düzeyi ağırlıklı
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadın Özgürlüğü	Çok Yüksek	Yüksek	Orta	Hizmet güçlü, yapısal dönüşüm zayıf
Ekolojik Yaklaşım	Çok Yüksek	Orta Yüksek	Orta	Teknik uygulamalar önde
Kent Kimliği, Çok Dillilik ve Çok Kültürlülük	Çok Yüksek	Yüksek	Orta	Kültürel görünürlük güçlü
Yerel Ekonomik Kalkınma ve Üretici Belediyecilik	Yüksek	Orta Yüksek	Orta	Kooperatif temelli
Sürdürülebilirlik Çerçevesi	Orta	Orta Yüksek	Orta	Dolaylı içselleştirme

Normatif-stratejik-operasyonel düzeyler karşılaştırma matrisi

SKA	SKA	Normatif Uyum	Stratejik Uyum	Operasyonel Uyum	Eğilim
SKA 1	Yoksulluğa Son	-	4,00	3,40	Azalan
SKA 2	Açlığa Son	-	3,50	3,25	Azalan
SKA 3	Sağlık ve Kaliteli Yaşam	-	3,00	2,44	Belirgin azalan
SKA 4	Nitelikli Eğitim	-	2,50	2,80	Dalgalı
SKA 5	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Çok Yüksek	4,25	3,43	Azalan
SKA 7	Erişilebilir ve Temiz Enerji	Yüksek	4,00	4,50	Artan
SKA 8	İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	Yüksek	3,33	3,20	Stabil
SKA 9	Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	-	4,00	2,25	Keskin azalan
SKA 11	Sürdürülebilir Şehirler ve Toplumlar	Çok Yüksek	4,00	3,67	Stabil
SKA 16	Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	Orta	4,50	3,33	Azalan
SKA 17	Amaçlar için Ortaklıklar	Orta	3,00	4,00	Artan

SKA Bazlı stratejik ve operasyonel düzey uyum karşılaştırması

Executive Summary

This report has been prepared within the scope of the “Civil Society Participation in Solving Urban Problems in Diyarbakır Project,” implemented by the Tigris Social Research Center (DİTAM) and supported by the European Endowment for Democracy (EED). The study analyzes the extent and content of civil society actors’ contributions to the Diyarbakır Metropolitan Municipality’s (DBB) 2025–2029 strategic planning process within the framework of the United Nations (UN) Sustainable Development Goals (SDGs), particularly SDG 11 Sustainable Cities and Communities.

The main objective of the report is to contribute to strengthening inclusive, participatory, and sustainable local governance mechanisms in Diyarbakır; to make civil society visible in local policy-making processes; and to reveal the level of alignment between the municipality’s strategic plan and international sustainability goals. In this context, recommendations developed with the participation of approximately 80 civil society actors were systematically classified, and the extent to which they were reflected in the municipal strategic plan was examined at three levels: normative (values and vision), strategic (objectives and targets), and operational (activities and performance indicators).

The findings indicate that civil society proposals are particularly strong and systematic in areas such as sustainable transportation, participatory urban planning, protection of cultural and natural heritage, inclusive public spaces, and gender equality. In these areas, the proposals contain concrete policy instruments and stand out as themes shaping the city’s vision. In contrast, significant gaps exist in technical and environmental dimensions such as disaster and climate resilience, sustainable construction, energy transition, and data-driven planning. Overall, the civil society perspective is found to be strong in terms of social justice and democratic governance, but limited in technical-institutional capacity and measurable targets.

The alignment of civil society actors’ proposals with the UN SDGs is high; in particular, proposals under SDG 11 present a strong normative vision overall. However, this vision has not been reflected in the municipality’s strategic plan to the same degree at all levels. While a significant convergence is observed at the normative level, alignment decreases at the strategic and especially operational levels, creating implementation gaps. This situation indicates limited institutionalization and implementation capacity of participatory planning processes.

The report also draws attention to structural factors shaping the local governance environment in Diyarbakır. A centralized administrative structure, past trustee (kayyım) practices, capacity loss within civil society, and resource constraints are identified as key factors limiting local policy-making and implementation capacity. In this context, the study not only analyzes plan alignment but also highlights the institutional conditions necessary for strengthening a participatory local governance model.

In the final section, policy recommendations are developed at three levels in line with the findings: (1) strengthening the capacity of civil society actors, (2) improving the municipality's participatory and sustainable planning tools, and (3) institutionalizing cooperation between the municipality and civil society. The recommendations elaborated under these headings aim to provide a roadmap for establishing a city governance model in Diyarbakır that is based on collective wisdom, accountability, and sustainability.

Overall, the report demonstrates that a sustainable, inclusive, and democratic urbanization process in Diyarbakır can only be achieved not solely through technical planning tools, but through strong civil society participation and a multi-actor governance model. In this respect, the study serves as a strategic reference for both local policymakers and civil society.

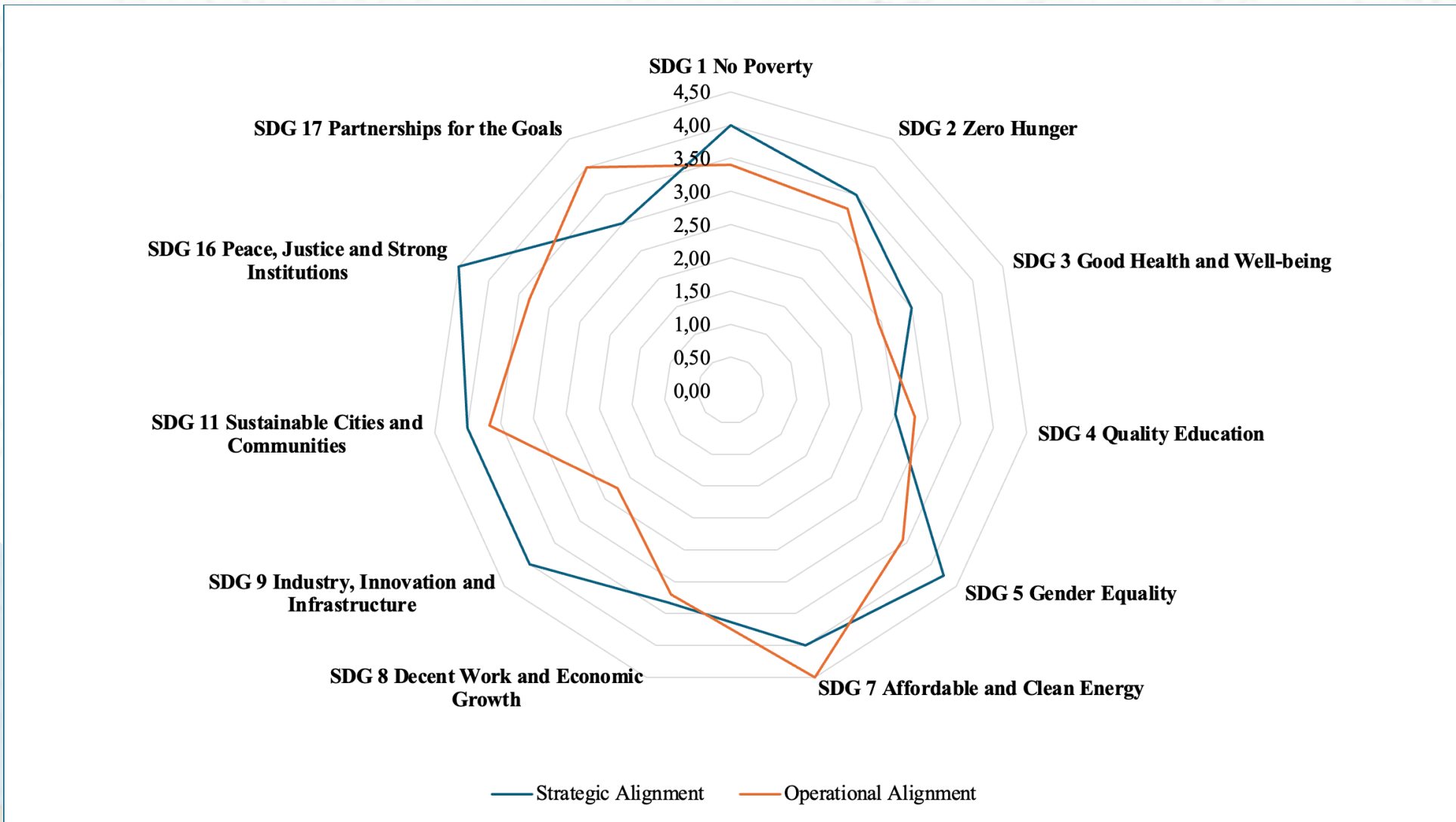
Three-Level Comparison and Overall Trend Table Based on Normative Themes

Normative Theme	Normative Alignment	Strategic Reflection	Operational Correspondence	Overall Assessment
Social-Oriented and Participatory Municipalism	Medium	High	Medium	Predominantly consultative in nature
Gender Equality and Women's Empowerment	Very High	High	Medium	Strong in services, weak in structural transformation
Ecological Approach	Very High	Medium-High	Medium	Technical implementations are prominent
Urban Identity, Multilingualism and Multiculturalism	Very High	High	Medium	Strong cultural visibility
Local Economic Development and Productive Municipalism	High	Medium-High	Medium	Cooperative-based model
Sustainability Framework	Medium	Medium-High	Medium	Indirect internalization

Comparative Matrix of Normative, Strategic, and Operational Levels

SDG	SDG Title	Normative Alignment	Strategic Alignment	Operational Alignment	Trend
SDG 1	No Poverty	—	4.00	3.40	Declining
SDG 2	Zero Hunger	—	3.50	3.25	Declining
SDG 3	Good Health and Well-being	—	3.00	2.44	Markedly declining
SDG 4	Quality Education	—	2.50	2.80	Fluctuating
SDG 5	Gender Equality	Very High	4.25	3.43	Declining
SDG 7	Affordable and Clean Energy	High	4.00	4.50	Increasing
SDG 8	Decent Work and Economic Growth	High	3.33	3.20	Stable
SDG 9	Industry, Innovation and Infrastructure	—	4.00	2.25	Sharply declining
SDG 11	Sustainable Cities and Communities	Very High	4.00	3.67	Stable
SDG 16	Peace, Justice and Strong Institutions	Medium	4.50	3.33	Declining
SDG 17	Partnerships for the Goals	Medium	3.00	4.00	Increasing

Strategic and Operational Alignment Comparison by SDGs

Giriş

Bu rapor, Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi (DİTAM) tarafından yürütülen ve The European Endowment for Democracy (EED) tarafından desteklenen “Diyarbakır Kent Sorunlarının Çözümünde Sivil Toplumun Katılımı Projesi” kapsamında hazırlanmıştır. Rapor, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi 2025-2029 dönemi stratejik planlama sürecine sivil toplum aktörlerinin* katılımını Birleşmiş Milletler (BM) Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) içerisinde yer alan “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacını” referans olarak analiz etmektedir.

Projenin Genel Amacı

Uzun vadeli bir program kapsamında yürütülen Proje, yerel kamu hizmetlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi konusunda, kamu-sivil toplum iş birliğini geliştirerek; altyapı, üstyapı, çevre, sosyal politika, kültür-sanat, ulaşım, eğitim, sağlık, ekonomik yatırımlar gibi temel yerel hizmetler bakımından sektörel/alansal açıdan genişletilebilir; il, ilçe ve büyükşehir belediyeleri, kaymakamlıklar ve valilik, üniversite gibi yerel ölçekte hizmet sunan farklı kurumsal yapıları kapsamaya açık; Türkiye’de ve uluslararası alanda farklı şehirlerde çoğaltılabilir; ulusal ve uluslararası alanda karşılaştırılabilir bilgi, politika ve uygulamaların geliştirildiği bir model oluşturmayı amaçlamaktadır.

Projenin Spesifik Amacı

Bu kapsamda, proje 2026 yılı içerisinde spesifik olarak, Diyarbakır’da kapsayıcı, katılımcı ve sürdürülebilir yerel yönetim uygulamalarının artırılmasını; Vatandaşların ve sivil toplum aktörlerinin belediyelerin karar alma süreçlerine katılımını artırmayı; Daha önce altyapısı kurulan Diyarbakır Yerel Hizmetleri İzleme Ağı’nın (İzleme Ağı) yapılandırılmasını, kapasitesinin geliştirilmesini ve sürdürülebilir bir yapıya dönüştürülmesini; BM Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacının Diyarbakır’da hayata geçirilmesine katkı sunmayı hedeflemektedir.

Projenin Kapsamı

Proje BM Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacını referans olarak,

- İzleme Ağı vasıtasıyla sivil toplum aktörlerinin Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi’sinin 2025-2029 dönemi stratejik planlama sürecine katılımını analiz etmeyi;
- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi’nin 2025 yılı faaliyetlerini analiz etmeyi ve değerlendirmeyi,
- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi’nin 2027 yılına yönelik eylem planının (performansa dayalı bütçe planı) hazırlanması sürecine sivil toplum aktörlerinin etkin şekilde katılmasını kapsamaktadır.

* Bu çalışmada kullanılan "sivil toplum aktörleri", geleneksel olarak tanımlanan ve daha çok formal kurumsal aktörleri içeren sivil toplum kuruluşları/örgütleri tanımlaması yerine tercih edilmektedir. Kavram kamusal tartışmalara ve kamusal politikaların belirlenmesi süreçlerine dahil olan akademisyenler, gazeteciler, kanaat önderleri gibi bireysel aktörleri; yarı kamu kurumu niteliği taşıyan meslek örgütlerini ve formal olmayan inisiyatif, girişim, hareket gibi diğer aktörleri de içerecek şekilde geniş anlamda kullanılmaktadır.

Şekil 1: Yerel Hizmetleri İzleme Ağı

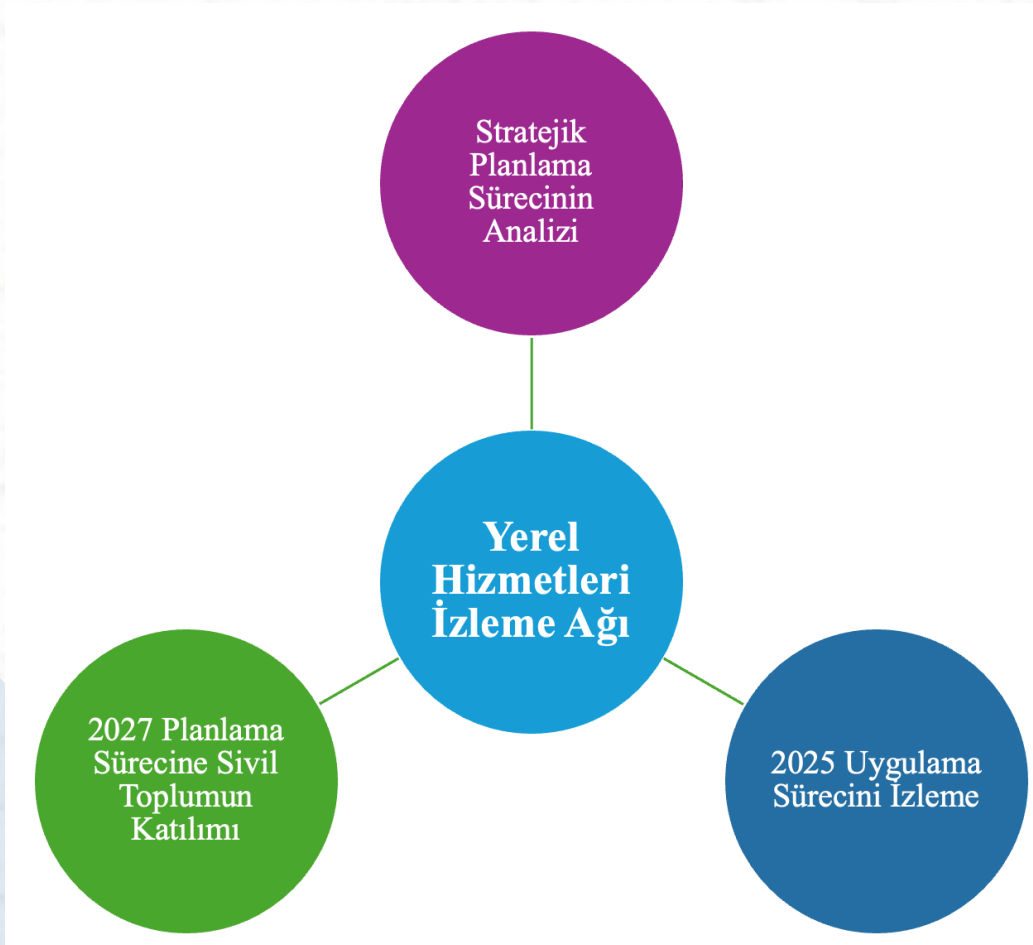

Raporun Planı

Rapor yedi bölümden oluşmaktadır.

- İlk bölümünde, analizlerde kullanılan yöntem ele alınmıştır.
- İkinci bölümde, 17 BM SKA ve SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar amaçları özetlenmiştir.
- Üçüncü bölümde, Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacınının 10 hedefi baz alınarak sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerileri analiz edilmiştir.
- Dördüncü bölümde, Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı dışında kalan STK önerileri diğer 16 BM SKA kapsamında sınıflandırılarak incelenmiştir.
- Beşinci bölümde, 17 BM SKA'sı bir bütün olarak baz alınarak sivil toplum aktörleri için bir boşluk analizi yapılmıştır.
- Altıncı bölümde, sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerilerinin DBB 2025-2029 dönemi stratejik planlarına (DBB 2025-2029 Stratejik Planı ve DİSKİ 2025-2029 Stratejik Planı) ne düzeyde yansıdığı normatif düzey, stratejik düzey ve operasyonel düzey olmak üzere üç katmanlı olarak analiz edilmiştir.
- İlk altı bölümde yapılan analizlere bağlı olarak, son bölümde hem yerel yönetimler hem de sivil toplum aktörleri için politika önerileri sunulmuştur.

Şekil 2: Projenin bileşenleri

1. METODOLOJİ

Rapor hazırlanırken yöntem, esas olarak daha önce DİTAM tarafından 2024 Temmuz ayında hazırlanan Belediyeler İçin Stratejik Plan Önerileri raporu*2 incelenmiş ve burada yer alan önerilerin Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi 2025-2029 dönemi stratejik planlama sürecinde ne ölçüde dikkate alındığı analiz edilmiştir.

Stratejik Plana yönelik öneriler DİTAM liderliğinde yürütülen tematik atölyeler ve çalıştaylar sonucunda şekillenmiştir. Dört tematik alanda odak grup toplantıları yapılmış ve 80'e yakın sivil toplum aktörünün katılımıyla Diyarbakır Yerel Hizmetlerde Neleri Kaybediyor: Kent Sorunları ve Çözüm Önerileri raporu*3 hazırlanmıştır. Söz konusu rapor baz alınarak belediyelerin 2025-2029 dönemini kapsayan stratejik planlama süreçlerine yönelik sivil toplum aktörlerinin önerileri geliştirilmiş ve bu öneriler büyükşehir belediyesi ve şehir merkezindeki dört ilçe belediyesi eş başkanları ve ilgili personelleri ile sivil toplum aktörlerinin katıldığı bir çalıştayda değerlendirilmiştir. Yöntem olarak belediyelerin stratejik planlarında izlenebilirlik, ölçülebilirlik ve uluslararası düzeyde uyum sağlama hedeflenmiştir. Bu kapsamda, ilk olarak sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerileri BM SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı kapsamında belirlenen 10 hedefe göre yeniden sınıflandırılmıştır. Bu amaç kapsamına girmeyen öneriler diğer SKA'lara göre gruplandırılmıştır.

İkinci olarak, sivil toplum aktörlerinin önerileri 17 BM SKA'sı bir bütün olarak ele alınarak sınıflandırılmış ve sivil toplum aktörlerinin uluslararası sürdürülebilirlik çerçevesindeki stratejik zayıflıkları boşluk analiziyle belirlenmiştir.

Üçüncü olarak, sivil toplum aktörlerinin önerilerinin DBB 2025-2029 Stratejik Planı ve DİSKİ 2025-2029 Stratejik Planındaki "stratejik amaçlar", "stratejik hedefler" ve "performans göstergeleri" ve "faaliyetler/projeler" düzeylerinde yer alıp almadıkları irdelenmiştir. Bu kapsamda normatif düzey, stratejik düzey ve operasyonel düzey olmak üzere üç katmanda karşılaştırmalı analizler yapılmıştır.

Söz konusu analizlerde kıyaslamalar yapılırken niteliksel bir yöntemle "içerik analizi" ve "söylem analizi" teknikleri kullanılmıştır. Bu tekniklerin kullanımında ve veri analizinde üç yapay zekâ aracı -ChatGPT, Google Gemini ve DeepSeek- birlikte kullanılmıştır. Yöntem bağlamında son olarak, analizin dört kritik sınırının altı çizilmelidir. Bu sınırlar, Türkiye'deki aşırı merkezîyetçi idari yapı, Diyarbakır'da 2016-2024 arasında uygulanan kayyım yönetimi, sivil toplumun 2015 sonrasındaki kapasite kaybı ve projenin zaman-bütçe kısıtlarıdır. Bu kısıtlar dikkate alınarak bu yılki proje çalışmaları, yerel hizmetler içindeki geniş alanlardan yalnızca büyükşehir belediyesinin faaliyetleriyle sınırlandırılmıştır.

Takip eden yıllarda eğitim, sağlık gibi temel kamu hizmetlerinin içerilmesi hedeflenmektedir.

2 Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi (DTİAM), Belediyeler İçin Stratejik Plan Önerileri, Diyarbakır: 2024, <https://ditam.org/wp-content/uploads/2024/07/Diyarbakir-Yerel-Hizmetlerde-Neleri-Kaybediyor-Ozet-Raporu-Belediyeler-Icin-Stratejik-Plan-Onerileri.pdf>, erişim tarihi: 9 Şubat 2026.

3 Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi (DTİAM), Diyarbakır Yerel Hizmetlerde Neleri Kaybediyor: Kent Sorunları ve Çözüm Önerileri, Diyarbakır: 2024, <https://ditam.org/wp-content/uploads/2024/04/Diyarbakir-Yerel-Hizmetlerde-Neleri-Kaybediyor-TR.pdf>, erişim tarihi: 9 Şubat 2026. 20

2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI

2.1. Bugün, Yarın ve Gelecek İçin Sürdürülebilir Kalkınma

BM'nin sürdürülebilir kalkınma gündeminin temellerini oluşturan 17 SKA *4 2015 yılında üye devletler tarafından kabul edilmiştir. SKA 2030 yılına kadar küresel ölçekte daha adil, yaşanabilir ve sürdürülebilir bir dünya kurmayı hedefleyen birbiriyle ilişkili 17 maddelik bir yol haritası sunmaktadır. Bu amaçlar şunlardır:

1. Yoksulluğa Son	<i>Her yerde yoksulluğun ortadan kaldırılması</i>
2. Açlığa Son	<i>Açlığın bitirilmesi, gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarım</i>
3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam	<i>Herkes için sağlıklı yaşam ve refah</i>
4. Nitelikli Eğitim	<i>Kapsayıcı ve eşit eğitim fırsatları</i>
5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	<i>Kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi</i>
6. Temiz Su ve Sanitasyon	<i>Herkes için temiz su ve hijyen</i>
7. Erişilebilir ve Temiz Enerji	<i>Sürdürülebilir enerjiye erişim</i>
8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	<i>İstihdam ve kapsayıcı büyüme</i>
9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	<i>Dayanıklı altyapı ve inovasyon</i>
10. Eşitsizliklerin Azaltılması	<i>Ülkeler içinde ve arasında eşitsizliklerin azaltılması</i>
11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	<i>Güvenli ve dayanıklı yerleşimler</i>
12. Sorumlu Üretim ve Tüketim	<i>Kaynakların verimli kullanımı</i>
13. İklim Eylemi	<i>İklim değişikliğiyle mücadele</i>
14. Sudaki Yaşam	<i>Okyanus ve su ekosistemlerinin korunması</i>
15. Karasal Yaşam	<i>Ormanların, biyolojik çeşitliliğin korunması</i>
16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	<i>Adalet, barış ve kapsayıcı kurumlar</i>
17. Amaçlar için Ortaklıklar	<i>Küresel işbirliği ve ortaklıkların güçlendirilmesi</i>

4 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları konusunda daha detaylı bilgi için bkz.: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları | Türkiye'de Birleşmiş Milletler, <https://turkiye.un.org/tr/sdgs>, erişim tarihi: 9 Şubat 2026.

Şekil 3: BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

Sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesi kuşkusuz 17 amaç arasında bağ kuracak bütünlüklü bir yaklaşımı gerektirmektedir. Zira, söz konusu amaçlar birbiriyle ilişkilidir. Örneğin; eğitim, sağlık ve eşitlik hedefleri aynı anda gerçekleşmeden yoksulluğun azaltılması mümkün değildir.

Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de bu amaçlar doğrultusunda çalışmalar yürütülmektedir. Söz konusu çalışmalar kamu kurum ve kuruluşları kadar sivil toplum ve özel sektör aktörlerinin de katılımını gerektirmektedir.

2.2. Kapsayıcı, Güvenli, Dayanıklı ve Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar

Bu projenin referans aldığı SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı kapsamında 10 hedef belirlenmiştir. Söz konusu hedeflerin hayat bulmasıyla daha yaşanılabilir, güvenli, kapsayıcı ve çevre dostu şehirlerin inşası beklenmektedir.

Barınma hakkının temini, çevre dostu ulaşım, kapsayıcı ve sürdürülebilir kentleşme, kültürel mirasın ve doğal alanların korunması, afet risklerinin azaltılması, çevreye dönük negatif etkilerin minimize edilmesi, kapsayıcı ve erişilebilir yeşil alanlar, kırsal bütünlüğü, entegre politikalar ve sürdürülebilir yapılar Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar amacının ana hedeflerini oluşturmaktadır (Bkz: Tablo 1).

Tablo 1: BM SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı kapsamında belirlenen 10 hedef

Hedef	Açıklama
Konut ve Temel Hizmetler	Herkes için yeterli, güvenli ve uygun fiyatlı konut ve temel hizmetlere (su, elektrik vb.) erişim sağlamak, gecekondu bölgelerini iyileştirmek
Sürdürülebilir Ulaşım	Herkes için güvenli, uygun fiyatlı, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım sistemleri sağlamak; özellikle dezavantajlı gruplara odaklanmak
Kapsayıcı ve Sürdürülebilir Kentleşme	Kapsayıcı, sürdürülebilir kentleşmeyi ve katılımcı, entegre yerleşim planlamasını güçlendirmek
Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması	Kültürel ve doğal mirasın koruma ve muhafaza etme çabalarını artırmak
Afet Yönetimi ve Dirençli Şehirler	Afetlerden kaynaklanan ölümleri ve ekonomik kayıpları önemli ölçüde azaltmak
Çevresel Etki ve Ekolojik Denge	Şehirlerin kişi başına çevresel olumsuz etkilerini azaltmak; özellikle hava kalitesi ve atık yönetimini iyileştirmek
Kapsayıcı Yeşil Alanlar	Herkes için güvenli, kapsayıcı, erişilebilir yeşil ve kamusal alanlara erişim sağlamak
Kırsal-Kentsel Bağlantılar	Kentsel, kent çevresi ve kırsal alanlar arasındaki ekonomik ve sosyal bağlantıları güçlendirmek
Entegre Politikalar ve İklim Uyumu	Afet risklerini azaltan, iklim değişikliğine uyumlu, entegre şehir politikalarını uygulamak
Sürdürülebilir Yapılar: Yerel İnşaat ve Teknik Destek	En az gelişmiş mahalle ve ilçelerde yerel malzemeler kullanılarak sürdürülebilir ve dayanıklı binaların inşasını desteklemek

3.

SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR İÇİN SİVİL TOPLUM ÖNERİLERİ

Sürdürülebilir kalkınma, yalnızca ekonomik büyüme değil; sosyal adalet, çevresel koruma ve kurumsal kapasiteyi içeren bütüncül bir dönüşüm sürecini ifade etmektedir. Yerel yönetimler, SKA'ların uygulanmasında kritik aktörlerdir. Bu bölüm ve takip eden bölüm, Diyarbakır'daki sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerilerini küresel sürdürülebilirlik çerçevesine yerleştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu kapsamda, bu ve takip eden bölümde sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerileri analiz edilmekte; 17 BM SKA ve alt hedefleriyle ne ölçüde uyumlu ve ne derece sistematik oldukları irdelenmektedir. Söz konusu analizle esas olarak altıncı bölümlerde yapılan DBB 2025-2029 Stratejik Planı ve DİSKİ 2025-2029 Stratejik Planı analizi için bir altlık oluşturulmaktadır. Bununla birlikte sivil toplum aktörlerinin çalışmalarının uluslararası gündemler, politikalar, amaçlar ve hedefler ile ne düzeyde ilişkilendirdiği değerlendirilmektedir. Söz konusu analizin sivil toplum aktörlerinin gelecekteki çalışmaları için dönüştürücü bir referans oluşturması hedeflenmektedir. Sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerileri değerlendirilirken bir yoğunluk skalası oluşturulmuştur. Yoğunluk skalası, niteliksel bir içerik analizine ve söylem analizine dayanmakta ve tematik ağırlık, politika bütünlüğü, uygulama derinliği, kurumsal çerçeve ve somut hedef ve araç varlığı gibi kriterleri dikkate almaktadır. Bu anlamda nitel içerik ve söylem analizlerine dayanan skala görece bir karşılaştırma aracıdır; mutlak performans ölçümü değildir.

Detayları Tablo 2'de görülen skalada yoğunluk belirlenirken aşağıdaki kriterler birlikte değerlendirilmiştir:

- Doğrudanlık: Alt hedef açıkça ifade edilmiş mi?
- Politika Çeşitliliği: Birden fazla araç var mı?
- Kurumsal Mekanizma: Uygulama yapısı belirtilmiş mi?
- Stratejik Tutarlılık: Metin içinde tematik süreklilik var mı?
- Operasyonelleşme Düzeyi: Ölçülebilir hedef, takvim veya performans göstergesi var mı?

Tablo 2: Analizlerde kullanılan yoğunluk skalası

Yoğunluk Düzeyi (1-5)	Kriterler
1 Çok Yüksek	Raporda merkezi tema olarak yer alıyor, birden fazla somut politika aracı içeriyor, kurumsal mekanizma ve uygulama çerçevesi belirtiliyor ve stratejik bütünlük gösteriyor. Bu düzey, alt hedefin planın temel eksenlerinden biri olduğunu gösterir.
2 Yüksek	Açık ve doğrudan ele alınıyor; birden fazla politika önerisi içeriyor, ancak uygulama takvimi, bütçe veya performans göstergeleri sınırlı. Politika varlığı güçlüdür fakat operasyonel derinlik kısmen eksiktir.
3 Orta	Raporda açık biçimde geçiyor ancak sınırlı kapsamda; tekil önerilerle temsil ediliyor, sistematik politika çerçevesi oluşmamıştır. Tematik varlık mevcut fakat kurumsal yapı ve stratejik bütünlük zayıftır.
4 Düşük	Dolaylı ifadelerle yer alıyor, sistematik politika içermiyor, somut uygulama aracı bulunmuyor. Konu farkındalık düzeyinde kalmaktadır.
5 Çok Düşük	Belgede açık biçimde yer almıyor, politika çerçevesi bulunmuyor, sadece bağlamsal veya ima düzeyinde referans içeriyor. Yapısal politika boşluğu söz konusudur.

Sivil toplum aktörlerinin SKA11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacına yönelik olarak toplam 60 politika/eylem önerisi sunmuştur (Bkz: Ek 1). Bu öneriler takip eden alt bölümlerde SKA 11 kapsamında belirlenen 10 hedefe göre analiz edilmiştir.

3.1. Güvenli ve Erişilebilir Konut ile Temel Hizmetlere Erişim

Bu hedef, herkes için yeterli, güvenli ve uygun fiyatlı konut ve temel hizmetlere erişimi ve gecekonduların iyileştirilmesini kapsamaktadır. Sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerileri içerisinde bu alandaki önerileri “yüksek” yoğunluktadır.

Tablo 3’te detayları görüldüğü üzere, yedi somut politika ve/veya eylemin önerildiği raporda insan odaklı yerinde dönüşüm, sosyal konutların yapımı, yapı envanterlerinin risk analizlerinin yapılması, Suriçi bağlamında hak temelli yaklaşımların benimsenmesi gibi başlıklar güçlü biçimde yer almaktadır. Bununla birlikte, sosyal konut üretimine ilişkin finansman modeli, sayısal hedef ve uygulama takvimi gibi konular belirsiz bir çerçevede sunulmuştur.

Tablo 3: Sivil toplum önerileri - Güvenli ve erişilebilir Konut ile temel hizmetlere erişim

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Yerinde dönüşüm uygulamaları (mülkiyet ve konut hakkına saygılı dönüşüm)	Yüksek
Kentsel dönüşüm uygulamalarının insan odaklı yürütülmesi	
Riskli yapı envanteri çıkarılması ve deprem güvenliğinin zorunlu hale getirilmesi	
Sosyal konut projelerinin geliştirilmesi	
Kadın sığınma evlerinin yeniden açılması	
Düşük gelirli aileler için konut edinme modelleri geliştirilmesi	
Metruk yapıların sosyal ve kültürel iyileştirme perspektifiyle ele alınması	

3.2. Güvenli, Erişilebilir ve Sürdürülebilir Ulaşım Sistemleri

Bu hedef herkes için güvenli, uygun fiyatlı ve sürdürülebilir ulaşım hizmetlerinin sağlanmasını, özellikle kırılgan gruplar için erişilebilirliğin temin edilmesini kapsamaktadır. Güvenli, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım hizmetlerine ilişkin öneriler “çok yüksek” yoğunlukta yer almaktadır.

Toplam yedi politika/eylem önerisinin yer aldığı bu başlıkta, raylı sistem, yaya öncelikli planlama, bisiklet yolları ve ulaşım ana planının revizyonu gibi somut altyapı önerileri detaylı biçimde sunulmuştur. Ulaşım başlığı sivil toplum aktörlerinin önerileri içerisinde en sistematik alanlardan biridir.

Tablo 4: Sivil toplum önerileri - Güvenli, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım sistemleri

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Raylı sistem kurulması	Çok Yüksek
Şehir içi ulaşım planının revize edilmesi	
Yaya odaklı ulaşım sistemi	
Engelli bireyler için asansörlü üst geçitler	
Trafik yükü analizlerinin zorunlu hale getirilmesi	
Toplu taşımaya yönlendirme politikaları	
Özel gereksinimli bireyler için erişilebilir ulaşım planlaması	

3.3. Katılımcı, Kapsayıcı ve Sürdürülebilir Kentsel Planlama

Bu hedef katılımcı ve kapsayıcı planlama ve yönetim kapasitesinin güçlendirilmesini kapsamaktadır. Bu alandaki öneriler “çok yüksek” yoğunlukta yer almaktadır.

Toplam sekiz somut politika/eylem önerisi içerisinde Kent Konseyi'nin güçlendirilmesi, mahalle meclisleri ve STK'ların planlama süreçlerine dahil edilmesi, kamusal alanların korunması ve kapsayıcı bir şekilde tasarlanması açık ve güçlü şekilde vurgulanmıştır. Demokratik yönetim sivil toplum aktörlerinin önerilerinin temel omurgasını oluşturmaktadır.

Tablo 5: Sivil toplum önerileri – Katılımcı, kapsayıcı ve sürdürülebilir kentsel planlama

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Planların katılımcı ve şeffaf süreçlerle hazırlanması	Çok Yüksek
Sivil toplumun karar süreçlerine dahil edilmesi	
Kent Konseyi gibi icrai ve mali gücü olan yapılar oluşturulması	
Kayım döneminin yarattığı tahribatın dökümünün çıkarılması	
Muhtarlar, meslek odaları ve STK'larla ortak yönetim	
Park ve meydanların kamusal alan olarak korunması	
Mekân tasarımında tüm toplumsal kesimlerin entegrasyonu	
Yerel yönetim–üniversite–meslek odası işbirliği	

3.4. Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması

Kültürel ve doğal mirasın korunmasını kapsayan bu hedef sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerileri içerisinde “çok yüksek” yoğunlukta yer almaktadır.

Suriçi bölgesi, tarihi miras ve kültürel kimliğin korunması belge içinde merkezi bir tema olarak yer almaktadır. Bu kapsamda UNESCO Alan Yönetim Planı, çok kimlikli kent teması, tarihsel hafızayı koruyan iyileştirme modelleri, kültür-sanat kurumlarının desteklenmesi, anadillerin kamusal alanda görünürlüklerinin artırılması öne çıkan başlıklardır.

Doğal mirası koruma kapsamında ayrıca Hevsel Bahçeleri ve Dicle Vadisinin bütüncül bir yaklaşımla korunması önerilmektedir.

Tablo 6: Sivil toplum önerileri – Kültürel ve doğal mirasın korunması

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Suriçi'nin 1954 kadastral planı temelinde yeniden düzenlenmesi	Çok Yüksek
UNESCO Alan Yönetim Planının revizyonu	
Hevsel Bahçeleri ve Dicle Vadisi'nin bütüncül korunması	
Alan Yönetim Planının yeniden yapılması	
Tarihsel hafızayı koruyan iyileştirme modelleri	
Çok kimlikli kent kimliğinin korunması	
Kültür-sanat kurumlarının desteklenmesi	
Anadilde kültürel üretimin teşviki	

3.5. Afet Risklerinin Azaltılması

Afetlerden kaynaklı can ve mal kayıplarının azaltılmasını içeren bu hedef sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerileri içerisinde “orta” yoğunlukta yer almaktadır.

Şehir genelinde yapıların deprem risk envanterlerinin çıkarılması, resmi görevli arama-kurtarma ekiplerinin yanı sıra mahallelerde gönüllülerden oluşan arama-kurtarma ekiplerinin oluşturulması, sosyal ve mekânsal gelişim planlarında entegre afet planlamasının yapılması öneriler içerisinde öne çıkmaktadır.

Deprem riski ve afet planı ihtiyacı açıkça ifade edilmiştir; ancak kapsamlı afet yönetim sistemi, erken uyarı mekanizmaları ve kurumsal kapasite planlaması detaylandırılmamıştır.

Tablo 7: Sivil toplum önerileri – Afet risklerinin azaltılması

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Deprem risk envanteri çıkarılması	Orta
Arama kurtarma ekipleri oluşturulması	
Yapı güçlendirme planlarının hazırlanması	
Sosyal ve mekânsal gelişimle entegre afet planlaması	

3.6. Çevresel Etkinin Azaltılması (Atık, Hava Kalitesi, Su Yönetimi)

Kentlerin katı ve sıvı atık yönetimi, hava kalitesi ve su yönetimi alanlarında neden olduğu negatif etkilerin azaltılmasını kapsayan bu hedefe yönelik öneriler “yüksek” yoğunlukta yer almaktadır.

Gri su kullanımının zorunlu hale getirilmesi, yağmur suyu toplama sistemleri, Dicle Nehri'ne dökülen atıkların denetimi, nehir bölgesindeki kum ocaklarının denetlenmesi ve düzenlenmesi, hava kirliliği ve karbon emilimi analizleri, yine peyzaj planlamasının ses ve görüntü kirliliğini önlemesi, su yönetimi gibi kritik hususları içerecek şekilde sistematik olarak yapılması sivil toplum aktörlerinin bu alandaki temel politika/eylem önerilerini oluşturmaktadır. Atık yönetimi, geri dönüşüm ve su tasarrufu uygulamaları öneri seti içerisinde açık biçimde yer almakta; ancak hava kalitesi izleme sistemi ve karbon emisyon hedefleri bulunmamaktadır.

Tablo 8: Sivil toplum önerileri – Çevresel etkilerin azaltılması

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Gri su kullanımının zorunlu hale getirilmesi	Yüksek
Yağmur suyu toplama sistemleri	
Dicle Nehri'ne atık bırakılmasının engellenmesi	
Kum ocaklarının düzenlenmesi	
Hava kirliliği ve karbon emilimi analizleri	
Peyzaj planlarının sistematik yapılması	

3.7. Güvenli ve Kapsayıcı Kamusal Alanlar

Kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler için güvenli ve kapsayıcı kamusal alanların oluşturulmasını içeren bu hedef “çok yüksek” yoğunlukta yer almaktadır.

Sivil toplum aktörleri bu alanda kadın yaşam merkezleri, çocuk oyun alanları, engelli erişimi ve metruk yapıların iyileştirilmesi gibi öneriler sunmaktadır. Söz konusu öneriler kamusal mekânın sosyal eşitlik perspektifiyle ele alındığını göstermektedir.

Tablo 9: Sivil toplum önerileri – Güvenli ve kapsayıcı kamusal alanlar

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Kadın Yaşam Merkezleri	Çok Yüksek
Çocuk oyun alanları ve anadil kreşleri	
Engelli dostu kent planlaması	
Kamusal alanlarda güvenlik butonları	
Yaya öncelikli meydan ve park düzenlemeleri	
Metruk yapıların iyileştirilmesi	

3.8. Kentsel-Kırsal Bağlantıların Güçlendirilmesi

Bu hedef kentsel ve kırsal alanlar arası ekonomik, sosyal ve çevresel bağların güçlendirilmesini kapsamaktadır. Sivil toplumun bu alandaki önerileri “orta” yoğunlukta yer almaktadır.

Önerilerde kırsal kalkınma, tarımsal üretim destekleri ve köy altyapısı yatırımları güçlü biçimde yer almaktadır. Kent-kır ekonomik entegrasyonu net biçimde tanımlanmıştır. Tarımsal sanayi ve lojistik merkez, lisanslı depoculuk ve taşımacılık, kırsal kalkınma, jeotermal ve tarım inovasyonu, akıllı tarım uygulamaları bu başlık altında öne çıkmaktadır.

Diyarbakır’ın kır ve kent bölgeleri arasındaki derin eşitsizlik, kır-kent ve çevre ilçeler-şehir merkezi arasındaki mobilizasyon altyapısının zayıflığı, kır bölgelerindeki aşırı yoksulluk hususları dikkate alındığında önerilerin sınırlı kaldığı değerlendirilmektedir.

Tablo 10: Sivil toplum önerileri – Kentsel-kırsal bağlantıların güçlendirilmesi

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Tarımsal sanayi ve lojistik entegrasyonu	Orta
Lisanslı depoculuk	
Kırsal kalkınma politikaları	
Jeotermal ve tarım inovasyonu	
Tarımda akıllı sulama ve topraksız tarım	
Kooperatif destekleri	

3.9. Entegre Afet ve İklim Politikaları

Bu hedef afet risk azaltımı ve iklim değişikliği uyum planlarını kapsamaktadır. Sivil toplum aktörlerinin önerilerinin en zayıf kaldığı alanlardan birini oluşturmaktadır. Bu alandaki öneriler “düşük” yoğunlukta yer almaktadır.

Dirençli kent hedefi, ekolojik planlama yaklaşımı, Dicle Nehri'nin bir bütün olarak “nehir” statü kazanması için çaba sarf edilmesi, iklime dayanıklı tarım politikalarının geliştirilmesi ve kuraklığa dayanıklı tohum ıslahı temel politika/eylemler olarak önerilmektedir.

Öneriler içerisinde kuraklık ve iklim riskine atıf yapılmakla birlikte, sistematik bir iklim uyum planı, sera gazı envanteri veya karbon azaltım stratejisi yer almamaktadır.

Tablo 11: Sivil toplum önerileri – Entegre afet ve iklim politikaları

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Dirençli kent hedefi	Düşük
Ekolojik öncelikli planlama	
Dicle Nehri'nin statü kazanması	
İklime dayanıklı tarım politikaları	
Kuraklığa dayanıklı tohum ıslahı	

3.10. En Az Gelişmiş Bölgelerde Sürdürülebilir Yapılar

Yapılaşma süreçlerinde yerel malzemelerin ve geleneksel/yerel sürdürülebilir yapı tekniklerinin kullanılmasını kapsayan bu hedef, öneriler içerisinde ez az yer bulan başlık olmuştur. Bu alandaki öneriler “çok düşük” yoğunlukta yer almaktadır.

Sivil toplum aktörlerinin stratejik plana yönelik önerileri ekolojik mimari yaklaşımların benimsenmesi, yerel dokuya uygun peyzaj uygulamalarının geliştirilmesi, piyasa odaklı konut politikalarına alternatiflerin oluşturulması ve doğal ekosisteme uygun mimarinin benimsenmesini içermektedir.

Söz konusu hedefe ilişkin öneriler sistematik bir şekilde sunulmamıştır. Ayrıca öneriler esas olarak politika düzeyiyle sınırlıdır ve operasyonel düzey zayıf kalmıştır.

Tablo 12: Sivil toplum önerileri – En az gelişmiş bölgelerde sürdürülebilir yapılar

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Ekolojik mimari yaklaşımlar	Çok Düşük
Yerel dokuya uygun peyzaj	
Müteahhit eksenli modele karşı alternatif konut modeli	
Doğal ekosisteme uygun mimari	

Sonuç olarak sivil toplum aktörlerinin Belediyenin stratejik planlama sürecinde geliştirdiği ve kurumla paylaştığı öneriler genel olarak 17 BM SKA'sı içerisinde yer alan SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacıyla “yüksek düzeyde” uyumludur. Analizde kullanılan 1-5 skalasında (1 Çok Düşük, 5 Çok Yüksek), toplam 50 puan içerisinde 37 puan almıştır.

Özellikle, “Güvenli, Erişilebilir ve Sürdürülebilir Ulaşım Sistemleri”, “Katılımcı, Kapsayıcı ve Sürdürülebilir Kentsel Planlama”, “Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması”, “Güçlü ve Kapsayıcı Kamusal Alanlar” öneriler içerisinde “çok yüksek” yoğunlukta yer almaktadır.

Buna karşın, “En Az Gelişmiş Bölgelerde Sürdürülebilir Yapılar”, “Entegre Afet ve İklim Politikaları” ve “Afet Risklerinin Azaltılması” başlıklarında sınırlı düzeyde öneriler geliştirilmiştir.

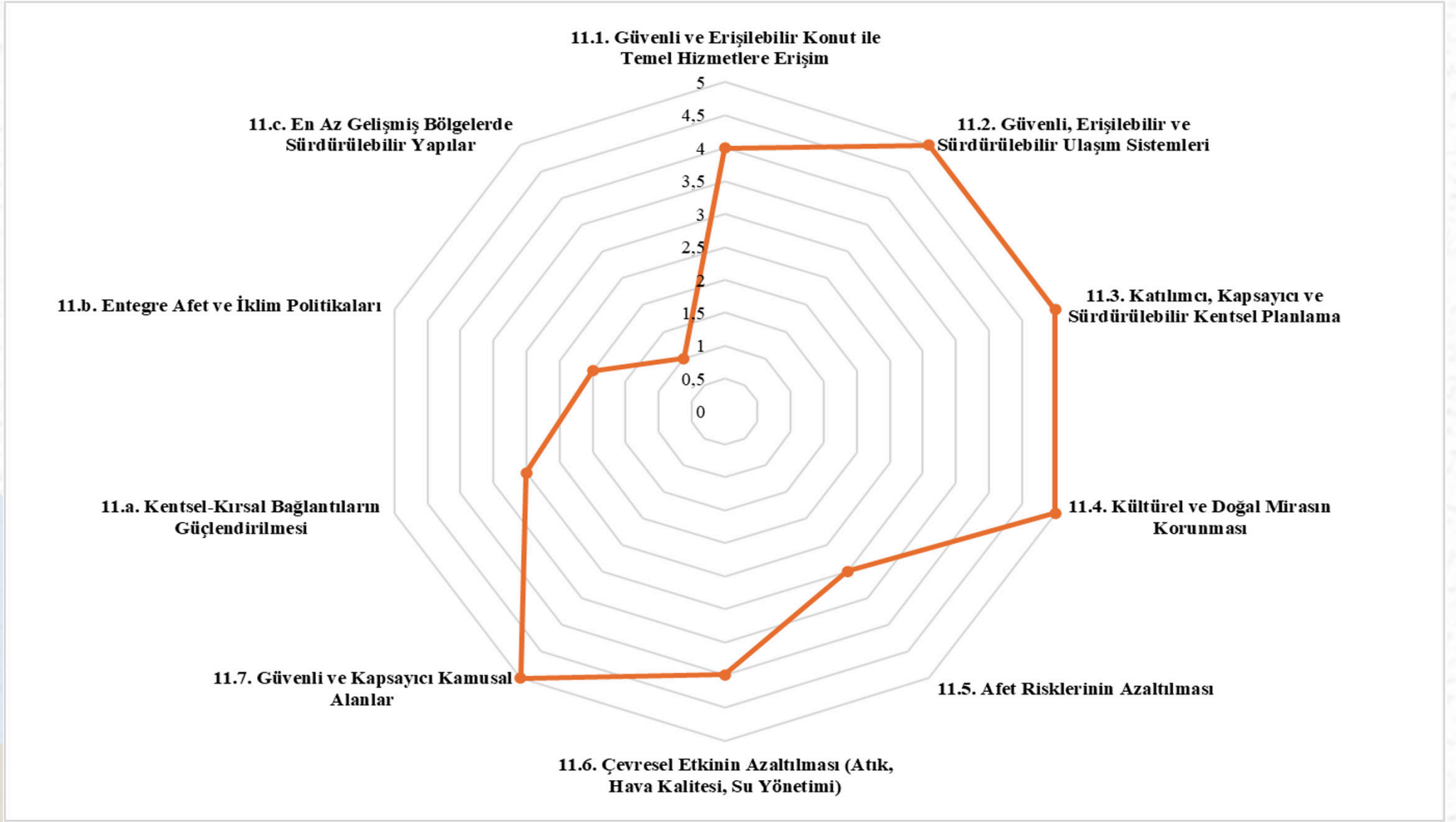
SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, kentleri yalnızca fiziksel mekânlar değil; sosyal adalet, ekonomik kapsayıcılık, kültürel süreklilik ve çevresel dayanıklılık alanları olarak tanımlamaktadır. Diyarbakır'daki sivil toplum aktörlerinin Belediyenin stratejik planlama sürecine ilişkin önerileri, bu çerçevede güçlü bir normatif vizyon ortaya koymaktadır. Ancak bu vizyonun kurumsal ve teknik derinliği eşit düzeyde değildir.

Sivil toplum önerileri genel olarak, sosyal adalet açısından güçlü, katılımcılık açısından kapsayıcı ve ilerici, kültürel ve doğal miras konusunda bilinçli; ancak iklim ve afet dayanıklılığı zayıf, ölçülebilir performans göstergeleri olmayan, mekânsal veri temelli planlama yaklaşımı içermeyen ve enerji dönüşümü entegrasyonu sınırlı bir çerçevede sunmaktadır. Daha yalın bir ifadeyle sivil toplum aktörlerinin önerileri sosyal boyutu güçlü, çevresel ve teknik boyutu görece zayıftır.

Tablo 13: Sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerilerinin SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacının alt hedefleriyle uyumu

Alt Hedef	Yoğunluk Düzeyi
11.1. Güvenli ve Erişilebilir Konut ile Temel Hizmetlere Erişim	★★★★☆
11.2. Güvenli, Erişilebilir ve Sürdürülebilir Ulaşım Sistemleri	★★★★★
11.3. Katılımcı, Kapsayıcı ve Sürdürülebilir Kentsel Planlama	★★★★★
11.4. Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması	★★★★★
11.5. Afet Risklerinin Azaltılması	★★★★☆☆
11.6. Çevresel Etkinin Azaltılması (Atık, Hava Kalitesi, Su Yönetimi)	★★★★☆
11.7. Güvenli ve Kapsayıcı Kamusal Alanlar	★★★★★
11.a. Kentsel-Kırsal Bağlantıların Güçlendirilmesi	★★★★☆☆
11.b. Entegre Afet ve İklim Politikaları	★★★☆☆☆
11.c. En Az Gelişmiş Bölgelerde Sürdürülebilir Yapılar	★☆☆☆☆

Şekil 5: Sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerilerinin SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacının alt hedefleriyle uyumu

4.

SİVİL TOPLUM AKTÖRLERİNİN DİĞER ÖNERİLERİ

Sivil toplum aktörlerinin DBB 2025-2029 dönemi stratejik planlama sürecine yönelik önerileri önceki bölümde BM SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı ve 10 alt hedefine göre sınıflandırıldı.

Bu bölümde, SKA 11 kapsamı dışında kalan öneriler analiz edilmektedir. Söz konusu analizde yine BM SKA'ları esas alınmıştır. Sivil toplum aktörlerinin kalan 50 politika/ eylem önerisi aşağıdaki 10 SKA ile doğrudan ilişkilidir:

- Yoksulluğa Son (SKA 1),
- Açlığa Son (SKA 2),
- Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam (SKA 3),
- Nitelikli Eğitim (SKA 4),
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (SKA 5),
- Erişilebilir ve Temiz Enerji (SKA 7),
- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (SKA 8),
- Sanayi, Yenilikçilik, Altyapı (SKA 9)
- Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (SKA 16)
- Amaçlar için Ortaklıklar (SKA 17)

Aşağıda her bir SKA için sivil toplum önerileri sunulmaktadır. Söz konusu öneriler ir- delenirken kimi başlıkların SKA 11 alt hedefleriyle çakıştığı not edilmelidir.

4.1. Yoksulluğa Son (SKA 1)

Her yerde yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik bu amaçla örtüşen beş poli- tika/eylem önerilmiştir. Bununla birlikte, derin yoksullukla boğuşan, ekonomik eşit- sizliğin hem şehir merkezinde hem de merkez ile çevre ilçeler arasında dramatik bir boyutta olduğu Diyarbakır'da, sivil toplum aktörlerinin "yoksulluğa son" amacına yönelik önerileri "orta" yoğunluk düzeyindedir.

Sosyal destek, eğitim bursları, okul beslenme desteği ve kadın kooperatifleri üzerin- den yoksullukla mücadeleye yönelik araçlar sunulmuştur. Bununla birlikte, yapısal dönüşümlere odaklanan, ölçülebilir yoksulluk azaltma hedefleri ve veri temelli yok- sulluk haritalaması bulunmamaktadır.

Tablo 14: Sivil toplum önerileri – Yoksulluğa son

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Yoksullukla mücadele kapsamında okul beslenme desteği	Orta
Düşük gelirli mahallelerde destek kursları	
Üniversite öğrencilerine burs ve kayıt desteği	
Kadın kooperatiflerinin desteklenmesi	
Belediyelerin ekonomik işletmeler kurarak sosyal destek sağlaması	

4.2. Açlığa Son (SKA 2)

Açlığın bitirilmesi, gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarım boyutlarını kapsayan “açlığa son” amacına yönelik sekiz politika/eylem önerisi sunulmuştur. Bu amaca yönelik geliştirilen öneriler de raporda “orta” yoğunlukta yer almaktadır.

Özellikle tarımsal verimlilik, küçük üreticilerin desteklenmesi ve sürdürülebilir tarım sistemleri kapsamında, tarımsal sanayinin güçlendirilmesi, lisanslı depoculuk sistemleri, akıllı tarım uygulamaları, kuraklığa dayanıklı tohum ıslahı, kooperatif destekleri, topraksız tarım uygulamaları ve iklime dayanıklı üretim politikaları gibi öneriler sunulmuştur. Önerilerde küçük üretici odaklı yaklaşımın belirgin şekilde öne çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte derin yoksulluk ve açlıkla yüz yüze kalan gruplara yönelik doğrudan öneriler geliştirilmemiştir.

Tablo 15: Sivil toplum önerileri – Açlığa son

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Tarımsal sanayinin güçlendirilmesi	Orta
Lisanslı depoculuk sistemleri	
Akıllı tarım ve akıllı sulama uygulamaları	
Kuraklığa dayanıklı tohum ıslahı	
Kooperatif destekleri	
Geleneksel ve modern tarım dengesi	
Topraksız tarım ve inovatif hayvancılık	
İklime dayanıklı üretim politikaları	

4.3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam (SKA 3)

Herkes için sağlıklı yaşam ve refahı kapsayan bu amaca yönelik öneriler raporda “yüksek” yoğunlukta yer almaktadır. Bağımlılıkla mücadele, anadil temelli sağlık erişimi ve koruyucu sağlık hizmetleri güçlü biçimde vurgulanmıştır.

Bununla birlikte, sağlık hizmeti esas olarak merkezi yönetimin yetki ve sorumluluk alanı içerisinde bulunduğundan, Belediyeye yönelik önerilerde sağlık altyapısına ilişkin yapısal reform önerilerinin sınırlı kaldığı görülmektedir.

Tablo 16: Sivil toplum önerileri – Sağlık ve kaliteli yaşam

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Uyuşturucu karşıtı şehir bilinci	Yüksek
Rehabilitasyon ve entegrasyon politikaları	
Atık su analizi ile uyuşturucu haritası çıkarılması	
Okul çevresinde sigara satışının engellenmesi	
Ana dilde sağlık hizmeti	
Ücretsiz ve eşit sağlık erişimi	
Hastanelerde anadil bilen personel	
Koruyucu ve önleyici sağlık hizmetleri	
Kent sağlık bilinci geliştirme çalışmaları	

4.4. Nitelikli Eğitim (SKA 4)

Kapsayıcı ve eşit eğitim fırsatlarını kapsayan bu amaç sivil toplum örgütlerinin önerileri içerisinde “orta” yoğunlukta yer almaktadır.

Sağlık hizmetleri gibi eğitim hizmetleri de Türkiye’de esas olarak merkezi yönetimin yetki ve sorumluluk alanı içerisinde bulunmaktadır. Bununla birlikte, eğitim alanlarının mekânsal olarak iyileştirilmesi, kreş ve çocuk bakım hizmetleri, mesleki eğitim gibi alanlarda yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları bulunmaktadır. Anadil eğitimi, erken çocukluk merkezleri, dezavantajlı mahallelerde eğitim destek mekanizmaları ve kültürel çeşitlilik vurgusu sistematik ve tematik bütünlük içinde sunulmuştur. Bununla birlikte mesleki eğitim alanına ilişkin öneriler bulunmamaktadır.

Tablo 17: Sivil toplum önerileri – Nitelikli eğitim

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Eğitim kalitesini artırmaya yönelik uzun vadeli plan	Orta
Anadilde hizmet veren kreşler	
Oyun odaları ve çocuk gelişim merkezleri	
Anadil temelli çok dilli eğitim	
Anadilin kamusal görünürlüğünün artırılması	

4.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (SKA 5)

Kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesine yönelik bu amaçla örtüşen sivil toplum aktörlerinin önerileri “çok yüksek” yoğunlukta yer almaktadır. Kadın yaşam merkezleri, sığınma evleri, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ve karar alma süreçlerine katılım gibi toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik öneriler belge içinde en güçlü politika alanlarından birini oluşturmaktadır.

Tablo 18: Sivil toplum önerileri – Toplumsal cinsiyet eşitliği

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Kadın yaşam merkezleri	Çok Yüksek
Kadınların karar süreçlerine katılımı	
Kadın sığınma evlerinin yeniden açılması	
Kamusal alanda güvenlik butonları	
Kadın temsili yapılarının yeniden oluşturulması	
Kadın kooperatiflerinin desteklenmesi	
Kadın ve çocuğa duyarlı bütçe oluşturulması	

4.7. Erişilebilir ve Temiz Enerji (SKA 7)

Sivil toplum aktörlerinin önerileri içerisinde sürdürülebilir enerjiye erişim amacına yönelik başlıklar “orta” yoğunlukta yer almaktadır.

Erişilebilir enerji konusunda öneri geliştirilmemiştir. Bununla birlikte, yenilenebilir enerjiye atıf yapılmıştır. Ancak, enerji dönüşümüne ilişkin somut hedefler, kapasite planlaması ve finansman modeli gibi operasyonel düzeye ilişkin öneriler mevcut değildir.

Tablo 19: Sivil toplum önerileri – Erişilebilir ve temiz enerji

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Güneş enerjisi kullanımının artırılması	Orta
Jeotermal enerji potansiyelinin değerlendirilmesi	

4.8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (SKA 8)

İstihdam ve kapsayıcı büyümeye odaklanan insana yakışır iş ve ekonomik büyüme sivil toplum örgütlerinin önerileri içerisinde “yüksek” düzeyde yer almaktadır.

KOBİ destekleri, kooperatifçilik, istihdam yaratma ve turizmin ekonomik kalkınma aracı olarak kullanımı güçlü ve geniş kapsamlı biçimde ele alınmıştır. Öneriler KOBİ ve yerel girişimcilik, tam ve üretken istihdam ile sürdürülebilir turizm odaklıdır.

Tablo 20: Sivil toplum önerileri – İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
KSS ve OSB destek politikaları	Yüksek
Kooperatif destekleri	
Nitelikli yerel işgücü istihdamı (mimar, mühendis vb.)	
Kadın istihdam alanları yaratılması	
Turizmin kalkınma dinamiğine dönüştürülmesi	

4.9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (SKA 9)

Dayanıklı altyapı ve inovasyonu kapsayan sanayi, yenilikçilik ve altyapı amacı sivil toplum aktörlerinin önerileri içerisinde merkezi bir yer tutmaktadır. Bu alandaki politika ve eylem önerileri “yüksek” yoğunluktadır. Kaliteli altyapı ve sürdürülebilir sanayileşmeye dönük öneriler lojistik merkezlerin oluşturulması, orta ve ileri teknoloji üretimi, akıllı tarım uygulamalarını kapsamaktadır. Bununla birlikte araştırma-geliştirme ekosistemi ve inovasyon finansmanı öneriler içerisinde sınırlı düzeyde yer almaktadır.

Tablo 21: Sivil toplum önerileri – Sanayi, yenilikçilik ve altyapı

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Sanayi parselleri	Yüksek
Lojistik merkez oluşturma	
Orta ve ileri teknoloji üretimi	
Akıllı tarım uygulamaları	

4.16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (SKA 16)

Adalet, barış ve kapsayıcı kurumlara yönelik öneriler “çok yüksek” yoğunluktadır. Bu konudaki öneriler hesap verebilir kurumların inşası ve kapsayıcı karar alma süreçlerini içermektedir. Katılımcı yönetim, STK iş birliği ve demokratik karar alma mekanizmaları sivil toplum aktörlerinin belediyeye önerdikleri temel yönetsel çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu başlıkta, sivil toplum aktörleri, ayrıca kayyım uygulamalarının sonuçlarının değerlendirilmesini talep etmektedir.

Tablo 22: Sivil toplum önerileri – Barış, adalet ve güçlü kurumlar

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Katılımcı belediyeçilik	Çok Yüksek
Kayyım uygulamalarının değerlendirilmesi	
STK'ların yönetime katılımı	

4.17. Amaçlar için Ortaklıklar (SKA 17)

Esas olarak küresel iş birliği ve ortaklıkların güçlendirilmesine odaklanan bu amaca yönelik öneriler “yerel ortaklıklar” düzeyindedir ve “orta” yoğunluktadır.

Öneriler içerisinde üniversite, meslek odaları ve sivil toplumla iş birliğine güçlü bir şekilde vurgu yapılmaktadır. Bununla birlikte, uluslararası finans ve çok taraflı ortaklık, kardeş belediyeçilik gibi sınır-ötesi iş birliği ve ortaklık mekanizmaları öneriler içerisinde yer almamıştır.

Tablo 23: Sivil toplum önerileri – Amaçlar için ortaklıklar

Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk
Üniversite, meslek odası ve belediye işbirliği	Düşük
Sivil toplumla ortak planlama	

Sonuç olarak, sivil toplum aktörlerinin Belediyenin stratejik planlama sürecine ilişkin geliştirdiği ve kurumla paylaştığı öneriler büyük oranda BM SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı ile alt hedefleriyle uyumaktadır. Bu amaç dışında kalan öneriler ise kalan 16 SKA'nın 10'u ile uyumludur.

Söz konusu öneriler toplumsal cinsiyet eşitliği (SKA 5) ile barış, adalet ve güçlü kurumlar (SKA 16) amaçlarıyla “çok yüksek” yoğunlukta; sağlık ve kaliteli yaşam (SKA 3), insana yakışır iş ve ekonomik büyüme (SKA 8) ile sanayi, yenilikçilik ve altyapı (SKA 9) amaçlarında ise “yüksek” yoğunlukta. Buna karşın, yoksulluğa son (SKA 1), açlığa son (SKA 2), nitelikli eğitim (SKA 4), erişilebilir ve temiz enerji (SKA 7) amaçlarına yönelik öneriler “orta” yoğunlukta kalmıştır. Bu alanda hem stratejik ve ölçülebilir düzeyde amaç ve hedeflerin oluşturulması hem de uygulama çerçevesinin daha iyi tanımlanmasına ihtiyaç vardır.

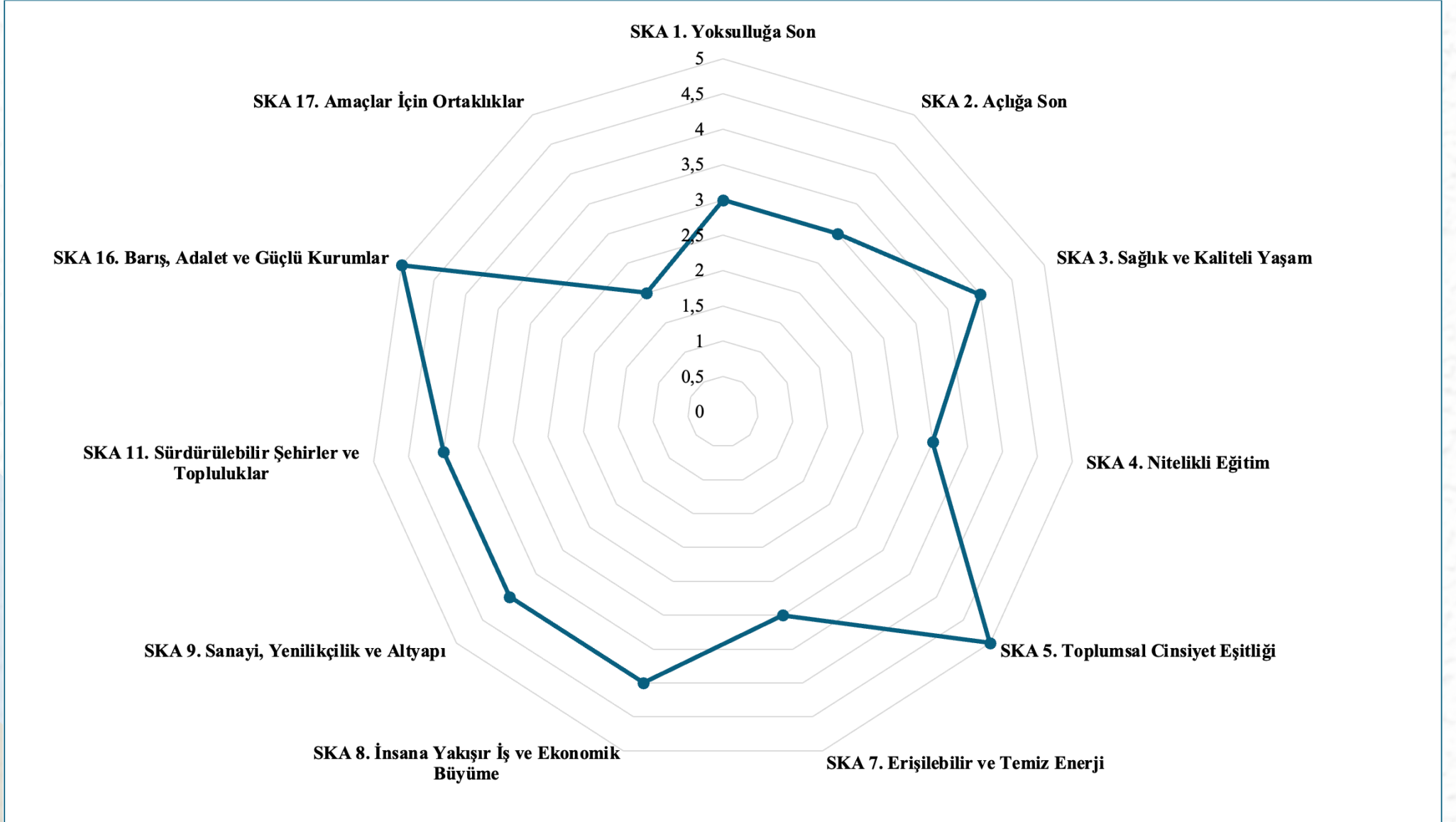
Son olarak, özellikle küresel ölçekteki iş birliği ve ortaklığa işaret eden Amaçlar için Ortaklıklar (SKA 17) amacına yönelik öneriler “düşük düzeyde” kalmıştır. Sivil toplum aktörlerinin bu anlamda en fazla odaklanması gereken alanı oluşturmaktadır. Öneriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ekonomik kalkınma, toplumsal cinsiyet eşitliği ve katılımcı kent yönetimi sivil toplum aktörlerinin önerileri içerisinde üç ana eksen olarak öne çıkmaktadır. Sivil toplum aktörleri klasik ekonomik büyüme paradigmasından ziyade hak temelli bir kalkınma yaklaşımı sunmaktadır. Bununla birlikte, toplumsal eşitlik, iklim ve enerji dönüşümü, döngüsel ekonomi alanlarında kurumsal derinleşmeye ihtiyaç duymaktadır.

Nihayetinde sivil toplum aktörlerinin önerileri genel olarak eleştiri ve politika/eylem boyutunda kalmaktadır. Bu anlamda veri temelli performans izleme, değerlendirme ve kurumsal öğrenmeye yönelik derinleşme ve genişleme sivil toplumun en zayıf kaldığı alanı oluşturmaktadır.

Tablo 24: Sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerilerinin BM SKA'larla uyumu

Alt Hedef	Uyum Düzeyi
SKA 1. Yoksulluğa Son	★★★★☆☆
SKA 2. Açlığa Son	★★★★☆☆
SKA 3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam	★★★★☆☆
SKA 4. Nitelikli Eğitim	★★★★☆☆
SKA 5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	★★★★★★
SKA 7. Erişilebilir ve Temiz Enerji	★★★★☆☆
SKA 8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	★★★★☆☆
SKA 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	★★★★☆☆
SKA 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	★★★★☆☆
SKA 16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	★★★★★★
SKA 17. Amaçlar İçin Ortaklıklar	★★★☆☆☆

Şekil 6: Sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerilerinin BM SKA'larla uyumu

5.

SİVİL TOPLUM AKTÖRLERİ İÇİN BOŞLUK ANALİZİ

Önceki iki bölümde sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerileri önce SKA 11, ardından diğer SKA'lar temelinde sınıflandırılmış ve yoğunluk analizine tabi tutulmuştur.

Bu bölümde ise tersinden bir yaklaşımla 17 BM SKA'sı baz alınarak sivil toplum aktörlerinin önerileri bütüncül olarak değerlendirilmektedir. Yapılan "boşluk analiziyle" sivil toplum aktörlerinin önerilerinin bir yandan şehrin çok katmanlı sorunlarını ne ölçüde kapsadığı, diğer yandan uluslararası amaç ve hedeflerle ne düzeyde uyumlu olduğu incelenmektedir.

Boşluk analizi, sivil toplum aktörlerinin üç alanda güçlü, yedi alanda orta düzeyde kapasiteye sahip olduğunu; buna karşılık yedi alanda belirgin stratejik boşluk bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 25: Sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerileri – SKA bazlı boşluk analizi

En Güçlü Alanlar	Orta Düzey Kapasite Alanları	Stratejik Boşluk Alanları
SKA 5 – Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	SKA 1 - Yoksulluğa Son	SKA 6 - Temiz Su ve Sanitasyon
SKA 11 – Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	SKA 2 - Açlığa Son	SKA 10 - Eşitsizliklerin Azaltılması
SKA 16 – Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	SKA 3 - Sağlık ve Kaliteli Yaşam	SKA 12 - Sorumlu Üretim ve Tüketim
	SKA 4 - Nitelikli Eğitim	SKA 13 - İklim Eylemi
	SKA 7 - Erişilebilir ve Temiz Enerji	SKA 14 - Sudaki Yaşam
	SKA 8 – İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	SKA 15 – Karasal Yaşam
	SKA 9 - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	SKA 17 - Amaçlar için Ortaklıklar

5.1 En Güçlü 3 Alan

Sivil toplum aktörlerinin en güçlü olduğu alanlar şunlardır:

- SKA 5 – Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
- SKA 11 – Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
- SKA 16 – Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği kapsamında kadın yaşam merkezleri, sığınma evleri, güvenlik butonları, kooperatifler, karar alma süreçlerine katılım ve cinsiyete duyarlı bütçe gibi çok boyutlu öneriler geliştirilmiştir. Bu alan, sivil toplum aktörlerinin önerileri içinde en bütüncül çerçevelerden birini oluşturmaktadır. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar kapsamında 10 alt hedefin neredeyse tamamına yönelik öneriler geliştirilmiştir. Konut, ulaşım, katılımcı planlama, kültürel miras, afet yönetimi, çevresel etki ve kamusal alanlar gibi başlıklarda doğrudan ve somut öneriler mevcuttur. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar çerçevesinde ise katılımcı belediyecilik, STK'ların karar süreçlerine dahil edilmesi, kayyım döneminin değerlendirilmesi ve şeffaflık vurgusu güçlü biçimde yer almaktadır. Kurumsal yapılanmaya ilişkin somut öneriler de bu alanı desteklemektedir.

5.2. Orta Düzey Kapasite Alanı

Orta düzey kapasitenin bulunduğu alanlar şunlardır:

- SKA 1 - Yoksulluğa Son
- SKA 2 - Açlığa Son
- SKA 3 - Sağlık ve Kaliteli Yaşam
- SKA 4 - Nitelikli Eğitim
- SKA 7 - Erişilebilir ve Temiz Enerji
- SKA 8 - İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme
- SKA 9 - Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı

- **Yoksulluğa Son** kapsamında öneriler daha çok sosyal destek, burs, okul beslenme programı ve sosyal konut gibi telafi edici araçlara dayanmaktadır. Çok boyutlu yoksulluk ölçümü, veri temelli hedefleme ve yapısal sosyal koruma mekanizmaları ise yer almamaktadır.
- **Açlığa Son** kapsamında tarımsal üretim, kooperatifleşme, akıllı sulama, kuraklığa dayanıklı tohum ve tarımsal sanayi entegrasyonu gibi üretim odaklı öneriler öne çıkmaktadır. Ancak gıda güvencesi ile kent yoksulluğu, çocuk beslenmesi ve kırılan gruplar arasındaki ilişki yeterince kurulmamıştır.
- **Sağlık ve Kaliteli Yaşam** bağlamında madde bağımlılığıyla mücadele, anadil temelli sağlık hizmeti ve koruyucu sağlık yaklaşımı dikkat çekmektedir. Buna karşılık spor tesisleri, rekreasyon alanları ve yaşlı bakım hizmetleri gibi belediyenin doğrudan rol alabileceği alanlar zayıf kalmıştır.
- **Nitelikli Eğitim**'de erken çocukluk eğitimi ve anadil temelli çok dilli eğitim güçlüdür. Ancak mesleki eğitim, dijital öğrenme altyapısı, yaşam boyu öğrenme ve genç işsizlikle ilişkili eğitim politikaları sınırlı yer bulmuştur.
- **Erişilebilir ve Temiz Enerji** kapsamında güneş ve jeotermal enerji potansiyeline atıf yapılmakla birlikte enerji verimliliği, enerji yoksulluğu, bina standartları, karbon azaltımı ve yenilenebilir enerji yatırımları gibi kapsamlı bir strateji geliştirilmemiştir.
- **İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme** bağlamında KOBİ destekleri, kooperatifçilik, kadın istihdamı ve turizmin kalkınma unsuru olarak değerlendirilmesi öne çıkmaktadır. Ancak genç işsizliği, kayıt dışı istihdam, iş güvencesi ve çalışma koşulları gibi yapısal emek piyasası sorunları sınırlı ele alınmıştır.
- **Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı** kapsamında lojistik merkezler, sanayi parselleri ve akıllı tarım gibi öneriler bulunmaktadır. Buna karşılık, Ar-Ge, dijital altyapı, teknoloji girişimciliği ve inovasyon merkezleri gibi alanlar yeterince işlenmemiştir.

5.3. Stratejik Boşluklar: En Zayıf 7 Alan

Stratejik boşlukların en belirgin olduğu alanlar şunlardır:

- SKA 6 - Temiz Su ve Sanitasyon
- SKA 10 - Eşitsizliklerin Azaltılması
- SKA 12 - Sorumlu Üretim ve Tüketim
- SKA 13 - İklim Eylemi
- SKA 14 - Sudaki Yaşam
- SKA 15 - Karasal Yaşam
- SKA 17 - Amaçlar için Ortaklıklar

- **Temiz Su ve Sanitasyon**, belediye hizmetlerinin temel alanlarından biri olmasına rağmen öneriler içinde oldukça zayıf yer almaktadır. Gri su, yağmur suyu ve Dicle Nehri'ne atık bırakılmaması gibi başlıklar bulunsa da içme suyu altyapısı, kanalizasyon, su verimliliği ve atık su arıtma kapasitesine ilişkin bütüncül bir politika çerçevesi yoktur.
- **Eşitsizliklerin Azaltılması**'nda anadil temelli hizmetler ve kültürel çoğulculuk vurgusu güçlü olsa da gelir dağılımı, engelli hakları, sosyal hareketlilik, göçmen ve mülteci politikaları gibi yapısal eşitsizlik alanlarında sistematik yaklaşım zayıftır.
- **Sorumlu Üretim ve Tüketim** kapsamında atık yönetimi ve çevresel etkiyi azaltmaya dönük sınırlı öneriler bulunmaktadır. Buna karşılık, döngüsel ekonomi, geri dönüşüm zincirleri, sürdürülebilir üretim ve tüketim, gıda israfı ve gıda güvenliği gibi başlıklar ele alınmamıştır.
- **İklim Eylemi**, en zayıf alanlardan biridir. Dirençli kent ve kuraklığa dayanıklı tarım gibi parçalı öneriler olsa da bağımsız bir iklim eylem planı, sera gazı envanteri, karbon azaltım hedefleri, enerji geçiş stratejisi ve iklim finansmanı mekanizmaları bulunmamaktadır.
- **Sudaki Yaşam** çerçevesinde sudaki ekosistemlerin korunmasına ilişkin doğrudan politika önerisi yoktur. Dicle Nehri'ne atık bırakılmaması yönündeki sınırlı vurgu dışında biyolojik çeşitlilik ve su habitatlarının korunması işlenmemiştir.
- **Karasal Yaşam**'da Hevsel Bahçeleri ve doğal peyzajın korunmasına dair öneriler yer almakla birlikte, biyolojik çeşitlilik stratejisi, ekolojik koridorlar, yeşil altyapı ve habitat koruma planları sistematik bir çerçeveye kavuşturulmamıştır.
- **Amaçlar için Ortaklıklar** bağlamında üniversite, meslek odaları ve STK'larla iş birliği vurgulansa da uluslararası fonlar, küresel ağlara entegrasyon ve kalkınma finansmanı için sınır-ötesi iş birlikleri gibi araçlar öneri setinde yer almamaktadır. Ortaklık anlayışı büyük ölçüde yerel ölçekte sınırlıdır.

5.4. Yapısal Boşluklar

Sivil toplum aktörlerinin öneri setindeki stratejik boşlukların ötesinde, asıl dikkat çekici sorun alanı yapısal boşluklardır. Bunlar altı başlıkta özetlenebilir:

- Normatif yoğunluk – kurumsal kapasite gerilimi
- Veri yönetimi ve ölçülebilirlik sorunu
- İklim anaakımlaştırmasının eksikliği
- Döngüsel ekonomi ve üretim-tüketim dönüşümünün eksikliği
- Dijital dönüşüm ve açık veri eksikliği
- Finansman ve uygulama rejimi eksikliği

İlk olarak, öneriler güçlü bir hak temelli normatif çerçeve üretmektedir; ancak bu çerçeve çoğu zaman kurumsal kapasite, veri altyapısı ve mali araçlarla desteklenmemektedir. Bu durum, “ne yapılmalı?” sorusuna güçlü, “nasıl yapılmalı?” sorusuna ise zayıf yanıt verildiğini göstermektedir.

İkinci olarak, SKA çerçevesi ölçülebilir göstergelere dayanırken sivil toplum önerileri büyük ölçüde ilkesel düzeyde kalmaktadır. Performans göstergeleri, izleme mekanizmaları ve veri temelli hedefleme araçlarının yokluğu hesap verebilirliği de sınırlamaktadır.

Üçüncü olarak, iklim yaklaşımının dağınık kalması, iklim perspektifinin tüm politika alanlarına entegre edilmediğini göstermektedir. Karbon azaltımı ve iklim finansmanı gibi sistemik araçların eksikliği çevresel boyutun geri planda kaldığını düşündürmektedir. Dördüncü olarak, üretim kapasitesi ve kooperatifçilik güçlü olsa da üretim-tüketim rejiminin dönüşümü, döngüsel ekonomi ve sıfır atık zincirleri gibi başlıklar gündeme alınmamıştır. Bu da ekonomik kalkınma ile ekolojik sürdürülebilirlik arasındaki gerilimin tam olarak çözülmediğini göstermektedir.

Beşinci olarak, dijital altyapı, açık veri ve akıllı şehir yönetimi gibi alanlar oldukça sınırlıdır. Bu eksiklik hem şeffaflık hem de hizmet sunumu açısından uygulama kapasitesini azaltma riski taşımaktadır.

Son olarak, önerilerde uluslararası fon mekanizmaları, iklim finansmanı, kalkınma ajanslarıyla entegrasyon veya kamu-özel finans araçları bulunmamaktadır. Bu durum, normatif olarak güçlü olan çerçevenin mali sürdürülebilirlik açısından zayıf kaldığını göstermektedir.

5.5. Genel Değerlendirme

Sivil toplum aktörlerinin öneri seti hak temelli, katılımcı ve yerel demokrasi odaklı güçlü bir kalkınma anlayışı sunmaktadır. Ancak sürdürülebilir kalkınmanın sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları ile kurumsal kapasite unsuru arasında dengeli bir bütünlük kurulamamıştır. Genel tablo şöyle özetlenebilir: normatif güç ve siyasal duyarlılık yüksek, mekânsal politika kapasitesi gelişmiş; buna karşılık teknik kapasite, veri temelli yaklaşım ve finansal mimari zayıftır. Bu durum, sürdürülebilir kalkınmanın yerelleştirilmesinde sık görülen “normatif yerelleşme - kurumsal eksiklik” ikiliğinin Diyarbakır sivil toplumunda da geçerli olduğunu göstermektedir.

6.

SİVİL TOPLUM ÖNERİLERİ VE DBB STRATEJİK PLANI

Bu bölümde, sivil toplum aktörlerinin SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı başta olmak üzere toplam 11 SKA kapsamında tasnif edilen stratejik plan önerileri DBB 2025-2029 Stratejik Planıyla karşılaştırılmaktadır. Söz konusu öneriler DİSKİ 2025-2029 Stratejik Planına yönelik unsurlar içermediği için analiz sadece DBB planıyla sınırlı tutulmuştur. Söz konusu karşılaştırma analiziyle sivil toplum aktörlerinin stratejik plan önerilerinin DBB'nin stratejik planlama sürecine ne ölçüde etki ettiği irdelenmektedir. Karşılaştırma analizi hiyerarşik bir çerçevede üç düzeyde yapılmıştır: normatif düzey, stratejik düzey ve operasyonel düzey.

6.1. Normatif Uyum Analizi

Sivil toplum aktörlerinin SKA temelli önerileri ile DBB 2025-2029 Stratejik Planı arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için niteliksel derecelendirmeye dayalı bir uyum ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek nicel bir ölçüm değil, kavramsal derinlik ve normatif yakınlığı sınıflandırma aracıdır. Raporun bütünlüğünü korumak için burada da 1-5 ölçeği esas alınmıştır. “Çok yüksek uyum”, sivil toplum önerilerinin belediyenin misyon, vizyon ve değerler çerçevesinde kavramsal ve felsefi olarak açık karşılığının bulunduğunu; “çok düşük uyum” ise bu çerçevede yer almadığını ya da uyuşmazlık taşıdığını göstermektedir.

Tablo 26: Normatif uyum düzeyi ölçeklendirmesi

Düzye	Açıklama
5 – Çok Yüksek Uyum	Misyon/vizyon/değerler bölümünde kavramsal ve felsefi olarak birebir karşılığı var.
4 - Yüksek Uyum	Doğrudan kelime bazlı geçmese bile ilgili değer grubunun ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmiştir.
3 - Orta/Dolaylı Uyum	Değer doğrudan zikredilmiyor ya da hedeflenmemiş, ancak genel belediyeçilik ilkeleri ve diğer değerlerin/politikaların bir çıktısı olarak destekleniyor.
2 - Düşük/Sınırlı Uyum	Kavram planda zayıf veya sadece teknik bir detay olarak geçiyor, kurumsal öncelikler içerisinde yer almıyor.
1 – Çok Düşük Uyum/Boşluk	Önerilen değer ile belediye felsefesi arasında uyuşmazlık ya da tamamen göz ardı edilmiştir.

DBB Stratejik Planındaki misyon, vizyon ve temel değerler açık biçimde hak temelli bir normatif çerçeveye dayanmaktadır. “Kadın özgürlükçü”, “toplumsal cinsiyet eşitliği”, “ekolojik”, “eşit, özgür ve barış içinde yaşam”, “eşit temsiliyet” ve “çok dillilik ve çok kültürlülük” gibi kavramlar, belediyenin klasik teknik-belediyecilik söyleminin ötesine geçen güçlü ve siyasal bir konumlanmayı benimsediğini göstermektedir.

Sivil toplum aktörlerinin önerileri ile Belediye planı karşılaştırıldığında, iki taraf arasında normatif düzeyde güçlü bir paradigma yakınlığı olduğu görülmektedir. Bu durum Türkiye yerel yönetim deneyimi açısından dikkat çekici bir uyum örneğidir. Tematik olarak altı alanda normatif uyum bulunmaktadır; bunların üçünde çok yüksek, birinde yüksek, ikisinde ise orta düzey uyum olduğu belirlenmiştir.

Tablo 27: Sivil toplum aktörleri ile Belediyenin normatif uyum karşılaştırması

Normatif Boyut	STK Önerileri (Beklenti)	DBB Stratejik Planı (Yanıt)	Uyum Skalası
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadın Özgürlüğü	Kadın kurumlarının yeniden açılması, kadın özgürlükçü kent planlaması.	Kadın özgürlükçü belediyecilik ve toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan yönetim.	5 Çok Yüksek
Ekolojik Yaklaşım	Doğanın talanına karşı ekosistemi koruyan, iklim krizine odaklı yaklaşım.	Ekolojik belediyecilik; doğanın ve kültürel mirasın korunması.	5 Çok Yüksek
Kent Kimliği, Çok Dillilik ve Çok Kültürlülük	Çok dilli hizmet üretimi, kent kimliğinin ve hafızasının korunması.	Çok dilli doku; herkesin eşit, özgür ve barış içinde yaşadığı bir kent vizyonu.	5 Çok Yüksek
Yerel Ekonomik Kalkınma ve Üretici Belediyecilik	Belediyenin iktisadi işletmeler kurarak, kooperatifleri destekleyerek ve kırsal kalkınmayı teşvik ederek ekonomide aktif bir rol üstlenmesi.	Kendine yeten yerel ekonomiyi geliştirmek, öz gelirleri artırmak.	4 Yüksek
Toplumcu ve Katılımcı Belediyecilik	Kayım modelinin antidemokratik yapısından kurtulma, katılımcı yerel demokrasi.	Toplumcu, katılımcı ve çok dilli bir yerel yönetim anlayışını inşa etmek.	3 Orta
Sürdürülebilirlik Çerçevesi	BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) referans gösteren planlama.	Evrensel değerler ve sürdürülebilirlik vurgusu (SKA'lar dolaylı olarak içkin).	3 Orta

6.1.1. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadın Özgürlüğü

Bu başlıkta sivil toplum aktörleri ile belediye arasında çok yüksek düzeyde normatif uyum vardır ve en güçlü örtüşme burada görülmektedir. Sivil toplum aktörleri önerilerinde kadınlar kentin yeniden inşasının merkezi öznelerinden biri olarak ele alınmakta; kadınların görünürlüğü, temsili, kadın dostu kent, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ve kapatılan kadın kurumlarının yarattığı boşluk hayati normatif unsurlar olarak vurgulanmaktadır.

Belediye ise bu yaklaşımı “kadın özgürlükçü yerel yönetim” anlayışıyla planının temel eksenlerinden biri hâline getirmiştir. “Eşit temsiliyet” ve “toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan yönetim” ifadeleri, sivil toplum aktörlerinin beklentileriyle Belediye felsefesi arasında doğrudan paralellik kurmaktadır. Kadını merkeze alan bakış açısı Belediyenin tüm stratejik çerçevesine nüfuz etmiş durumdadır.

6.1.2. Ekolojik Yaklaşım

Ekolojik yaklaşım da çok yüksek düzeyde normatif uyumun bulunduğu alanlardan biridir. Sivil toplum aktörleri doğa talanına karşı ekosistemin korunmasını, özellikle Dicle Vadisi ve Hevsel Bahçeleri gibi alanların savunulmasını normatif bir zorunluluk olarak tanımlamaktadır. Belediye ise bunu “ekolojik yerel yönetim anlayışı” ve “ekolojik kent” gibi ifadelerle kavramsallaştırmaktadır.

Stratejik planda “afetlere duyarlı, dirençli, sürdürülebilir ve ekolojik kent olmak” ve “sürdürülebilir ekolojik yaşam kültürü oluşturmak” gibi stratejik amaçların yer alması, bu normatif örtüşmeyi güçlendirmektedir. Hem sivil toplum aktörleri hem de Belediye doğayı yalnızca korunacak bir kaynak değil, kentin asli bileşeni ve yaşam hakkı mücadelesinin parçası olarak görmektedir.

6.1.3. Kent Kimliği, Çok Dillilik ve Çok Kültürlülük

Bu alanda da çok yüksek düzeyde normatif uyum bulunmaktadır. Sivil toplum önerileri çok dilli hizmeti yalnızca pratik bir ihtiyaç değil, kültürel bir hak ve kent hafızasının korunması açısından bir sorumluluk olarak tanımlamaktadır. Diyarbakır’ın çok dilli, çok kültürlü ve çok inançlı yapısının korunması kent kimliğinin temel unsuru olarak görülmektedir.

Belediye stratejik planı ise “doğasıyla, tarihiyle, çok kültürlü ve çok dilli dokusuyla herkesin eşit, özgür ve barış içinde yaşadığı bir kent” vizyonunu benimsemektedir. Bu yaklaşım, dilsel ve kültürel çoğulculuğu yerel yönetim pratiğine temel bir ilke olarak dahil etmektedir. Böylece Belediye ile sivil toplum aktörleri arasında kent kimliği ve kültürel normlar açısından güçlü bir paralellik kurulmaktadır.

6.1.5. Toplumcu ve Katılımcı Belediyecilik

Bu alanda normatif uyum orta düzeydedir. Sivil toplum aktörleri yerel yönetim modelini kayyım rejiminin yarattığı tahribatın giderilmesi ve doğrudan katılımcı demokrasinin inşası üzerinden kurmaktadır. Stratejik plan önerilerinin tamamına ortak akıl, katılımcı süreçler ve sivil toplum aktörlerinin karar alma mekanizmalarına dahil edilmesi vurgusu hâkimdir. Belediye de bu yaklaşımı “toplumcu ve katılımcı belediyecilik” ilkesiyle benimsemektedir. Ancak sivil toplum aktörlerinin tahayyülü “doğrudan katılıma” işaret ederken Belediye katılımı çoğunlukla danışma, bilgilendirme ve şeffaflık düzeyinde ele almaktadır. Bununla birlikte her iki taraf da Belediyeyi yalnızca hizmet sunan bir kurum olarak değil, halkın karar süreçlerine katıldığı siyasal bir alan olarak görmektedir.

6.1.6. Sürdürülebilirlik Çerçevesi

Sürdürülebilirlik çerçevesinde de orta düzeyde normatif uyum vardır. Hem sivil toplum aktörlerinin önerileri hem de Belediye planı BM'nin 17 SKA'sını üst ölçekte referans almaktadır. Bununla birlikte ne sivil toplum aktörleri ne de Belediye SKA'ları stratejik planlamanın operasyonel iskeleti hâline getirmiştir. Sivil toplum aktörlerinin öneri seti 17 SKA'dan 11'yle doğrudan ilişkilidir; özellikle SKA 11 ve onun 10 alt hedefiyle güçlü bir uyum göstermektedir. Belediye planında da SKA'lar üst planlar içinde anılmakta; yoksulluk, eğitim, temiz su ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi alanlarda somut hedeflere yer verilmektedir. Ancak Belediyenin terminolojisinde ve genel çerçevesinde SKA'lar planın kurucu omurgasını oluşturamamaktadır. Bu, normatif uyumsuzluk değil; sürdürülebilirlik çerçevesinin iki aktör tarafından da sınırlı ölçüde araçsallaştırıldığını göstermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, sivil toplum aktörleri ile Belediye arasında normatif düzeyde yüksek uyum olduğu görülmektedir. Bu uyum özellikle üç ekseninde tam uyuma yaklaşmaktadır:

- Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın özgürlüğü
- Ekolojik yaklaşım
- Kent kimliği, çok dillilik ve çok kültürlülük

Bu yüksek uyumun olası nedenleri arasında, sürece dahil olan sivil toplum aktörlerinin profili, Diyarbakır'ın Kürt meselesi bağlamındaki özgün siyasal-toplumsal deneyimi ve 2016–2024 arasındaki kayyım döneminin yarattığı ortaklaşma zemini sayılabilir. “Ortak akıl”, “iş birliği” ve “birlikte inşa” gibi kavramlar bu yakınlaşmayı güçlendirmiştir. Bu normatif yakınlık sivil toplum aktörlerine Belediye üzerinde etki kurma açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır. Ancak aynı zamanda “eleştirel mesafenin kaybı” riskini de taşımaktadır. Bu nedenle kamu-sivil toplum ortaklığını güçlendirirken eleştirel mesafeyi korumak, yerel kamu hizmetlerinin kapsayıcılığı ve niteliği açısından kritik önemdedir. Esas mesele, normatif düzeydeki bu uyumun stratejik ve operasyonel düzeylerde ne ölçüde somutlaştığıdır. Sonraki alt bölümler bu iki başlığa ayrılmıştır.

6.2. Stratejik Uyum Analizi

Stratejik düzey analizinde, sivil toplum aktörlerinin önerilerinin Belediyenin stratejik planında stratejik amaçlar ve stratejik hedefler hiyerarşisinde ne ölçüde karşılık bulduğu incelenmektedir. Bu kapsamda, öncelikle iki belge genel tematik çerçevede karşılaştırılmakta; kapsam uyumu, öncelik uyumu, katılımcı yönetim ve demokratik boyut ile tematik boşluklar ve ayrışmalar ele alınmaktadır. Ardından, raporun ana referansını oluşturan SKA 11 ve onun 10 alt hedefi kapsamında sınıflandırılan 60 politika/eylem önerisi stratejik amaç ve hedefler düzeyinde değerlendirilmektedir. Sonraki alt başlıklarda ise diğer 10 SKA kapsamındaki toplam 50 öneri stratejik uyum düzeyine göre incelenmektedir.

6.2.1. Genel Değerlendirme

Sivil toplum aktörlerinin öneri seti ile Belediye stratejik planı arasında stratejik düzeyde en az altı alanda *tematik kapsam uyumu* bulunmaktadır:

- Sürdürülebilir kentleşme, mekânsal planlama ve ulaşım
- Afet ve dirençli kent politikaları
- Kültürel miras ve çok kültürlülük
- Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın politikaları
- Sosyal politikalar ve kırılğan gruplar
- Çevre ve ekoloji
- **Mekânsal ve altyapısal politika** alanında yüksek düzeyde stratejik uyum vardır. Afet ve dirençli kent politikaları sivil toplum önerilerinde daha sınırlı yoğunlukta yer alsa da Belediyenin öncelikli stratejik alanları arasındadır ve bu noktada açık bir örtüşme bulunmaktadır. Kültürel miras, çok kültürlülük, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın politikaları alanında ise çok yüksek düzeyde uyum söz konusudur. Sosyal politikalar, kırılğan gruplar, çevre ve ekoloji alanlarında da orta-yüksek düzeyde tematik örtüşme görülmektedir.
- **Öncelik uyumu** açısından bakıldığında, sivil toplum önerilerinde katılımcı yönetim, ulaşım, kamusal alanlar, kültürel miras, çok kültürlülük ve toplumsal cinsiyet eşitliği öne çıkmaktadır. Bu başlıkların önemli bölümü Belediye planında da stratejik amaç düzeyinde yer almaktadır. Buna karşılık Belediyenin öncelikli stratejik amaçlarından biri olan kurumsal ve finansal yapının onarılması, sivil toplum aktörlerinin önerileri içerisinde merkezi bir yer tutmamaktadır.

- **Katılımcı yönetim ve demokratik boyut** bakımından da genel bir uyum söz konusudur. Sivil toplum aktörlerinin önerilerinde katılımcı planlama, STK'ların yönetime katılımı, Kent Konseyi ve ortak yönetim vurguları öne çıkarken, Belediye planı katılımcı ve toplumcu belediyeciliğe vurgu yapmaktadır. Ancak Belediyenin stratejik hedefleri katılım araçlarından ziyade daha çok iletişim mekanizmaları etrafında kuruludur. Sivil toplum aktörleri “ortak yönetim” talep ederken Belediye katılımı daha çok bilgi verme ve danışma düzeyinde tutmaktadır.

Yukarıdaki uyum alanlarına rağmen sivil toplum aktörlerinin öneri seti ile Belediyenin planı arasında önemli *tematik boşluklar ve ayrışmalar* da vardır. Anadilde hizmet ve eğitim politikaları sivil toplum aktörlerinin önerilerinde güçlü biçimde yer alırken Belediye planı çok dilliliği kabul etmekle birlikte eğitim ve kamusal hizmet boyutunda sınırlı kalmaktadır.

Benzer biçimde sağlık alanında anadilde hizmet ve eşit erişim meselesi sivil toplum aktörleri açısından daha merkezi iken Belediye planı koruyucu sağlık ve mekânsal hizmetlere ağırlık vermektedir. Madde bağımlılığıyla mücadele de sivil toplum aktörlerinin önerilerinde öne çıkan, ancak Belediye planında stratejik düzeyde yer almayan bir başka başlıktır. Ayrıca kent hakkı ve kamusal alan güvenliği konusunda sivil toplum aktörleri daha normatif ve hak temelli bir pozisyona sahiptir. Buna karşılık Belediye planında stratejik düzeyde yer bulan kurumsal kapasite, dijital dönüşüm, mali sürdürülebilirlik ve akıllı şehir politikaları sivil toplum aktörlerinin önerilerinde zayıf kalmaktadır.

Genel olarak Belediye planı, sivil toplum aktörlerinin önerilerinin büyük bölümünü tematik olarak kapsamakta; fakat bunları daha kurumsal ve hizmet odaklı bir çerçeveye yerleştirmektedir. İki yaklaşım arasındaki temel fark, sivil toplum aktörleri daha normatif ve hak temelli, Belediyenin ise daha yönetsel ve kapasite temelli bir çerçeveye sahip olmasıdır. Bir sonraki alt bölümde SKA 11 ve 10 alt hedefi temelinde stratejik uyum analizi yapılmakta; sonraki alt bölümlerde ise diğer 10 SKA kapsamındaki öneriler aynı çerçevede ele alınmaktadır.

Normatif düzey analizinde olduğu gibi stratejik düzey analizinde de 1-5 ölçeğini baz alan ve niteliksel derecelendirmeye dayalı bir uyum ölçeği kullanılmaktadır (Bkz.: Tablo 28). Söz konusu uyum matrisi de esas olarak içerik analizi ve söylem analizine dayalı olarak geliştirilmiştir. Bu anlamda ortaya konulan 1-5 skoru niceliksel bir değerlendirmeden ziyade analitik bir sınıflandırma amacı taşımakta ve stratejik derinlik ve yakınlık derecesini ifade etmektedir.

Ölçeklendirme yapılırken söz konusu önerinin sivil toplum aktörlerinin öneri seti içerisindeki yoğunluğundan bağımsız olarak Belediyenin stratejik planında ne düzeyde karşılık bulunduğu dikkate alınmıştır.

Sivil toplum aktörleri ile Belediye arasındaki SKA bazlı stratejik uyum Tablo 29'da özetlenmiştir.

Tablo 28: Stratejik uyum düzeyi ölçeklendirmesi

Uyum Düzeyi	Tanımlama ve Göstergeler
5 - Çok Yüksek / Tam	<ul style="list-style-type: none"> - Planın çekirdek temalarından biri - Çok sayıda hedefle ilişkili - Sistematiik ve bütüncül yaklaşım
4 - Yüksek / Güçlü	<ul style="list-style-type: none"> - Birden fazla hedefle desteklenir - Politika alanı belirgindir - Kurumsal sahiplenme güçlü
3 - Orta / Kısmi	<ul style="list-style-type: none"> - En az bir doğrudan hedef var - Kapsam dar veya tek boyutlu - Bütünsel politika yaklaşımı yok
2 - Zayıf / Dolaylı	<ul style="list-style-type: none"> - Dolaylı katkı sağlayan hedefler - Konu başka bir başlık altında gömülü - Sistematiik politika çerçevesi yok
1 - Çok Zayıf / Yok	<ul style="list-style-type: none"> - Açık politika yok - Hedef metinlerinde tema geçmiyor - Sadece genel değerler içinde ima edilebilir

Tablo 29: Sivil toplum aktörleri ile Belediye arasındaki SKA bazlı stratejik uyum düzeyi

SKA Amaç Başlığı	Hedef Sayısı	Uyum (1-5)	Uyum Düzeyi
SKA 1 Yoksulluğa Son	1	4,00	Yüksek
SKA 2 Açlığa Son	2	3,50	Orta-Yüksek
SKA 3 Sağlık ve Kaliteli Yaşam	3	3,00	Orta
SKA 4 Nitelikli Eğitim	4	2,50	Orta-Düşük
SKA 5 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	4	4,25	Yüksek
SKA 7 Erişilebilir ve Temiz Enerji	1	4,00	Yüksek
SKA 8 İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	3	3,33	Orta
SKA 9 Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	2	4,00	Yüksek
SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	10	4,00	Yüksek
SKA 16 Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	2	4,50	Çok Yüksek
SKA 17 Amaçlar için Ortaklıklar	1	3,00	Orta
Ortalama Stratejik Uyum		3,64	Orta-Yüksek

6.2.2. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar

SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar kapsamında sivil toplum aktörleri ile Belediye arasında stratejik düzeyde yüksek/güçlü uyum bulunmaktadır. On altı hedef için yapılan 1-5 ölçekli puanlama sonucunda toplam uyum düzeyi 50 üzerinden 40 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, 1-5 skalasında 4 puana denk gelmekte ve yüksek düzeyde stratejik uyuma işaret etmektedir.

Tablo 30: Stratejik uyum düzeyi – SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı ve 10 alt hedefi

SKA Alt Hedef	Uyum (1-5)	Gereke
11.1 Güvenli ve erişilebilir konut ve temel hizmetlere erişim	4	Afete hazır konut üretimi ve yerinde dönüşüm hedefleri mevcut (H3.4, H3.6).
11.2 Güvenli, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım	5	Ulaşım modernizasyonu, toplu taşıma ve alternatif ulaşım güçlü şekilde hedeflenmiş (H4.2-H4.4).
11.3 Katılımcı, kapsayıcı ve sürdürülebilir kentsel planlama	4	Katılımcı belediyecilik ve erişim mekanizmaları var ancak ortak yönetim araçları sınırlı (H2.3).
11.4 Kültürel ve doğal mirasın korunması	5	Kültürel mirasın korunması ayrı bir amaç altında güçlü biçimde yer alıyor (H5.1, H5.2).
11.5 Afet risklerinin azaltılması	5	Afet hazırlığı planın en güçlü stratejik alanlarından biri (H3.1-H3.6).
11.6 Çevresel etkinin azaltılması (atık, hava kalitesi, su yönetimi)	4	Atık, enerji, ekosistem ve su yönetimi hedefleri mevcut (H9.1-H9.3).
11.7 Güvenli ve kapsayıcı kamusal alanlar	4	Sosyal donatı alanları ve erişilebilir planlama hedefleri var (H6.6, H8.3).
11.a Kentsel-kırsal bağlantıların güçlendirilmesi	3	Kırsal üretim teşviki bulunmakla birlikte entegrasyon vurgusu sınırlı (H6.1).
11.b Entegre afet ve iklim politikaları	4	Afet ve çevre politikaları güçlü ancak iklim uyumu bütüncül çerçevede sınırlı.
11.c En az gelişmiş bölgelerde sürdürülebilir yapılar	2	Ekolojik mimari veya yerel malzeme stratejisi açık biçimde yer almıyor.

Alt hedefler bazında bakıldığında, “güvenli, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım”, “kültürel ve doğal mirasın korunması” ve “afet risklerinin azaltılması” alanlarında çok yüksek düzeyde stratejik uyum vardır. “Güvenli ve erişilebilir konut ve temel hizmetlere erişim”, “katılımcı, kapsayıcı ve sürdürülebilir planlama”, “çevresel etkinin azaltılması”, “güvenli ve kapsayıcı kamusal alanlar” ile “iklim ve afet entegrasyonu” başlıklarında ise yüksek/güçlü uyum söz konusudur.

Buna karşılık, ekolojik mimari ve yerel malzeme kullanımı gibi unsurları içeren “en az gelişmiş bölgelerde sürdürülebilir yapılar” başlığı stratejik uyumun en zayıf olduğu alandır. “Kentsel-kırsal bağlantıların güçlendirilmesi” ise orta düzeyde uyumun bulunduğu başlıktır.

6.2.3. Çok Yüksek Düzey Uyum Alanları

SKA 11 dışındaki alanlar içinde en yüksek stratejik uyum SKA 16 Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar başlığında görülmektedir. Özellikle hesap verebilir kurumlar konusunda çok yüksek düzeyde uyum vardır. Kapsayıcı karar alma ve katılımcı belediyeçilik alanında da yüksek düzeyde bir örtüşme mevcuttur. Ancak katılımın kapsamı ve araçları bakımından operasyonel düzeyde dikkat çekici farklar bulunmaktadır.

Tablo 31: Stratejik uyum düzeyi – SKA 16 Barış, adalet ve güçlü kurumlar

Alt Hedef	Uyum (1-5)	Gerekçe
16.6 Hesap verebilir kurumlar	5	Şeffaflık ve katılımcılık planın temel ilkeleri arasında.
16.7 Kapsayıcı karar alma	4	Katılımcı belediyeçilik vurgusu güçlü ancak ortak yönetim araçları sınırlı.

6.2.4. Yüksek Düzey Uyum Alanları

Sivil toplum aktörleri ile Belediye arasında üç alanda yüksek stratejik uyum bulunmaktadır:

- SKA 5 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği,
- SKA 7 Erişilebilir ve Temiz Enerji,
- SKA 9 Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
- **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği:** Normatif düzeyde çok yüksek uyumun bulunduğu bu alanda stratejik düzeyde de yüksek uyum vardır. Belediyenin dokuz stratejik amacından biri doğrudan toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine ayrılmıştır. Sivil toplum aktörleri de bu konuya çok yüksek yoğunlukta yer vermiş, stratejik amaç ve hedeflerin yanı sıra operasyonel düzeyde de çok sayıda öneri geliştirmiştir. Ayrımcılığın sonlandırılması, şiddetin önlenmesi, kadınların karar alma süreçlerine katılımı ve cinsiyet duyarlı politika geliştirilmesi başlıklarında belediye planı güçlü bir karşılık üretmektedir.

Tablo 32: Stratejik uyum düzeyi – SKA 5 Toplumsal cinsiyet eşitliği

Alt Hedef	Uyum (1-5)	Gerekçe
5.1 Ayrımcılığın sonlandırılması	5	Cinsiyet eşitliği planın temel değerlerinden biri.
5.2 Şiddetin önlenmesi	4	Koruyucu hizmetler ve sosyal politikalar mevcut (H8.2).
5.5 Karar alma süreçlerine katılım	4	Kadınların sosyal ve ekonomik katılımını artırmaya yönelik hedefler var (H6.7).
5.c Cinsiyet duyarlı politika	4	Planın değerler bölümünde açık biçimde yer alıyor.

- **Erişilebilir ve Temiz Enerji:** Sivil toplum aktörleri bu alana orta yoğunlukta yer vermiş olsa da sınırlı önerileri Belediyenin stratejik planında yüksek düzeyde karşılık bulmuştur. Belediye, “sürdürülebilir ve ekolojik kent” hedefi kapsamında yenilenebilir enerji kullanımını yaygınlaştırmayı stratejik hedef olarak benimsemiştir. Bununla birlikte temiz enerjinin “erişilebilirliği” konusu ne sivil toplumun ne de belediyenin yaklaşımında güçlü biçimde öne çıkmaktadır.

Tablo 33: Stratejik uyum düzeyi – SKA 7 Erişilebilir ve temiz enerji

Alt Hedef	Uyum (1-5)	Gerekçe
7.2 Yenilenebilir enerji	4	Yenilenebilir enerji kullanımını yaygınlaştırma hedefi mevcut (H9.1).

- **Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı:** Bu başlık sivil toplum aktörlerinin önerileri içinde yüksek yoğunlukta yer almakta ve Belediyeye stratejik düzeyde yüksek uyum göstermektedir. Özellikle kaliteli altyapı alanında çok yüksek düzeyde uyum vardır. Buna karşılık sürdürülebilir sanayi alanındaki uyum orta düzeydedir. Belediye planı yol, ulaşım ve altyapı ağını geliştirme konusunda güçlü hedefler içerirken, üretim ve sanayi boyutunda daha dolaylı bir çerçeve sunmaktadır.

Tablo 34: Stratejik uyum düzeyi – SKA 9 Sanayi, yenilikçilik ve altyapı

Alt Hedef	Uyum (1-5)	Gerekçe
9.1 Kaliteli altyapı	5	Yol, ulaşım ve altyapı ağını geliştirme güçlü biçimde yer alıyor (H4.5).
9.4 Sürdürülebilir sanayi	3	Ekonomik üretim ve kırsal kalkınma dolaylı katkı sağlar.

6.2.5. Orta Düzey Uyum Alanları

Beş stratejik uyum orta düzeydedir:

- SKA 1 Yoksulluğa Son,
- SKA 2 Açlığa Son,
- SKA 3 Sağlık ve Kaliteli Yaşam,
- SKA 8 İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme
- SKA 17 Amaçlar için Ortaklıklar

- **Yoksulluğa Son:** Sivil toplum aktörlerinin bu alandaki önceliği orta düzeydedir ve önerileri sınırlıdır. Buna rağmen Belediyenin planında ihtiyaç sahibi yurttaşlara ekonomik ve sosyal destek açık biçimde yer almakta, bu nedenle stratejik uyum yüksek düzeye yaklaşmaktadır.

Tablo 35: Stratejik uyum düzeyi – SKA 1 Yoksulluğa son

Alt Hedef	Uyum (1-5)	Gerekeçe
1.2 Yoksulluğun azaltılması	4	İhtiyaç sahibi yurttaşlara ekonomik ve sosyal destek açık biçimde hedeflenmiş (H6.3).

- **Açlığa Son:** Sivil toplum aktörlerinin önerileri küçük üreticilerin desteklenmesi ve sürdürülebilir tarım ekseninde şekillenmektedir. Bu çerçevede Belediyenin stratejik amaç ve hedeflerinde orta-yüksek düzeyde karşılık bulmuştur. Özellikle kırsal üretimin canlandırılması konusunda uyum daha belirgindir; buna karşılık tarımın iklim boyutu sınırlı kalmaktadır.

Tablo 36: Stratejik uyum düzeyi – SKA 2 Açlığa son

Alt Hedef	Uyum (1-5)	Gerekeçe
2.3 Küçük üreticilerin desteklenmesi	4	Kırsal üretimin canlandırılması ve teşviki hedeflenmiştir (H6.1).
2.4 Sürdürülebilir tarım	3	Tarımsal sürdürülebilirlik dolaylı olarak ele alınmış, iklim boyutu sınırlı.

- **Sağlık ve Kaliteli Yaşam:** Sivil toplum aktörleri sağlık alanına yüksek yoğunlukta yer vermektedir; ancak önerilerin bir bölümü Belediyelerin yetki alanını aşan başlıklar içermektedir. Türkiye’de sağlık hizmetleri ağırlıklı olarak merkezi yönetimin yetki ve sorumluluk alanındadır. Belediyeyi ilgilendiren boyutlarda orta/kısmi stratejik uyum vardır. Koruyucu sağlık hizmetleri konusunda yüksek uyum görülürken, madde bağımlılığıyla mücadele sivil toplum açısından öncelikli olmasına rağmen belediye planında stratejik düzeyde açık biçimde yer almamaktadır.

Tablo 37: Stratejik uyum düzeyi – SKA 3 Sağlık ve kaliteli yaşam

Alt Hedef	Uyum (1-5)	Gerekeçe
3.5 Madde bağımlılığı	2	Stratejik hedefler içinde doğrudan karşılık zayıf.
3.8 Sağlık hizmetlerine erişim	3	Halk sağlığı ve mekânsal sağlık hizmetleri var, eşit erişim vurgusu sınırlı (H7).
3.d Sağlık risklerine hazırlık	4	Koruyucu sağlık hizmetleri güçlü şekilde yer alıyor (H7.1).

- **İnsana Yakıtır İş ve Ekonomik Büyüme:** Bu alan sivil toplum önerilerinde yüksek yoğunlukta yer almakta; yerel girişimcilik, istihdam ve sürdürülebilir turizm öne çıkmaktadır. Belediye ile stratejik düzeyde orta-üstü bir uyum vardır. Yerel girişimcilik ve istihdam alanındaki uyum orta düzeyde, sürdürülebilir turizm alanındaki uyum ise daha yüksektir.

Tablo 38: Stratejik uyum düzeyi – SKA 8 İnsana yakıtır iş ve ekonomik büyüme

Alt Hedef	Uyum (1-5)	Gerekçe
8.3 Yerel girişimcilik	3	Mesleki destek ve kırsal üretim politikaları dolaylı katkı sağlar (H6.2).
8.5 İstihdam	3	Sosyal destek ve mesleki destek var ancak istihdam politikası sınırlı.
8.9 Sürdürülebilir turizm	4	Çok kültürlü turizm politikaları açık biçimde yer alıyor (H5.3).

- **Amaçlar için Ortaklıklar:** Sivil toplum aktörleri bu alana düşük stratejik önem atfetmektedir. Yerel ölçekte kamu-STK ilişkisini güçlendirmeye önem verilse de, küresel ortaklıklar ve uluslararası iş birlikleri stratejik olarak öne çıkarılmamıştır. Belediye ile sivil toplum aktörleri arasında kamu-STK iş birliği bakımından orta düzeyde stratejik uyum vardır. Ancak sivil toplum kurumsallaşmış ortak yönetim mekanizmaları talep ederken, Belediye daha çok danışma ve iletişim kanallarına vurgu yapmaktadır.

Tablo 39: Stratejik uyum düzeyi – SKA 17 Amaçlar için ortaklıklar

Alt Hedef	Uyum (1-5)	Gerekçe
17.17 Kamu-STK iş birliği	3	Katılımcılık ve iletişim kanalları var, kurumsallaşmış ortak yönetim mekanizmaları sınırlı.

6.2.6. Düşük Uyum Alanları

Stratejik uyumun en sınırlı olduğu alan SKA 4 Nitelikli Eğitim'dir. Bu başlıkta uyum düzeyi düşük-orta seviyededir. Türkiye'de eğitim hizmetleri de sağlık hizmetleri gibi esas olarak merkezi yönetimin yetki ve sorumluluk alanındadır. Bununla birlikte, belediyeler mesleki eğitim, eğitim mekânlarının iyileştirilmesi ve erken çocukluk eğitimi gibi alanlarda rol üstlenebilmektedir. Sivil toplum aktörleri bu amaç kapsamında orta yoğunlukta öneriler geliştirmiştir; ancak stratejik öncelikler içerisinde değerlendirilmemektedir. Belediye ile stratejik uyum bu nedenle düşük-orta düzeyde kalmaktadır. Belediye planında temel eğitim ana politika alanı değildir. Erken çocukluk eğitimi ve çocuk hizmetleri dolaylı biçimde yer alsa da eğitim eşitsizliği ve kültürel çeşitlilik eğitimi konularında açık ve güçlü bir stratejik çerçeve bulunmamaktadır.

Tablo 40: Stratejik uyum düzeyi – SKA 4 Nitelikli eğitim

Alt Hedef	Uyum (1-5)	Gerekçe
4.1 Temel eğitim	2	Belediye planında eğitim ana politika alanı değil.
4.2 Erken çocukluk eğitimi	3	Kreş ve çocuk hizmetleri dolaylı biçimde yer alıyor (SH6.5, H6.6).
4.5 Eğitim eşitsizliği	2	Stratejik düzeyde açık politika yok.
4.7 Kültürel çeşitlilik eğitimi	3	Çok dillilik politikası var, ancak eğitim boyutu sınırlı (SH5.2).

Sonuç olarak, sivil toplum aktörleri ile Belediye arasındaki stratejik uyum bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bu raporun ana referans çerçevesini oluşturan SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar ekseninde “yüksek düzeyde” uyum bulunmaktadır. Sivil toplum aktörleri toplam 11 SKA ve 33 hedef kapsamında öneriler geliştirmiştir. Belediye stratejik planı, bu taleplerin önemli bir bölümünü stratejik düzeyde karşılamaktadır. Genel stratejik uyum düzeyi 1-5 skalasında 3,64 olarak hesaplanmıştır. Bu da stratejik düzeyde orta-yüksek bir uyuma, başka bir ifadeyle yaklaşık %72,8 oranında bir örtüşmeye işaret etmektedir.

Belediye planı özellikle SKA 11, SKA 5 ve SKA 16 eksenlerinde yoğunlaşan; sosyal politikaları ve kurumsal kapasiteyi destekleyen, ancak eğitim, sağlık ve ekonomik kalkınma alanlarında daha sınırlı kalan bir yerel sürdürülebilirlik çerçevesi sunmaktadır. Bu sınırlar yalnızca iki tarafın yaklaşımıyla değil, aynı zamanda Türkiye’de eğitim, sağlık ve ekonomik kalkınma alanlarında merkezi yönetimin belirleyici yetki ve kaynaklara sahip olmasıyla da ilgilidir.

Bununla birlikte Belediye stratejik planı, sivil toplum aktörlerinin yüksek öncelikli taleplerini yalnızca karşılamakla kalmamakta; bunları kurumsal, finansal ve teknolojik hedeflerle bütünleştirerek daha kapsamlı bir stratejik çerçeveye yerleştirmektedir. Ayrıca kırsal kalkınma ve afet yönetimi gibi bazı alanlara Belediye, sivil toplum aktörlerine kıyasla daha yüksek öncelik vermekte ve daha bütüncül bir yaklaşım sergilemektedir. Bu durum, Belediyenin yalnızca talepleri karşılayan değil, aynı zamanda kendi vizyonu doğrultusunda stratejik öncelik belirleyen bir aktör olduğunu göstermektedir. Normatif düzeydeki ideal yakınlık ile stratejik düzeydeki orta-yüksek uyum, kamu-sivil toplum iş birliği ve katılımcı yerel yönetim açısından güçlü bir zemin sunmaktadır. Ancak asıl belirleyici olan, bu uyumun operasyonel düzeye ne ölçüde yansıdığıdır. Bir sonraki alt bölüm bu meseleye odaklanmaktadır.

6.3. Operasyonel Uyum Analizi

Sivil toplum aktörleri toplam 11 SKA kapsamında 110 politika/eylem önerisi geliştirmiştir. Bunların 60'ı SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, kalan 50'si ise diğer 10 SKA kapsamındadır. Bu alt bölümde, söz konusu öneriler belediyenin stratejik planındaki faaliyetler, projeler ve ölçülebilir performans göstergeleriyle karşılaştırılmaktadır.

Analizde önceki bölümlerle tutarlılığı korumak için yine 1-5 ölçeği kullanılmış; içerik analizi ve söylem analizi tekniklerinden yararlanılmıştır. Operasyonel uyum değerlendirilirken üç ölçüt esas alınmıştır: önerinin somut faaliyet/proje karşılığının bulunup bulunmadığı, performans göstergeleriyle desteklenip desteklenmediği ve ilgili alanda sistematik bir uygulama mimarisinin kurulup kurulmadığı.

Tablo 41: Operasyonel uyum düzeyi ölçeklendirmesi

Uyum Düzeyi	Tanımlama ve Göstergeler
5 - Çok Yüksek	Çok boyutlu, ölçülebilir, kurumsallaşmış ve öneri setine güçlü biçimde karşılık veren operasyonel yapı mevcut.
4 - Yüksek	Önerilerin önemli kısmı faaliyet, proje ve performans göstergeleriyle karşılanmış.
3 - Orta	Kısmi karşılık var; bazı öneriler faaliyet ve göstergelere dönüşmüş, fakat alan bütünlüklü değil.
2 - Düşük	Sınırlı faaliyet var; ancak önerilerin ana eksenini için güçlü proje ve gösterge seti yok.
1 - Çok Düşük	Operasyonel karşılık yok denecek kadar az; yalnızca dolaylı veya sembolik temas var.

6.3.1. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (SKA 11)

SKA 11 kapsamında geliştirilen 60 öneri, alt hedefler bazında değerlendirildiğinde Belediyenin bu alanda genel olarak yüksek bir operasyonel cevap verdiği görülmektedir.

Güvenli ve Erişilebilir Konut ve Temel Hizmetlere Erişim

Bu alanda sivil toplum aktörlerinin yedi önerisi bulunmaktadır. Belediye planı bu önerilere operasyonel düzeyde orta-yüksek ölçüde karşılık vermektedir; uyum puanı 3,71'dir. Yerinde dönüşüm ve sosyal konut üretimi konularında çok yüksek uyum; afet ve yapı güvenliği ile kadınlara yönelik barınma hizmetlerinde yüksek uyum vardır. Düşük gelirli gruplar için konut edinme mekanizmalarında uyum orta düzeyde kârırken, metruk yapıların sosyal amaçlı yeniden kullanımı konusunda düşük uyum söz konusudur. Genel olarak belediye, fiziksel konut ve dönüşüm politikalarında güçlü; alternatif edinme modelleri ve sosyal yeniden kullanım alanlarında daha sınırlı bir çerçeve sunmaktadır.

Tablo 42: Operasyonel uyum düzeyi - Güvenli ve erişilebilir konut ile temel hizmetlere erişim

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (Hedef — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gereke
1	Yerinde dönüşüm uygulamaları	H3.4 — Afet Riskli Alanların Yerinde Dönüşümü / Faaliyet: Gecekondu alanlarına yönelik kentsel dönüşüm projeleri	5	Öneri doğrudan hedef ve faaliyet olarak mevcut
2	İnsan odaklı dönüşüm	H3.4 — Yerinde dönüşüm faaliyetleri (insan odaklılık için ayrı PG yok)	3	Fiziksel dönüşüm var, sosyal boyutu ölçen gösterge yok
3	Riskli yapı envanteri ve deprem güvenliği	H3.1 — PG 3.1.4 Afet riski belirleme çalışması sayısı / Faaliyet: Zemin etüt çalışmaları	4	Yapı güvenliği dolaylı ama güçlü biçimde ele alınmış
4	Sosyal konut projeleri	H3.6 — PG 3.6.1 Sosyal konut projelendirilmesi ve yapımı oranı / Faaliyet: Sosyal konut projeleri	5	Açık, ölçülebilir ve doğrudan karşılık
5	Kadın sığınma evlerinin yeniden açılması	H1.4 — Kadınlara yönelik koruyucu hizmetler / PG: Kadın konukevi/sığınma hizmetlerine ilişkin göstergeler / Faaliyet: Kadın konukevi işletilmesi/açılması	4	Barınma temelli koruyucu hizmet mevcut, ancak konut politikasıyla bütünleşik değil
6	Düşük gelirli aileler için konut edinme modelleri	H3.6 — Sosyal konut üretimi (edinme modeli için ayrı PG yok)	3	Hedef kitle örtüşüyor; finansal edinme araçları yok
7	Metruk yapıların sosyal-kültürel iyileştirilmesi	H3.4 — Metruk yapıların yıkılması faaliyetleri	2	Yeniden kullanım değil, yıkım odaklı yaklaşım

Güvenli, Erişilebilir ve Sürdürülebilir Ulaşım

Ulaşım alanında belediye planı kapsamlı bir operasyonel yapı ortaya koymakta ve sivil toplum aktörlerinin önerilerinin büyük bölümüne somut faaliyet ve performans göstergeleriyle karşılık vermektedir. Bu alandaki operasyonel uyum 4,29 puanla yüksektir. Ulaşım Ana Planı, toplu taşımanın yaygınlaştırılması ve erişilebilir ulaşım uygulamaları en güçlü örtüşme alanlarıdır. Raylı sistem plan düzeyinde yer almakta, ancak uygulama aşaması sınırlı görünmektedir. Yaya odaklı ulaşım ve engelli erişimi konusunda önemli düzenlemeler bulunmakla birlikte bunlar henüz bütüncül bir yaya öncelikli kent paradigmasına dönüşmemiştir. Trafik yükü analizleri de teknik çalışma düzeyinde kalmaktadır.

Tablo 43: Operasyonel uyum düzeyi – Güvenli, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (Hedef — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekçe
1	Raylı sistem kurulması	H4.2 — PG 4.2.2 Raylı sistem projelerinin gerçekleştirilme oranı / Proje: Raylı sistem/tramvay	4	Proje düzeyinde planlı, uygulama aşaması sınırlı
2	Şehir içi ulaşım planının revize edilmesi	H4.3 — PG 4.3.1 Ulaşım Ana Planı hazırlanma / güncellenme oranı	5	Doğrudan karşılık
3	Yaya odaklı ulaşım sistemi	H4.4 — PG 4.4.2 Yaya güvenliği düzenleme sayısı / Faaliyet: Yaya yolu ve düzenlemeleri	4	Güçlü fakat bütüncül sistem yok
4	Engelli bireyler için asansörlü üst geçitler	H4.1 — PG 4.1.3 Erişilebilir ulaşım altyapısı / araç oranı / Faaliyet: Engelsiz ulaşım düzenlemeleri	4	Üst geçit özelinde değil, genel erişilebilirlik kapsamında
5	Trafik yükü analizlerinin zorunlu hale getirilmesi	H4.3 — PG 4.3.2 Trafik etüt / analiz çalışması sayısı	3	Analiz var, zorunluluk mekanizması yok
6	Toplu taşımaya yönlendirme politikaları	H4.1 — PG 4.1.2 Toplu taşıma kullanım oranı / hat sayısı	5	Yaygınlaştırma doğrudan ölçülüyor
7	Özel gereksinimli bireyler için erişilebilir ulaşım planlaması	H4.1 — PG 4.1.3 Erişilebilir araç ve altyapı oranı	5	Doğrudan karşılık

Katılımcı, Kapsayıcı ve Sürdürülebilir Kentsel Planlama

Belediye planı katılım ve iş birliği konusunda çeşitli faaliyetler ve performans göstergeleri içerse de sivil toplum aktörlerinin önerdiği ortak yönetim ve icrai yetki düzeyine ulaşmamaktadır. Bu alandaki operasyonel uyum 3,29 puanla orta düzeydedir. Katılım büyük ölçüde toplantı, danışma ve koordinasyon mekanizmaları şeklinde kurumsallaşmıştır; karar süreçlerinde bağlayıcı rol ve mali yetki tanımlanmamıştır. Kamusal alanların korunması ve erişilebilir tasarım konusunda somut uygulamalar bulunsa da toplumsal entegrasyonun sosyal boyutu ölçülmemektedir. En zayıf uyum, kayyım döneminin yarattığı tahribata ilişkin sistematik bir envanter veya raporlamanın bulunmamasıdır.

Tablo 44: Operasyonel uyum düzeyi – Katılımcı, kapsayıcı ve sürdürülebilir kentsel planlama

No	STK önerisi	Beledeyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekeçe
1	Sivil toplumun karar süreçlerine dahil edilmesi	H1.2 — PG 1.2.1 Paydaş katılım toplantısı sayısı / Faaliyet: STK'larla toplantılar	4	Katılım var, karar yetkisi ölçülüyor
2	Kent Konseyi gibi icrai ve mali gücü olan yapılar oluşturulması	H1.2 — PG 1.2.3 Kent Konseyi etkinlik sayısı	3	Faaliyet var, icrai/mali güç yok
3	Kayyım döneminin yarattığı tahribatın dökümünün çıkarılması	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Faaliyet veya PG yok
4	Muhtarlar, meslek odaları ve STK'larla ortak yönetim	H1.2 — PG 1.2.4 Kurumsal iş birliği toplantı sayısı	4	İşbirliği var, ortak yönetim değil
5	Park ve meydanların kamusal alan olarak korunması	H2.3 — PG 2.3.1 Park ve kamusal alan düzenleme/iyileştirme sayısı	4	Kamusal alan korunuyor
6	Mekân tasarımında tüm toplumsal kesimlerin entegrasyonu	H2.3 — PG 2.3.2 Erişilebilir kamusal alan düzenleme sayısı	3	Fiziksel erişim var, sosyal entegrasyon ölçülüyor
7	Yerel yönetim–üniversite–meslek odası iş birliği	H1.2 — PG 1.2.4 Kurumsal iş birliği toplantı sayısı	4	İşbirliği faaliyetleri mevcut

Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması

Bu alan Belediye planının en güçlü operasyonel çerçeve sunduğu başlıklardan biridir. UNESCO Alan Yönetim Planı, Hevsel Bahçeleri ve Dicle Vadisi'nin korunması, tarihi yapı restorasyonları ve kültür-sanat kurumlarının desteklenmesi proje ve performans göstergeleriyle izlenmektedir. Operasyonel uyum 4,43 puanla yüksektir. Bununla birlikte, 1954 kadastral planına dayalı düzenleme, tarihsel hafıza odaklı iyileştirme ve çok kimlikli kent kimliğinin korunması gibi bazı öneriler dolaylı biçimde karşılık bulmaktadır.

Tablo 45: Operasyonel uyum düzeyi – Kültürel ve doğal mirasın korunması

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekeçe
1	Suriçi'nin 1954 kadastral planı temelinde yeniden düzenlenmesi	H2.1 — PG 2.1.1 Suriçi koruma ve uygulama projeleri sayısı / Faaliyet: Suriçi kentsel tasarım ve iyileştirme projeleri	4	Suriçi'ne yönelik proje var; 1954 planına referans yok
2	UNESCO Alan Yönetim Planının revizyonu	H2.1 — PG 2.1.2 UNESCO Alan Yönetim Planı revizyon oranı / Proje: Alan yönetim planı çalışmaları	5	Doğrudan karşılık
3	Hevsel Bahçeleri ve Dicle Vadisi'nin bütüncül korunması	H2.2 — PG 2.2.1 Hevsel ve Dicle Vadisi koruma faaliyet sayısı	5	Birebir karşılık
4	Tarihsel hafızayı koruyan iyileştirme modelleri	H2.1 — PG 2.1.3 Tarihi yapı restorasyon sayısı / Faaliyet: Restorasyon projeleri	4	Fiziksel miras korunuyor; hafıza boyutu ölçülüyor
5	Çok kimlikli kent kimliğinin korunması	H1.3 — PG 1.3.1 Çok dilli kültürel etkinlik sayısı	4	Dolaylı fakat güçlü karşılık
6	Kültür-sanat kurumlarının desteklenmesi	H2.4 — PG 2.4.1 Kültür-sanat etkinliği / kurum desteği sayısı	5	Doğrudan karşılık
7	Anadilde kültürel üretimin teşviki	H1.3 — PG 1.3.2 Anadilde kültürel etkinlik sayısı	4	Kültürel üretim dolaylı destekleniyor

Afet Risklerinin Azaltılması

Afet risklerinin azaltılması alanında Belediye planı güçlü bir operasyonel kapasite öngörmektedir. Risk belirleme çalışmaları, arama-kurtarma ekipleri ve riskli yapıların dönüşümü somut faaliyet ve göstergelere dönüşmüştür. Bu alandaki operasyonel uyum 4,00 puanla yüksektir. Ancak yapı güçlendirme bağımsız bir program yerine dönüşüm çerçevesinde ele alınmakta; sosyal ve mekânsal gelişimle bütünleşmiş afet planlaması ise daha genel plan belgeleri düzeyinde kalmaktadır. Dolayısıyla teknik ve müdahale kapasitesi güçlü, toplumsal dirençlilik boyutu ise daha sınırlıdır.

Tablo 46: Operasyonel uyum düzeyi – Afet risklerinin azaltılması

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekçe
1	Deprem risk envanteri çıkarılması	H3.1 — PG 3.1.4 Afet riski belirleme çalışması sayısı / Faaliyet: Zemin etütleri, risk analizleri	4	Risk belirleme var; yapı stokuna özgü envanter ayrı ölçülmüyor
2	Arama kurtarma ekipleri oluşturulması	H3.2 — PG 3.2.1 Afet müdahale kapasitesi / ekip sayısı / Faaliyet: Arama-kurtarma ekiplerinin kurulması ve eğitimi	5	Doğrudan karşılık
3	Yapı güçlendirme planları	H3.4 — PG 3.4.1 Riskli yapıların dönüşüm/güçlendirme oranı / Proje: Kentsel dönüşüm uygulamaları	4	Güçlendirme dönüşüm içinde ele alınmış
4	Sosyal ve mekânsal gelişimle entegre afet planlaması	H3.1 — PG 3.1.5 Afet Master Planı tamamlanma oranı	3	Plan var; sosyal entegrasyon boyutu ölçülmüyor

Çevresel Etkinin Azaltılması

Belediye stratejik planı çevresel sürdürülebilirlik alanında önemli ölçüde somut uygulamalar içermektedir. Yağmur suyu toplama sistemleri, su ve hava kalitesi izleme çalışmaları, kirliliği önlemeye yönelik denetimler ve peyzaj uygulamaları sivil toplum aktörlerinin önerileriyle doğrudan örtüşmektedir. Operasyonel uyum 3,67 puanla yüksektir. Buna karşılık gri su kullanımının zorunlu hale getirilmesi ve kum ocaklarının düzenlenmesi gibi daha spesifik düzenleyici öneriler bağımsız ve ölçülebilir programlara dönüşmemiştir. Bu durum planın altyapı ve uygulama düzeyinde güçlü, bazı çevresel yönetim araçlarında ise sınırlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 47: Operasyonel uyum düzeyi – Çevresel etkinin azaltılması

No	STK önerisi	Beleliyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekçe
1	Gri su kullanımının zorunlu hale getirilmesi	H5.2 — PG 5.2.1 Su verimliliği projeleri sayısı / Faaliyet: Su tasarrufu uygulamaları	2	Gri su özelinde zorunluluk yok
2	Yağmur suyu toplama sistemleri	H5.2 — PG 5.2.2 Yağmur suyu hasadı sistemi sayısı / Proje: Yağmur suyu toplama altyapısı	5	Doğrudan karşılık
3	Dicle Nehri'ne atık bırakılmasının engellenmesi	H5.1 — PG 5.1.3 Su kirliliğini önleme faaliyet sayısı / Faaliyet: Atık kontrolü ve denetim	4	Güçlü karşılık
4	Kum ocaklarının düzenlenmesi	H5.3 — PG 5.3.1 Doğal alan denetim sayısı	3	Dolaylı düzenleme
5	Hava kirliliği ve karbon emilimi analizleri	H5.1 — PG 5.1.1 Hava kalitesi izleme çalışması sayısı	4	Analiz faaliyetleri var
6	Peyzaj planlarının sistematik yapılması	H2.3 — PG 2.3.1 Peyzaj ve yeşil alan düzenleme sayısı	4	Planlı uygulama mevcut

Güvenli ve Kapsayıcı Kamusal Alanlar

Kamusal alanların geliştirilmesi ve kapsayıcılığı konusunda Belediye planı önemli sayıda operasyonel araç içermektedir. Kadın yaşam merkezleri, çocuk oyun alanları, kreşler ve engelli erişimine yönelik düzenlemeler doğrudan proje ve performans göstergeleriyle izlenmektedir. Park ve meydan düzenlemeleri de yaya öncelikli kamusal alan üretimiyle büyük ölçüde örtüşmektedir. Operasyonel uyum 4,17 puanla yüksektir. Ancak güvenlik butonları gibi özel teknolojik araçlar ve metruk yapıların sosyal amaçlı iyileştirilmesi daha sınırlı biçimde ele alınmaktadır.

Tablo 48: Operasyonel uyum düzeyi – Güvenli ve kapsayıcı kamusal alanlar

No	STK önerisi	Belemedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekçe
1	Kadın Yaşam Merkezleri	H1.4 — PG 1.4.2 Kadınlara yönelik sosyal hizmet merkezi sayısı / Proje: Kadın Yaşam Merkezi	5	Doğrudan karşılık
2	Çocuk oyun alanları ve anadil kreşleri	H1.5 — PG 1.5.2 Kreş ve çocuk hizmet merkezi sayısı / Faaliyet: Çocuk oyun alanları kurulması	4	Kreş ve çocuk alanları var; anadil boyutu ölçülmüyor
3	Engelli dostu kent planlaması	H2.3 — PG 2.3.2 Erişilebilir kamusal alan düzenleme sayısı	5	Doğrudan karşılık
4	Kamusal alanlarda güvenlik butonları	H2.3 — PG 2.3.3 Kamusal alan güvenlik altyapısı sayısı	3	Güvenlik uygulamaları var; buton sistemi açık değil
5	Yaya öncelikli meydan ve park düzenlemeleri	H2.3 — PG 2.3.1 Park ve meydan düzenleme sayısı	5	Doğrudan karşılık
6	Metruk yapıların iyileştirilmesi	H3.4 — PG 3.4.2 Metruk yapıların ortadan kaldırılması / dönüştürülmesi	3	Daha çok yıkım odaklı

Kentsel-Kırsal Bağlantıların Güçlendirilmesi

Kentsel-kırsal bağların güçlendirilmesi konusunda Belediye planı güçlü bir operasyonel çerçeve sunmaktadır. Kırsal kalkınma projeleri, modern sulama uygulamaları, kooperatif destekleri ve tarımsal depolama yatırımları sivil toplum aktörlerinin önerileriyle büyük ölçüde örtüşmektedir. Operasyonel uyum 4,33 puanla yüksektir. Bununla birlikte lisanslı depoculuk, tarımsal sanayi entegrasyonu ve topraksız tarım gibi daha ileri üretim modelleri bağımsız programlara dönüşmemiştir. Bu nedenle plan kırsal üretim desteğinde güçlü, yenilikçi ve entegre tarım sistemlerinde daha sınırlıdır.

Tablo 49: Operasyonel uyum düzeyi – Kentsel-kırsal bağlantıların güçlendirilmesi

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekçe
1	Tarımsal sanayi ve lojistik entegrasyonu	H6.2 — PG 6.2.1 Tarımsal üretim ve pazarlama altyapısı projeleri sayısı / Proje: Hal, borsa ve lojistik altyapı yatırımları	4	Güçlü fakat entegrasyon vurgusu sınırlı
2	Lisanslı depoculuk	H6.2 — PG 6.2.2 Tarımsal depolama tesisi sayısı	4	Depolama var; lisanslı model belirtilmiyor
3	Kırsal kalkınma politikaları	H6.1 — PG 6.1.1 Kırsal kalkınma proje sayısı / Faaliyet: Kırsal üretim destekleri	5	Doğrudan karşılık
4	Jeotermal ve tarım inovasyonu	H5.2 — PG 5.2.3 Jeotermal kaynak kullanım projeleri	4	Jeotermal var; tarımsal inovasyon sınırlı
5	Tarımda akıllı sulama ve topraksız tarım	H6.1 — PG 6.1.2 Modern sulama projeleri sayısı	4	Akıllı sulama var; topraksız tarım açık değil
6	Kooperatif destekleri	H6.3 — PG 6.3.1 Kooperatif destek programı sayısı	5	Doğrudan karşılık

Entegre Afet ve İklim Politikaları

Belediye planı afetlere hazırlık ve iklim uyumu konusunda bazı önemli faaliyetler içerse de dirençli kent yaklaşımını bütüncül bir ekolojik planlama paradigmasına dönüştürmemektedir. Afet Master Planı ve modern sulama projeleri sivil toplum aktörlerinin önerileriyle kısmi örtüşme sağlarken, Dicle Nehri'ne özel statü verilmesi ya da kuraklığa dayanıklı tohum geliştirme gibi öneriler planda yer almamaktadır. Operasyonel uyum 2,6 puanla orta düzeydedir. Bu, teknik afet hazırlığında görece güçlü, ancak ekolojik dönüşüm ve uzun vadeli iklim uyumunda zayıf bir çerçeveye işaret etmektedir.

Tablo 50: Operasyonel uyum düzeyi – Entegre afet ve iklim politikaları

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekeçe
1	Dirençli kent hedefi	H3.1 — PG 3.1.5 Afet Master Planı tamamlanma oranı	4	Dirençlilik planlama düzeyinde ele alınmış
2	Ekolojik öncelikli planlama	H5.3 — PG 5.3.2 Çevre ve sürdürülebilirlik projeleri sayısı	3	Genel çevre projeleri var; planlama paradigması ölçülmüyor
3	Dicle Nehri'nin statü kazanması	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Hukuki/statü boyutuna yönelik PG veya faaliyet yok
4	İklime dayanıklı tarım politikaları	H6.1 — PG 6.1.2 Modern sulama ve iklim uyum projeleri	4	Kısmi karşılık
5	Kuraklığa dayanıklı tohum ıslahı	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Islah programı yok

En Az Gelişmiş Bölgelerde Sürdürülebilir Yapılar

Bu başlık operasyonel uyumun en düşük olduğu alandır. Belediye planında sürdürülebilir çevre ve peyzaj uygulamaları yer almakla birlikte, ekolojik mimari ve alternatif konut üretim modelleri gibi yapı ölçeğindeki dönüşüm önerilerine karşılık veren somut programlar bulunmamaktadır. Yerel dokuya uygun peyzaj kısmi karşılık sağlasa da doğal ekosisteme uyumlu mimari, yerel malzeme kullanımı ve kooperatif temelli konut modelleri bağımsız göstergelerle tanımlanmamıştır. Operasyonel uyum 2,25 puanla düşüktür.

Tablo 51: Operasyonel uyum düzeyi – En az gelişmiş bölgelerde sürdürülebilir yapılar

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekçe
1	Ekolojik mimari yaklaşımlar	H5.3 — PG 5.3.2 Sürdürülebilir çevre projeleri sayısı	2	Yapı ölçeğinde ekolojik mimari programı yok
2	Yerel dokuya uygun peyzaj	H2.3 — PG 2.3.1 Peyzaj ve yeşil alan düzenleme sayısı	4	Peyzaj uygulamaları var; yerel doku kriteri ölçülüyor
3	Müteahhit eksenli modele karşı alternatif konut modeli	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Alternatif konut üretim modeli yok
4	Doğal ekosisteme uygun mimari	H5.3 — PG 5.3.2 Sürdürülebilir çevre projeleri sayısı	2	Genel çevre yaklaşımı var; mimari ölçek yok

Sonuç olarak, alt hedefler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, SKA 11 alanında sivil toplum önerileri ile belediye planı arasındaki operasyonel uyum 3,67 puanla yüksek düzeydedir. Belediye özellikle altyapı, kentsel hizmet üretimi ve fiziksel mekân düzenlemesi alanlarında güçlü bir uygulama çerçevesi ortaya koymaktadır. Ulaşım, sosyal konut, afet riski azaltımı, kamusal alanlar ve kültürel miras gibi alanlar somut proje ve performans göstergeleriyle desteklenmiştir. Buna karşılık katılımcı yönetim, ekolojik planlama ve iklim uyumu gibi çok aktörlü ve dönüştürücü politika alanlarında uyum daha sınırlıdır. En düşük uyum ise ekolojik mimari ve alternatif yapılaşma yaklaşımlarında görülmektedir.

Tablo 52: Operasyonel uyum düzeyi – Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar alt hedefleri

SKA 11 Hedef	Tema	Uyum Puanı (1-5)	Operasyonel Uyum Düzeyi
11.1	Güvenli ve erişilebilir konut ve barınma	3,71	Yüksek
11.2	Sürdürülebilir ulaşım	4,29	Yüksek
11.3	Katılımcı ve kapsayıcı kentleşme	3,29	Orta
11.4	Kültürel ve doğal mirası koruma	4,43	Yüksek
11.5	Afet risklerinin azaltılması	4,00	Yüksek
11.6	Çevresel etkinin azaltılması	3,67	Yüksek
11.7	Güvenli ve erişilebilir kamusal alanlar	4,17	Yüksek
11.a	Kentsel-kırsal bağlantıların güçlendirilmesi	4,33	Yüksek
11.b	Dirençli kent ve iklim uyumu	2,60	Orta
11.c	Ekolojik ve yerel mimari yaklaşımlar	2,25	Düşük
	Ortalama	3,67	Yüksek

6.3.2. Yoksulluğa Son (SKA 1)

Bu alanda operasyonel uyum 3,40 puanla orta düzeydedir. Belediye, yoksullukla mücadeleyi yapısal dönüşümler sağlayacak kapsamlı sosyal koruma mekanizmaları yerine eğitim destekleri, çocuk hizmetleri ve kadınların ekonomik güçlenmesi üzerinden ele almaktadır. Destek kursları, öğrencilere yönelik programlar ve kooperatif destekleri sivil toplum aktörlerinin önerileriyle büyük ölçüde örtüşmektedir. Ancak okul beslenme programı ve belediye işletmeleri yoluyla sürdürülebilir sosyal destek gibi öneriler bağımsız programlara dönüşmemiştir. Bu durum planın sosyal destek kapasitesinin bulunduğunu, ancak sistematik bir yoksullukla mücadele rejimi kurmadığını göstermektedir.

Tablo 53: Operasyonel uyum düzeyi – SKA 1 Yoksulluğa son

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekçe
1	Yoksullukla mücadele kapsamında okul beslenme desteği	H1.5 — PG 1.5.3 Çocuklara yönelik sosyal destek programı sayısı	3	Çocuk destekleri var; beslenme özelinde PG yok
2	Düşük gelirli mahallelerde destek kursları	H1.5 — PG 1.5.4 Eğitim destek programı sayısı / Faaliyet: Kurs merkezleri	4	Doğrudan karşılık
3	Üniversite öğrencilerine burs ve kayıt desteği	H1.5 — PG 1.5.5 Öğrencilere yönelik destek programı sayısı	4	Öğrenci destekleri var; burs özelinde net değil
4	Kadın kooperatiflerinin desteklenmesi	H6.3 — PG 6.3.1 Kooperatif destek programı sayısı	5	Doğrudan karşılık
5	Belediyelerin ekonomik işletmeler kurarak sosyal destek sağlaması	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Belediye işletmesi kurmaya yönelik PG veya faaliyet yok

6.3.3. Açlığa Son (SKA 2)

Açlığa Son alanında operasyonel uyum 3,25 puanla orta düzeydedir. Belediye planı tarımsal üretimin desteklenmesi ve kırsal kalkınma açısından somut faaliyet ve göstergeler içermektedir. Depolama altyapısı, modern sulama ve kooperatif destekleri sivil toplum aktörlerinin önerileriyle büyük ölçüde örtüşmektedir. Ancak kuraklığa dayanıklı tohum geliştirme, topraksız tarım ve inovatif hayvancılık gibi ileri üretim teknolojileri bağımsız programlara dönüşmemiştir. Plan üretim kapasitesini artırma ve örgütlenme boyutunda güçlü, tarımsal inovasyon ve iklim uyumu açısından ise sınırlıdır.

Tablo 54: Operasyonel uyum düzeyi – SKA 2 Açılığa son

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekçe
1	Tarımsal sanayinin güçlendirilmesi	H6.2 — PG 6.2.1 Tarımsal üretim ve pazarlama altyapısı projeleri sayısı	4	Üretim ve pazarlama var; sanayi entegrasyonu sınırlı
2	Lisanslı depoculuk sistemleri	H6.2 — PG 6.2.2 Tarımsal depolama tesisi sayısı	4	Depolama var; lisanslı model belirtilmiyor
3	Akıllı tarım ve akıllı sulama uygulamaları	H6.1 — PG 6.1.2 Modern sulama projeleri sayısı	4	Akıllı sistem vurgusu sınırlı
4	Kuraklığa dayanıklı tohum ıslahı	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Islah programı yok
5	Kooperatif destekleri	H6.3 — PG 6.3.1 Kooperatif destek programı sayısı	5	Doğrudan karşılık
6	Geleneksel ve modern tarım dengesi	H6.1 — PG 6.1.1 Kırsal kalkınma proje sayısı	3	Dolaylı karşılık
7	Topraksız tarım ve inovatif hayvancılık	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Yenilikçi üretim programı yok
8	İklimeye dayanıklı üretim politikaları	H6.1 — PG 6.1.2 Modern sulama ve uyum projeleri	4	Kısmi karşılık

6.3.4. Sağlık ve Kaliteli Yaşam (SKA 3)

Bu alanda operasyonel uyum 2,44 puanla düşüktür. Belediye stratejik planı sağlık alanında daha çok koruyucu hizmetler ve farkındalık çalışmaları üzerine kuruludur; tedavi, rehabilitasyon ya da sağlık sisteminin örgütlenmesine dönük araçlar içermemektedir. Uyuşturucuyla mücadelede bilinçlendirme faaliyetleri ve toplum sağlığına yönelik eğitim programları sivil toplum aktörlerinin önerileriyle örtüşse de rehabilitasyon, bilimsel izleme ve düzenleyici denetimler planda yer almamaktadır. Anadilde sağlık hizmeti ve hastanelerde personel düzenlemesi gibi öneriler ise belediyenin yetki alanı dışındadır. Bu nedenle plan koruyucu halk sağlığı açısından güçlü, sağlık sistemine müdahale gerektiren ve merkezi hükümetin yetki ve sorumluluğunda bulunan alanlarda sınırlıdır. Burada merkezi ve yerel yönetimlerin yetki çerçevesi belirleyici bir sınır oluşturmaktadır.

Tablo 55: Operasyonel uyum düzeyi – SKA 3 Sağlık ve kaliteli yaşam

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekeçe
1	Uyusturucu karşiti şehir bilinci	H1.5 — PG 1.5.6 Bağımlılıkla m¼cadele farkındalık etkinliği sayısı	4	Bilinçlendirme faaliyetleri var
2	Rehabilitasyon ve entegrasyon politikaları	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Rehabilitasyon hizmeti yok
3	Atık su analizi ile uyusturucu haritası çıkarılması	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Bilimsel izleme programı yok
4	Okul çevresinde sigara satışının engellenmesi	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Denetim programı yok
5	Ana dilde sağlık hizmeti	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Sağlık hizmeti belediye yetkisi dışında
6	¼cretsiz ve eşit sağlık erişimi	H1.4 — PG 1.4.3 Sağlık destek hizmeti sayısı	3	Kısmi sosyal sağlık hizmetleri var
7	Hastanelerde anadil bilen personel	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Yetki alanı dışında
8	Koruyucu ve önleyici sağlık hizmetleri	H1.4 — PG 1.4.1 Koruyucu sağlık hizmeti sayısı	5	Doğrudan karşılık
9	Kent sağlık bilinci geliştirme çalışmalarını	H1.4 — PG 1.4.2 Sağlık bilinci etkinliği sayısı	5	Doğrudan karşılık

6.3.5. Nitelikli Eğitim (SKA 4)

Eğitim alanında da operasyonel uyum sınırlıdır; 2,80 puanla orta düzeydedir. Belediye eğitim sistemine doğrudan müdahale etmek yerine erken çocukluk hizmetleri ve yaygın eğitim destekleri üzerinden katkı sunmaktadır. Kreşler, çocuk gelişim merkezleri ve oyun alanları sivil toplum aktörlerinin önerileriyle önemli ölçüde örtüşmektedir. Buna karşılık eğitim kalitesine ilişkin uzun vadeli planlama ve anadil temelli çok dilli eğitim gibi öneriler, yerel yönetimin doğrudan yetki alanı dışında kaldığı için operasyonel karşılık bulmamaktadır. Çok dilli hizmetler ise anadilin kamusal görün¼rlüęü bakımından dolaylı bir uyum üretmektedir. Bu nedenle plan erken çocukluk hizmetlerinde güçlü, eğitim sisteminin yapısal dönüşümü bakımından sınırlıdır.

Tablo 56: Operasyonel uyum düzeyi – SKA 4 Nitelikli eğitim

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekçe
1	Eğitim kalitesini artırmaya yönelik uzun vadeli plan	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Eğitim sistemi planı yok (belediye yetki alanı dışında)
2	Anadilde hizmet veren kreşler	H1.5 — PG 1.5.2 Kreş ve çocuk bakım merkezi sayısı	3	Kreşler var; anadil boyutu ölçülüyor
3	Oyun odaları ve çocuk gelişim merkezleri	H1.5 — PG 1.5.3 Çocuk hizmet merkezi / oyun alanı sayısı	5	Doğrudan karşılık
4	Anadil temelli çok dilli eğitim	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Eğitim politikası yetki alanı dışında
5	Anadilin kamusal görünürlüğünün artırılması	H1.3 — PG 1.3.1 Çok dilli hizmet ve etkinlik sayısı	4	Dolaylı fakat güçlü karşılık

6.3.6. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (SKA 5)

Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında operasyonel uyum 3,43 puanla orta düzeydedir. Normatif ve stratejik düzeydeki güçlü uyum, operasyonel düzeye daha sınırlı yansımıştır. Belediye planı kadınların güçlendirilmesine yönelik sosyal hizmet altyapısı ve ekonomik destek araçları içermektedir. Kadın yaşam merkezleri, sığınma evleri ve kadın kooperatiflerine destekler sivil toplum aktörlerinin önerileriyle doğrudan örtüşmektedir. Kadınların kamusal yaşama katılımına dönük etkinlikler de önemli bir karşılık oluşturmaktadır. Ancak kadın temsili yapılarının kurumsallaştırılması ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme gibi yapısal yönetim araçları operasyonel düzeyde yer almamaktadır. Bu nedenle plan hizmet ve destek boyutunda güçlü, kurumsal eşitlik politikaları bakımından sınırlıdır.

Tablo 57: Operasyonel uyum düzeyi – SKA 5 Toplumsal cinsiyet eşitliği

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekçe
1	Kadın yaşam merkezleri	H1.4 — PG 1.4.2 Kadınlara yönelik sosyal hizmet merkezi sayısı / Proje: Kadın Yaşam Merkezi	5	Doğrudan karşılık
2	Kadınların karar süreçlerine katılımı	H1.2 — PG 1.2.5 Kadınlara yönelik katılım etkinliği sayısı	4	Katılım var; karar yetkisi ölçülüyor
3	Kadın sığınma evlerinin yeniden açılması	H1.4 — PG 1.4.4 Kadın konukevi / sığınma hizmeti kapasitesi	5	Doğrudan barınma hizmeti
4	Kamusal alanda güvenlik butonları	H2.3 — PG 2.3.3 Kamusal alan güvenlik altyapısı sayısı	3	Güvenlik var; buton sistemi açık değil
5	Kadın temsili yapılarının yeniden oluşturulması	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Kurumsal temsil yapısı yok
6	Kadın kooperatiflerinin desteklenmesi	H6.3 — PG 6.3.1 Kooperatif destek programı sayısı	5	Doğrudan karşılık
7	Kadın ve çocuğa duyarlı bütçe oluşturulması	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe PG yok

6.3.7. Erişilebilir ve Temiz Enerji (SKA 7)

Sivil toplum aktörlerinin erişilebilir ve temiz enerji konusundaki önerileri sınırlıdır. Bununla birlikte bu sınırlı öneriler Belediye planında yüksek düzeyde karşılık bulmuştur. Bu alandaki operasyonel uyum 4,5 puanla yüksektir. Belediye planı yenilenebilir enerji alanında özellikle jeotermal kaynakların değerlendirilmesine yönelik somut projeler ve performans göstergeleri içermektedir. Güneş enerjisi kullanımı yenilenebilir enerji başlığı altında dolaylı biçimde ele alınmakta, jeotermal enerji ise doğrudan güçlü karşılık bulmaktadır. Bu durum planın enerji politikalarında yerel kaynakların değerlendirilmesine dayalı güçlü bir uygulama çerçevesine sahip olduğunu göstermektedir. Buna karşın “erişilebilir enerji” boyutu ne sivil toplum aktörlerinin ne de belediyenin yaklaşımında belirginleşmiştir.

Tablo 58: Operasyonel uyum düzeyi – SKA 7 Erişilebilir ve temiz enerji

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekçe
1	Güneş enerjisi kullanımının artırılması	H5.2 — PG 5.2.4 Yenilenebilir enerji projeleri sayısı (GES dahil)	4	Yenilenebilir enerji projeleri var; güneş özelinde sınırlı
2	Jeotermal enerji potansiyelinin değerlendirilmesi	H5.2 — PG 5.2.3 Jeotermal kaynak kullanım projeleri	5	Doğrudan karşılık

6.3.8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (SKA 8)

Bu alanda operasyonel uyum 3,20 puanla orta düzeydedir. Belediye planı yerel ekonominin geliştirilmesinde kooperatifler ve turizm üzerinden önemli bir uygulama kapasitesi ortaya koymaktadır. Kooperatif destek programları ve turizm projeleri sivil toplum aktörlerinin önerileriyle doğrudan örtüşmektedir. Kadınların ekonomik hayata katılımını destekleyen faaliyetler de istihdam alanlarının genişletilmesine dolaylı katkı sunmaktadır. Buna karşılık organize sanayi bölgeleri, küçük sanayi siteleri ve nitelikli işgücünün istihdamını hedefleyen programlar planda yer almamaktadır. Plan toplumsal ekonomi alanında güçlü, sanayi ve profesyonel işgücü politikalarında ise sınırlıdır.

Tablo 59: Operasyonel uyum düzeyi – SKA 8 İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekçe
1	KSS ve OSB destek politikaları	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Sanayi bölgelerine yönelik PG yok
2	Kooperatif destekleri	H6.3 — PG 6.3.1 Kooperatif destek programı sayısı	5	Doğrudan karşılık
3	Nitelikli işgücü istihdamı (mimar, mühendis vb.)	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Mesleki istihdam programı yok
4	Kadın istihdam alanları yaratılması	H1.4 — PG 1.4.5 Kadınların ekonomik hayata katılımını destekleyen proje sayısı	4	Güçlü fakat dolaylı
5	Turizmin kalkınma dinamiğine dönüştürülmesi	H2.4 — PG 2.4.1 Turizm ve kültür projeleri sayısı	5	Doğrudan karşılık

6.3.9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (SKA 9)

Sanayi, yenilikçilik ve altyapı alanında operasyonel uyum 2,25 puanla düşüktür. Belediye planı üretim ve altyapı alanında tarımsal kalkınma ve pazarlama altyapısına dönük bazı faaliyetler içermektedir; ancak sanayi ve teknoloji odaklı üretim politikalarına yönelik somut programlar sunmamaktadır. Lojistik altyapı ve modern tarım uygulamalarına yönelik önerilerde dolaylı bir uyum sağlansa da sanayi parselleri ve orta-ileri teknoloji üretimi gibi öneriler plan içinde yer almamaktadır. Bu, belediyenin kırsal üretim ve hizmet altyapısı bakımından belirli bir kapasiteye sahip olduğunu, ancak sanayi ve inovasyon temelli ekonomik dönüşüm politikalarında sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu alanın esas olarak merkezi yönetimin yetki ve sorumluluk alanında olmasının yapısal limitler oluşturduğu dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte Belediyenin buralarda sınırları zorlayıcı bir aksiyon içerisinde olmadığı görülmektedir.

Tablo 60: Operasyonel uyum düzeyi – SKA 9 Sanayi, yenilikçilik ve altyapı

No	STK önerisi	Beleliyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekçe
1	Sanayi parselleri	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Sanayi alanı üretimine yönelik PG yok
2	Lojistik merkez oluşturma	H6.2 — PG 6.2.1 Üretim ve pazarlama altyapısı projeleri sayısı	3	Dolaylı karşılık
3	Orta ve ileri teknoloji üretimi	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Teknoloji üretim programı yok
4	Akıllı tarım uygulamaları	H6.1 — PG 6.1.2 Modern sulama projeleri sayısı	4	Kısmi karşılık

6.3.10. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (SKA 16)

Bu alanda normatif ve stratejik düzeylerde görece güçlü olan uyum, operasyonel düzeyde 3,33 puanla orta seviyede kalmaktadır. Belediye planı katılımcı yönetim alanında paydaş toplantıları ve iş birliği faaliyetleri aracılığıyla sivil toplumun süreçlere katılımını hedeflemektedir. Katılımcı belediyecilik anlayışı somut karşılık bulsa da sivil toplum aktörlerinin talep ettiği yönetime doğrudan ortak olma modelleri planda yer almamaktadır. Kayyım dönemine ilişkin değerlendirme ya da hesap verme mekanizmalarının yokluğu önemli bir boşluk oluşturmaktadır. Plan, özetle danışma ve katılım süreçlerinde güçlü, kurumsal dönüşüm ve hesap verebilirlikte ise sınırlı kalmaktadır.

Tablo 61: Operasyonel uyum düzeyi – SKA 16 Barış, adalet ve güçlü kurumlar

No	STK önerisi	Beleliyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Uyum Düzeyi	Gerekçe
1	Katılımcı belediyecilik	H1.2 — PG 1.2.1 Paydaş katılım toplantısı sayısı / Faaliyet: Halk buluşmaları, çalıştaylar	5	Doğrudan karşılık
2	Kayyım uygulamalarının değerlendirilmesi	Operasyonel karşılık bulunamadı	1	Envanter/raporlama faaliyeti yok
3	STK'ların yönetime katılımı	H1.2 — PG 1.2.4 Kurumsal iş birliği toplantı sayısı	4	Katılım var; yönetim yetkisi yok

6.3.11. Amaçlar için Ortaklıklar (SKA 17)

Amaçlar için ortaklıklar alanında operasyonel uyum 4,00 puanla yüksektir. Sivil toplum aktörlerinin önerileri esas olarak yerel ölçekte iş birliği ve ortaklıklara ilişkindir. Bu başlığın temelini oluşturan uluslararası iş birliği ve ortaklıklar konusunda sivil toplum aktörleri somut öneriler geliştirmemiştir. Bununla birlikte, yerel ölçekteki ortaklık önerileri Belediye planında yüksek düzeyde karşılık bulmaktadır. Üniversiteler, meslek odaları ve diğer paydaşlarla yürütülen toplantılar ile planlama süreçlerine katılım mekanizmaları bu örtüşmenin temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte iş birliği çoğunlukla danışma ve koordinasyon düzeyinde kalmakta; ortak karar alma ya da eşit ortaklık temelindeki kurumsal yönetim modelleri ayrı göstergelerle tanımlanmamaktadır. Bu nedenle plan iş birliği bakımından güçlü, ortak yönetim bakımından sınırlıdır.

Tablo 62: Operasyonel uyum düzeyi – SKA 17 Amaçlar için ortaklıklar

No	STK önerisi	Belediyedeki operasyonel karşılık (H — PG — Faaliyet/Proje)	Puan	Gerekçe
1	Üniversite, meslek odası ve belediye iş birliği	H1.2 — PG 1.2.4 Kurumsal iş birliği toplantı sayısı	4	İş birliği faaliyetleri var
2	Sivil toplumla ortak planlama	H1.2 — PG 1.2.1 Paydaş katılım toplantısı sayısı	4	Planlama süreçlerine katılım var

Sonuç olarak, genel bir değerlendirme yapıldığında, sivil toplum aktörlerinin önerileri Belediyenin stratejik planında operasyonel düzeyde 3,30 puanla orta seviyede dikkate alınmıştır. Başka bir ifadeyle, sivil toplum aktörlerinin öneri seti operasyonel düzeyde yaklaşık üçte iki oranında karşılık bulmuştur.

Sivil toplum aktörlerinin BM SKA kapsamındaki önerileri bütün olarak değerlendirildiğinde, SKA 11, SKA 7 ile SKA 17 alanlarında operasyonel uyum yüksek düzeydedir. SKA 1, SKA 2, SKA 5, SKA 8 ve SKA 16 alanlarında öneriler orta düzeyde karşılık bulmuştur; bu alanlarda faaliyetler vardır, ancak çoğu destek ya da program düzeyindedir. SKA 3, SKA 4 ve SKA 9 alanlarında ise operasyonel uyum düşüktür. Bu tablo, büyük ölçüde yerel yönetimlerin yetki alanı dışında kalan ya da belediye planında daha sınırlı çerçevelenen alanlarda operasyonel karşılığın zayıf kaldığını göstermektedir.

Bu sonuç, Belediyenin özellikle hizmet üretimi, altyapı ve fiziksel mekân düzenlemesi alanlarında güçlü; daha yapısal, dönüştürücü ve çok aktörlü politika alanlarında ise daha sınırlı bir uygulama çerçevesine sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 63: Operasyonel uyum düzeyi – Tüm BM sürdürülebilir kalkınma amaçları

SKA	Tema	Puan (1-5)	Operasyonel Uyum
SKA 1	Yoksulluğa Son	3,40	Orta
SKA 2	Açlığa Son	3,25	Orta
SKA 3	Sağlık ve Kaliteli Yaşam	2,44	Düşük
SKA 4	Nitelikli Eğitim	2,80	Orta
SKA 5	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	3,43	Orta
SKA 7	Erişilebilir ve Temiz Enerji	4,50	Yüksek
SKA 8	İnsana Yakışır İş ve Büyüme	3,20	Orta
SKA 9	Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	2,25	Düşük
SKA 11	Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	3,67	Yüksek
SKA 16	Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	3,33	Orta
SKA 17	Amaçlar için Ortaklıklar	4,00	Yüksek
	Ortalama Operasyonel Uyum	3,30	Orta

6.4. Normatif–Stratejik–Operasyonel Düzeylerin Karşılaştırmalı Sentezi

Sivil toplum aktörlerinin önerileri ile Belediyenin stratejik planı arasındaki uyum, normatif, stratejik ve operasyonel düzeylerde birlikte değerlendirildiğinde, bu üç düzey arasında belirgin fakat sistematik bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Genel eğilim, değerler ve vizyon düzeyinde yüksek olan uyumun, somut uygulama düzeyine doğru kademeli biçimde azalmasıdır. Normatif düzeyde Belediye planı ile sivil toplum aktörlerinin önerileri arasında genel olarak yüksek uyum vardır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, ekolojik yaklaşım, çok dillilik ve kent kimliğinin korunması gibi temel ilkeler belediyenin vizyon ve misyonunda güçlü biçimde yer almaktadır. Bu alanlarda tam uyuma yakın bir örtüşme görülmektedir. Buna karşılık katılımcı belediyecilik ve sürdürülebilirlik çerçevesi gibi başlıklarda uyum daha çok orta düzeyde kalmakta; özellikle kayyım modeline yönelik eleştirel yaklaşım gibi siyasal boyutlar plan metninde daha sınırlı yer bulmaktadır.

Stratejik düzeyde, normatif ilkelerin önemli bir bölümünün stratejik amaç ve hedeflere dönüştüğü görülmektedir. Özellikle SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, SKA 5 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve SKA 16 Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar alanlarında yüksek ya da çok yüksek stratejik uyum vardır. Bu durum, planın kentsel hizmetler, sosyal politikalar ve yönetim alanlarında kapsamlı hedefler içerdiğini göstermektedir.

Buna karşılık SKA 3 Sağlık ve Kaliteli Yaşam ile SKA 4 Nitelikli Eğitim gibi büyük ölçüde merkezi yönetimin yetki alanına giren başlıklarda stratejik uyum daha düşüktür. Stratejik düzeyde hesaplanan ortalama uyum puanı 3,64/5,00 olup, bu da Belediyenin sivil toplum aktörlerinin önerilerini genel olarak dikkate aldığını, ancak bunları seçici biçimde planına dahil ettiğini göstermektedir. Operasyonel düzey ise uyumun en zayıf hale geldiği aşamadır. Faaliyetler, projeler ve performans göstergeleri incelendiğinde Belediye planının özellikle altyapı, enerji, kentsel hizmetler ve turizm gibi somut uygulama alanlarında güçlü olduğu görülmektedir.

SKA 7 Erişilebilir ve Temiz Enerji ile SKA 11 Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar alanlarında yüksek operasyonel uyum sağlanırken, SKA 3 Sağlık ve Kaliteli Yaşam ile SKA 9 Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı alanlarında uyum düşüktür.

Bu tablo, belediyenin doğrudan yetki ve mali kapasiteye sahip olduğu alanlarda uygulama üretme gücünün yüksek, merkezi politika gerektiren alanlarda ise sınırlı olduğunu göstermektedir. Operasyonel ortalamanın orta düzeyde kalması da planın uygulanabilir projeler üretmesine rağmen yapısal dönüşüm gerektiren konularda sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır. Üç düzey birlikte değerlendirildiğinde temel eğilim “soyuttan somuta doğru azalan uyum” modelidir. Normatif düzeyde geniş bir uzlaşma vardır; stratejik düzeyde bu uzlaşma seçici biçimde somutlaşmakta, operasyonel düzeyde ise kurumsal kapasite, finansman ve yetki sınırları nedeniyle daralmaktadır.

Sonuç olarak Belediyenin stratejik planı, sivil toplum aktörlerinin normatif taleplerini büyük ölçüde benimseyen, bunları stratejik amaç ve hedeflere önemli ölçüde yansıtan ve operasyonel düzeyde seçici biçimde hayata geçiren bir çerçeve sunmaktadır. Bu yapı, yerel yönetimlerin hem demokratik meşruiyet arayışı hem de kurumsal sınırlılıkları arasında denge kurmaya çalışan bir planlama yaklaşımına işaret etmektedir.

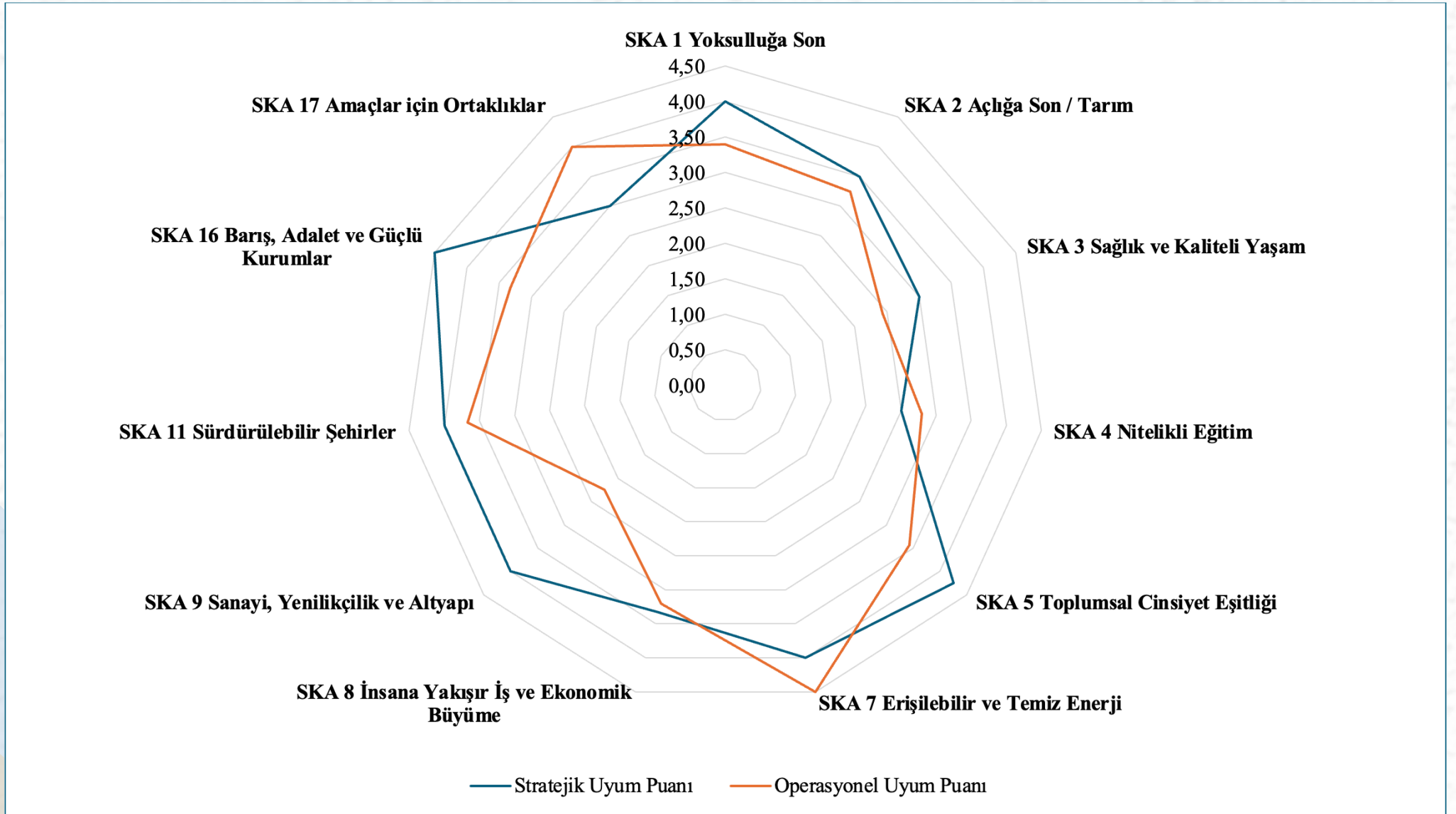
Tablo 64: Normatif temalar bazlı üç düzeyli karşılaştırma ve genel eğilim tablosu

Normatif Tema	Normatif Uyum	Stratejik Yansıma	Operasyonel Karşılık	Genel Durum
Toplumcu ve Katılımcı Belediyecilik	Orta	Yüksek	Orta	Danışma düzeyi ağırlıklı
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadın Özgürlüğü	Çok Yüksek	Yüksek	Orta	Hizmet güçlü, yapısal dönüşüm zayıf
Ekolojik Yaklaşım	Çok Yüksek	Orta Yüksek	Orta	Teknik uygulamalar önde
Kent Kimliği, Çok Dillilik ve Çok Kültürlülük	Çok Yüksek	Yüksek	Orta	Kültürel görünürlük güçlü
Yerel Ekonomik Kalkınma ve Üretici Belediyecilik	Yüksek	Orta Yüksek	Orta	Kooperatif temelli
Sürdürülebilirlik Çerçevesi	Orta	Orta Yüksek	Orta	Dolaylı içselleştirme

Tablo 65: Normatif-stratejik-operasyonel düzeyler karşılaştırma matrisi

SKA	SKA	Normatif Uyum	Stratejik Uyum	Operasyonel Uyum	Eğilim
SKA 1	Yoksulluğa Son	-	4,00	3,40	Azalan
SKA 2	Açlığa Son	-	3,50	3,25	Azalan
SKA 3	Sağlık ve Kaliteli Yaşam	-	3,00	2,44	Belirgin azalan
SKA 4	Nitelikli Eğitim	-	2,50	2,80	Dalgalı
SKA 5	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Çok Yüksek	4,25	3,43	Belirgin azalan
SKA 7	Erişilebilir ve Temiz Enerji	Yüksek	4,00	4,50	Artan
SKA 8	İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	Yüksek	3,33	3,20	Stabil
SKA 9	Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	-	4,00	2,25	Keskin azalan
SKA 11	Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	Yüksek	4,00	3,67	Azalan
SKA 16	Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	Orta	4,50	3,33	Belirgin azalan
SKA 17	Amaçlar için Ortaklıklar	Orta	3,00	4,00	Artan

Şekil 7: SKA Bazlı stratejik ve operasyonel düzey uyum karşılaştırması

7.

YEREL AKTÖRLER İÇİN POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bu bölümde Diyarbakır'ın özgül sosyo-ekonomik, mekânsal ve yönetsel koşullarını dikkate alan uygulanabilir önceliklerini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, sivil toplum aktörleri, Belediye ve Belediye-sivil toplum iş birliği için politika önerileri ve eylem planı sunulmaktadır. Öneriler; SKA temelli yoğunluk analizi, boşluk analizi ve DBB 2025-2029 Stratejik Planı ile sivil toplum önerileri arasındaki normatif, stratejik ve operasyonel uyum analizleri temel alınarak hazırlanmıştır.

Bu çerçevede öneriler üç başlık altında sunulmuştur: sivil toplum aktörleri, Belediye ve Belediye-sivil toplum iş birliği.

7.1. Sivil Toplum Aktörleri İçin Politika Önerileri

Boşluk analizi, Diyarbakır'da sivil toplumun toplumsal cinsiyet eşitliği, katılımcı yönetim ve kültürel alanlarda güçlü; sosyal politika, ekonomik kalkınma, iklim ve çevre ile teknik konularda ise sınırlı kapasiteye sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle önerilen eylem planı üç stratejik ilkeye dayanmaktadır: zayıf alanlarda kapasite inşası, orta alanlarda ölçek büyütme ve güçlü alanlarda sürdürülebilirlik. Amaç, sivil toplum aktörlerinin yerel yönetimlerle daha güçlü düzeyde politika üretebilen, uygulama süreçlerine katkı sunan ve izleme-değerlendirme kapasitesi yüksek bir aktöre dönüşmesini desteklemektir.

• Sosyal Politika Alanlarında Kurumsal Kapasiteyi Güçlendirmek

Yoksulluk, gıda güvenliği, sağlık, eğitim ve eşitsizlikler gibi temel sosyal alanlarda sivil toplum aktörlerinin etkisi sınırlıdır. Bu durum, örgütlerin çoğu zaman proje temelli ve kısa süreli faaliyetlere sığıntığını, kalıcı hizmet üretme kapasitesinin zayıf kaldığını göstermektedir. Bu nedenle sosyal politika alanında mali, teknik ve kurumsal kapasiteyi güçlendirecek adımlara ihtiyaç vardır. Öncelikli eylemler arasında şehir ölçeğinde açlıkla mücadele eylem planlarının hazırlanması, yoksulluk ve sosyal dışlanma haritalarının üretilmesi, mahalle temelli sosyal destek ağlarının kurulması, gıda bankacılığı ve dayanışma mutfaklarının yaygınlaştırılması, sağlık ve psikososyal destek hizmetlerinde yerel yönetimlerle iş birliğinin geliştirilmesi ve eğitimde fırsat eşitliği için burs, etüt ve rehberlik programlarının genişletilerek güçlendirilmesi yer almaktadır.

- Yerel Ekonomik Kalkınma ve İstihdam Alanında Aktif Rol Almak:** Sivil toplum aktörleri kentin sosyal sorunlarına duyarlıdır; ancak ekonomik kalkınma ve istihdam alanında etkileri sınırlıdır. Oysa Diyarbakır'daki yoksulluk, işsizlik ve göç sorunlarının temelinde ekonomik yapının zayıflığı bulunmaktadır. Bu nedenle sivil toplum aktörlerinin sosyal yardım odaklı çalışmalardan üretim, girişimcilik ve kooperatifçilik temelli kalkınma modellerine yönelmesi gerekmektedir. Bu kapsamda kırsal kalkınma ve kent-kır ekonomik bağlantılarının güçlendirilmesi, kooperatifçilik ve sosyal girişimcilik ekosisteminin geliştirilmesi, yerel ürünlerin markalaştırılması ve pazar erişiminin artırılması, kapsayıcı mesleki eğitim programlarının oluşturulması, kadın ve genç istihdam programlarının yaygınlaştırılması, işgücü piyasası ihtiyaç analizlerinin yapılması ve NEET grubundaki gençler ile kadınlara özel programların geliştirilmesi öncelikli görülmektedir.
- İklim Değişikliği, Çevre, Enerji ve Afet Dayanıklılığı Alanında Güçlenmek:** Analizler, entegre afet, çevre ve iklim politikalarının sivil toplum aktörlerinin önerileri içinde en zayıf alanlardan biri olduğunu göstermektedir. Oysa Diyarbakır deprem riski, kuraklık, aşırı sıcaklık ve su stresi gibi çok boyutlu çevresel tehditlerle karşı karşıyadır. Bu nedenle sivil toplum aktörlerinin afet sonrası yardım odaklı yaklaşımı aşarak risk azaltımı ve hazırlık aşamalarına yönelmesi gerekmektedir. Toplum temelli afet hazırlık programları, mahalle bazlı gönüllü arama-kurtarma ekipleri, deprem risk envanterinin izlenmesi ve raporlanması, iklim uyum stratejileri için savunuculuk, su güvenliği ve kuraklık politikaları, enerji dönüşümü ve karbon azaltımı konusunda farkındalık çalışmaları, ekosistem izleme ağları, yenilenebilir enerji kooperatifleri, enerji yoksulluğuna karşı dayanışma programları, iklim uyum ve afet risk azaltma projeleri ile atık yönetimi ve döngüsel ekonomi alanında veri ve politika üretimi bu dönüşümün temel adımlarıdır.
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamak, Kadını Güçlendirmek:** Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında Diyarbakır'da görece güçlü bir sivil toplum deneyimi bulunmakla birlikte, ekonomik ve siyasal güçlenme boyutlarında eksikler sürmektedir. Bu nedenle bu alanda hedef, mevcut kapasitenin ölçeklendirilmesi olmalıdır. Kadın kooperatiflerinin üretim ve pazarlama kapasitesinin artırılması, kadına yönelik şiddetle mücadele hizmetlerinin yaygınlaştırılması, kadınların yerel yönetime katılımını artıracak programların geliştirilmesi, kadın girişimciliğini destekleyen mekanizmaların kurulması, toplumsal erkekliğin dönüşümüne odaklanan çalışmaların güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin tüm alanlarda anaakımlaştırılması öncelikli alanlardır.

- **Eğitim ve Gençlik Politikalarında Aktif Rol Almak:** Genç nüfusun yüksek olduğu Diyarbakır'da eğitim ve gençlik alanı stratejik önem taşımaktadır. Sivil toplum aktörleri bu alanda daha sistematik müdahaleler geliştirmelidir. Okul terkinini azaltmaya yönelik destek programları, gençlik merkezleri ve güvenli sosyal alanlar, dijital beceri ve mesleki eğitim programları, kültür-sanat ve spor faaliyetleri ile gençlerin karar alma süreçlerine katılımını sağlayacak platformlar bu alandaki temel önceliklerdir.
- **Katılımcı Yerel Yönetişim ve İzleme Faaliyetlerini Güçlendirmek:** Sivil toplum aktörlerinin normatif düzeyde en güçlü alanlarından biri katılımcı ve kapsayıcı yerel yönetim vizyonudur. Ancak bu alanda hem stratejik hem operasyonel kapasiteyi geliştirmeye ihtiyaç vardır. Yerel hizmet izleme ağlarının kurumsallaştırılması, katılımcı bütçe süreçlerine sivil katkının artırılması, belediye faaliyetlerine ilişkin düzenli izleme raporlarının hazırlanması, veri temelli savunuculuk faaliyetlerinin güçlendirilmesi ve mahalle temelli katılım platformlarının kurulması öne çıkmaktadır.
- **Kültürel Miras, Kimlik ve Çok Kültürlülüğü Geliştirmek:** Diyarbakır'da sivil toplum kültürel alanda güçlüdür. Bu alanın turizm ve yerel kalkınma ile daha güçlü ilişkilendirilmesi önerilmektedir. Somut ve somut olmayan kültürel miras projeleri, çok dilli ve çok kültürlü etkinlikler, kültür temelli turizm girişimleri, kültürel mekânların korunması ve yerel sanat üretiminin desteklenmesi bu alandaki temel önceliklerdir.
- **Finansal Sürdürülebilirliği Sağlamak:** Boşluk analizi yalnızca tematik eksiklikleri değil, sivil toplum aktörlerinin uzun vadeli etkisini sınırlayan yapısal sorunları da ortaya koymaktadır. Proje bazlı fonlara bağımlılık bunların başında gelmektedir. Yerel bağış mekanizmalarının geliştirilmesi, sosyal girişim modelleri, kurumsal sponsorluk programları, uluslararası fonlara erişim kapasitesinin artırılması ve ortak proje geliştirme platformlarının kurulması bu alanda önceliklidir.
- **Kurumsal Kapasiteyi Güçlendirmek:** İnsan kaynağı ve yönetim kapasitesindeki eksiklikler sivil toplum aktörlerinin etkisini sınırlayan temel faktörler arasındadır. Son on yılda demokratik alanda yaşanan daralma, sivil toplum alanında mali, insani ve kurumsal kapasite kayıplarına yol açmıştır. Bu kayıpların telafisi için çok boyutlu bir kapasite gelişimi gereklidir. Bu çerçevede proje yönetimi ve stratejik planlama eğitimleri, izleme ve değerlendirme kapasitesinin güçlendirilmesi, veri analizi ve raporlama becerilerinin geliştirilmesi, kurumsal yönetim standartlarının yaygınlaştırılması, veri ve bilgi paylaşım ağlarının kurulması, örgütler arası tamamlayıcı çalışma biçimlerinin teşvik edilmesi ve bir sivil toplum destekleme/kuluçka merkezinin kurulması önerilmektedir.

- **Teknik ve Veri Temelli Politika Üretim Kapasitesini Geliştirmek:** Diyarbakır'daki sivil toplum aktörleri güçlü bir normatif çerçeveye sahip olsa da teknik ve analitik araçları yeterince kullanamamaktadır. Oysa hızlı nüfus artışı, göç geçmişi ve mahalleler arası eşitsizlikler düşünüldüğünde veri temelli politika üretimi kritik önemdedir. Bu nedenle üniversiteler ve meslek odalarıyla iş birliği içinde açık veri tabanlarının oluşturulması, CBS/GIS tabanlı şehir veri platformlarının kurulması, yoksulluk, göç, işsizlik ve hizmet erişimi için mahalle ölçeğinde veri setlerinin üretilmesi, İstanbul Planlama Ajansı (İPA) ve İzmir Planlama Ajansı (İzPA) gibi deneyimlerin incelenmesi, politika etki ve maliyet analizlerinin yaygınlaştırılması, yerel kamu hizmetlerine ilişkin yasal mevzuat kapasitesinin artırılması ve teknik rapor üretim kapasitesinin güçlendirilmesi gerekmektedir.
- **Uygulanabilir Proje ve Programlar Tasarlamak:** Sivil toplum aktörlerinin önerilerinin önemli bölümü genel politika düzeyinde kalmakta; somut uygulama planı, bütçe ve zaman çizelgesi içermemektedir. Bu durum karar alma süreçlerinde etkilerini azaltmaktadır. Diyarbakır gibi kaynakların sınırlı olduğu bir şehirde uygulanabilirlik analizi yapılmamış önerilerin hayata geçirilmesi güçtür. Bu nedenle çoklu proje yönetimi yaklaşımının geliştirilmesi, ulusal ve uluslararası fonlara uygun ortak proje portföylerinin hazırlanması, etki ve fizibilite analizlerinin yapılması, sosyal etki ölçümü ve izleme sistemlerinin kurulması, yerel yönetimlere sunulabilecek hazır proje paketlerinin geliştirilmesi ve pilot mahalle uygulamalarının tasarlanması önerilmektedir.

7.2. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi İçin Politika Önerileri

Rapor Belediye açısından üç temel boşluğa işaret etmektedir: katılımcılık ve çok aktörlü yönetişimin kurumsal zayıflığı, stratejik söylem ile operasyonel uygulama arasındaki dengesizlik ve iklim, çevre, eğitim ve yenilikçilik gibi alanlarda bütünlüklü politika mimarisinin eksikliği.

Buna karşılık Belediyenin güçlü olduğu alanlar da not edilmelidir. Sürdürülebilir şehir ve topluluklar amacı çerçevesindeki genel yüksek uyum, kentsel hizmet alanlarında orta-yüksek operasyonel kapasite ve ortaklıklar alanında güçlenen eğilim.

Bu nedenle Belediye için en uygun strateji, mevcut güçlü yanları sürdürülebilir kılar-ken, özellikle eğitim, iklim-afet, veri temelli yönetim ve kurumsallaşmış katılım gibi zayıf alanlarda güçlenmeyi öncelikleyen bir reform hattı geliştirmektir.

- **Katılımcı Yönetişimi Kurumsallaştırmak:** Mevcut katılım mekanizmaları büyük ölçüde danışma ve bilgilendirme düzeyinde kalmaktadır. Demokratik yerel yönetişimin güçlenmesi için katılımın süreklilik, temsil ve bağlayıcılık içeren bir yapıya dönüştürülmesi gerekir. Bu kapsamda Kent Konseyi'nin bütçe, personel ve yetki bakımından güçlendirilmesi, mahalle meclislerinin kurulması, stratejik plan ve performans programı hazırlığında vatandaşlar ile kurumsal paydaş katılımının zorunlu hale getirilmesi, katılımcı bütçeleme uygulamalarının başlatılması, sivil toplum aktörlerine yönelik tematik danışma kurullarının oluşturulması ve dijital katılım platformlarının kurulması öne çıkmaktadır.
- **Eğitim Alanında Belediyenin Rolünü Güçlendirmek:** Raporun en açık stratejik boşluklarından biri eğitimidir. Belediye temel eğitimden sorumlu olmasa da erken çocukluk, kreş, eğitim eşitsizliğiyle mücadele, kültürel çeşitlilik ve mahalle temelli destek programları açısından güçlü bir yerel rol üstlenebilir. Bu nedenle dezavantajlı mahallelerde kreş ve erken çocukluk merkezlerinin yaygınlaştırılması, anadil temelli çok dilli erken çocukluk programlarının geliştirilmesi, okul destek programları ve etüt merkezlerinin güçlendirilmesi, gençlik merkezlerinin yaygınlaştırılması, dijital beceri ve kariyer danışmanlığı programlarının uygulanması, okul terkinin azaltmaya dönük yerel izleme sistemlerinin kurulması, kütüphane ve eğitim destek merkezlerinin artırılması ve öğrenciler için beslenme desteği sağlanması önerilmektedir.
- **Stratejik Söylem ile Operasyonel Kapasiteyi Bütünleştirmek:** Özellikle SKA 9, SKA 16 ve kısmen SKA 5'te görülen stratejik-operasyonel düşüş, belediyenin bazı alanlarda güçlü söylemler üretmesine rağmen bunları faaliyet ve performans göstergelerine yeterince çeviremediğini göstermektedir. Bu nedenle, Belediyenin stratejik yönetim, portföy yönetimi, birimler arası koordinasyon, izleme-değerlendirme-hesap verebilirlik-öğrenme döngüsü ve proje bazlı yönetim alanlarında kapasitesinin güçlendirilmesi ile periyodik performans raporlarının kamuoyuna sunulması önceliklidir.
- **İklim ve Afet Yönetimini Bütüncül Bir Politika Alanına Dönüştürmek:** Raporun en belirgin eksiklerinden biri iklim ve afet politikalarının parçalı olmasıdır. Belediye bağımsız bir sürdürülebilir enerji ve iklim eylem planını (SECAP) 2025 yılında hazırlamıştır. Bununla birlikte, SECAP ile Belediye Stratejik Planı arasında entegrasyonun sağlanması önerilmektedir. Bunun yanı sıra riskli yapı envanterinin dijitalleştirilmesi, yerel afet risk azaltma planlarının hazırlanması, mahalle düzeyinde afet hazırlık planları, erken uyarı ve kriz yönetim sistemleri, yağmur suyu hasadı ve gri su uygulamaları, ısı adası etkisini azaltan yeşil altyapı yatırımları gibi alanlarda iyileşmelere ihtiyaç vardır.

- **Çevre ve Ekosistem Yönetimini Miras Korumanın Ötesine Taşımak:** Dicle Vadisi ve Hevsel'in korunması önemli olmakla birlikte, ekosistem yönetiminin yalnızca kültürel miras bağlamında kalmaması gerekir. Belediye biyolojik çeşitlilik ve ekosistem envanterleri hazırlamalı, Dicle Nehri ve çevresi için havza temelli bir yönetim planı geliştirmeli, kent içi yeşil alanları artırmalı, ekolojik koridorlar oluşturmalı, atık yönetimi ve döngüsel ekonomi uygulamalarını yaygınlaştırmalı ve hava kalitesi izleme-iyileştirme programlarını hayata geçirmelidir.
- **Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Kurumsallaştırmak:** Toplumsal cinsiyet eşitliği güçlü normatif ve stratejik alanlardan biri olsa da operasyonel karşılıkları sınırlıdır. Bu nedenle kadın yaşam merkezlerinin ve sığınma evlerinin artırılması, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulaması, kadın istihdamını destekleyen mesleki eğitim programlarının geliştirilmesi, çocuk ve yaşlı bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması, kadına yönelik şiddetle mücadele için entegre destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve özellikle yönetsel kademelerde kadın temsilini artıracak programların geliştirilmesi önem taşımaktadır.
- **Sosyal Politika ve Ekonomik Kalkınma Arasında Köprü Kurmak:** Rapor, sosyal adalet ve yoksullukla mücadele başlıklarının üretim ve istihdamla bağının her zaman güçlü kurulmadığını göstermektedir. Belediye sosyal yardım, kadın kooperatifleri, mesleki beceri, genç istihdamı, yerel üretim ve kırsal kalkınmayı tek bir yerel sosyal-ekonomik dayanıklılık programında birleştirmelidir. Kadın ve genç istihdamına yönelik yerel programlar, kooperatif ve sosyal girişim desteği, yerel üreticiler için pazarlama ağları, mesleki eğitim ile işgücü piyasasının bağının güçlendirilmesi, kırsal kalkınma projeleri ve sosyal yardım alan bireylerin istihdama geçişini sağlayacak programlar bu entegrasyonun araçlarıdır.
- **Veri Temelli Belediyeciliği Kurumsallaştırmak:** Raporun metodolojisi doğrudan izlenebilirlik, ölçülebilirlik ve uluslararası uyum hedefiyle kurulmuştur. Bu nedenle Belediye için en kritik reformlardan biri açık veri ve performans izleme sistemini kurumsallaştırmaktır. Mahalle ölçeğinde sosyo-ekonomik veri tabanlarının oluşturulması, açık veri portalının kurulması, hizmet erişimi, yoksulluk, risk ve çevre göstergelerinin izlenmesi, CBS altyapısının güçlendirilmesi, veri analizi ve izleme kapasitesinin kurumsal olarak geliştirilmesi ve politika kararlarında veri kullanımını zorunlu hale getiren prosedürlerin oluşturulması bu başlıkta temel önceliklerdir.

7.3. Belediye–Sivil Toplum İşbirliği İçin Politika Önerileri

Bu bölümde Belediyeye ve sivil topluma yönelik öneriler birlikte değerlendirilerek Diyarbakır bağlamına özgü bir belediye–sivil toplum ortaklığı çerçevesi sunulmaktadır. Sürdürülebilir, kapsayıcı ve dirençli bir kent yönetimi için bu ilişki yalnızca danışma ya da proje bazlı iş birliği düzeyinde kalmamalı, kurumsallaşmış ortak yönetim modeline dönüşmelidir. Önceki analizler, sivil toplum aktörlerinin toplumsal talepleri formüle etme ve izleme kapasitesinin; Belediyenin ise kaynak mobilizasyonu ve uygulama kapasitesinin güçlü olduğunu göstermektedir. Bu nedenle rekabet eden değil, kamu yararı merkezli tamamlayıcı roller üstlenen bir ortaklık mimarisi gereklidir.

- **Kurumsallaşmış Ortak Yönetişim Mekanizmaları Oluşturmak:** Mevcut iş birliği süreçleri çoğunlukla danışma toplantıları ve proje bazlı temaslara sınırlıdır. Bu nedenle çok aktörlü bir Yerel Yönetişim Platformu kurulmalıdır. Kent Konseyi'nin sivil toplum aktörlerinin katılımını güçlendirecek biçimde yeniden yapılandırılması, mahalle düzeyinde ortak karar mekanizmalarının oluşturulması, belediye meclisi gündemlerine sivil toplum aktörlerinin görüşlerinin düzenli alınması ve tematik ortak çalışma ve danışma gruplarının kurulması önerilmektedir.
- **Ortak Planlama ve Politika Üretimi Süreçleri Tasarlamak:** Stratejik planların hazırlanmasında sivil toplum aktörlerinin katkısı çoğu zaman geçici ve sınırlı kalmaktadır. Ortak planlama süreçleri toplumsal ihtiyaçların daha doğru yansıtılmasını sağlar. Bu nedenle stratejik plan ve performans programı hazırlığında sivil toplum aktörlerinin aktif katılımı, ortak ihtiyaç analizleri ve saha araştırmaları, uzman sivil toplum aktörlerinin teknik katkısı, katılımcı bütçeleme uygulamalarının birlikte yürütülmesi ve planlama süreçlerinin şeffaf biçimde kamuoyuna açılması gerekmektedir. Ortak Veri, İzleme ve Değerlendirme Sistemi Oluşturmak: Yerel politikaların etkinliği için güvenilir veri üretimi ve bağımsız izleme mekanizmaları gereklidir. Belediye ile sivil toplumun birlikte veri üretmesi politika kalitesini ve karşılıklı güveni artıracaktır. Bu nedenle ortak açık veri portalı kurulması, mahalle bazlı sosyal, ekonomik ve çevresel verilerin paylaşılması, belediye hizmetlerinin sivil toplum tarafından izlenmesi, ortak performans göstergelerinin belirlenmesi ve düzenli ortak izleme raporlarının yayımlanması önerilmektedir.

- **Sosyal Politika Alanında Entegre Hizmet Modeli Geliştirmek:** Yoksulluk, eğitim eşitsizliği ve kırılan gruplara yönelik hizmetlerde Belediye ile sivil toplumun ayrı ayrı çalışması kaynak israfı ve etki kaybına yol açmaktadır. Bu nedenle ortak sosyal destek koordinasyon merkezleri kurulması, gıda güvenliği ve sosyal yardım programlarının eşgüdüm içinde yürütülmesi, kadın, çocuk ve engelli hizmetlerinde tamamlayıcı faaliyetlerin yürütülmesi, mahalle temelli sosyal hizmet ağlarının oluşturulması ve psikososyal destek ile danışmanlık hizmetlerinde iş birliği geliştirilmesi önerilmektedir.
- **Yerel Ekonomik Kalkınma İçin Ortak Girişimlerde Bulunmak:** Sivil toplum aktörlerinin üretim ve girişimcilik deneyimi ile Belediyenin altyapı ve kaynak kapasitesi birleştirildiğinde daha etkili sonuçlar elde edilebilir. Kooperatifçilik ve sosyal girişim programlarının birlikte yürütülmesi, yerel üreticiler için ortak pazar ve satış ağlarının kurulması, mesleki eğitim programlarının işgücü piyasasıyla ilişkilendirilmesi, kadın ve genç istihdam projelerinin ortak geliştirilmesi ve kırsal kalkınma projelerinde belediye-sivil toplum ortaklığı kurulması bu alandaki temel önerilerdir.
- **İklim, Afet ve Çevre Politikalarında İş Birliği Yapmak:** Afet ve iklim riskleriyle mücadele çok aktörlü bir yaklaşım gerektirir. Sivil toplum aktörlerinin saha kapasitesi ile Belediyenin teknik kapasitesi birleştirilmelidir. Mahalle afet gönüllü ağlarının belediye ile entegrasyonu, ortak afet eğitimleri ve tatbikatlar, iklim eylem planının sivil toplum aktörlerinin katılımıyla revizyonu, atık yönetimi ve çevre projelerinin birlikte yürütülmesi ve ekosistem koruma çalışmalarında iş birliği öncelikli başlıklardır.
- **Kültürel ve Toplumsal Uyum Programları Geliştirmek:** Diyarbakır'ın çok kültürlü yapısı, toplumsal uyum ve kent kimliği politikalarını önemli kılmaktadır. Sivil toplum aktörleri bu alanda önemli deneyime sahiptir. Kültürel miras ve sanat projelerinin ortak yürütülmesi, çok dilli ve çok kültürlü etkinliklerin desteklenmesi, gençlere yönelik kültür ve spor programlarının geliştirilmesi, kent kimliği ve aidiyetini güçlendiren kampanyaların yürütülmesi ve kültür temelli turizm girişimlerinin geliştirilmesi bu alanın temel öncelikleridir.

Ortak Proje Geliştirme ve Finansman Mekanizmaları Oluşturmak:

Yerel kalkınma projelerinin sürdürülebilirliği için farklı aktörlerin kaynaklarının birleştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda belediye-sivil toplum ortak proje ofisi ya da proje geliştirme ve yönetim merkezinin kurulması, ulusal ve uluslararası fonlara birlikte başvurulması, yerel hibe programlarının oluşturulması, sosyal etki yatırımı modellerinin geliştirilmesi ve proje sonuçlarının bağımsız biçimde değerlendirilmesi önerilmektedir.

Sonuç olarak, Belediye ile sivil toplum ortaklığına dayalı bu politika çerçevesi, Diyarbakır'da yerel yönetişimin yeniden yapılandırılmasını önermektedir. Bu yeniden yapılandırma hem sivil toplum aktörlerinin hem Belediyenin hem de mevcut ilişkilerinin yeniden kurulmasını gerektirmektedir.

Katılımın kurumsallaştırılması, veri ve bilgi temelli politika inşası, şeffaf-hesap verebilir ve sürekli öğrenen bir yönetim anlayışı ile ortak üretim ve paylaşılmış sorumluluk yerel yönetişim için iyi bir başlangıç noktası olacaktır.

Kamu yararını her şeyin üstünde tutan, eleştirel ama onarıcı, yapıcı ve geliştirici bir ilişkiye dayalı yerel yönetişim modeli yalnızca hizmet sunumunun etkinliğini artırmakla kalmayacak, aynı zamanda yerel demokrasiyi güçlendirecek ve toplumsal güvenin yeniden inşasına katkı sağlayacaktır.

Tablo 66: Yerel aktörler için politika önerileri

Aktör	Politika Alanı	Stratejik Amaç	Öncelikli Eylemler	Beklenen Etki	İlgili SKA
Sivil toplum	Sosyal politika kapasitesi	Kalıcı sosyal hizmet üretimi	Açlıkla mücadele eylem planı hazırlamak Yoksulluk ve sosyal dışlanma haritaları üretmek Mahalle temelli sosyal destek ağları kurmak Gıda bankacılığı ve dayanışma mutfaklarını yaygınlaştırmak Burs, etüt ve rehberlik programlarını güçlendirmek	Yoksulluk ve eşitsizliğin azalması	1, 2, 3, 4, 10
Sivil toplum	Yerel ekonomik kalkınma ve istihdam	Üretim temelli kalkınma	Kırsal kalkınma ve kent-kır ekonomik bağlarını güçlendirmek Kooperatifçilik ve sosyal girişimcilik ekosistemi geliştirmek Yerel ürünlerin markalaşmasını desteklemek Pazar erişimini artırmak Kapsayıcı mesleki eğitim programları oluşturmak Kadın ve genç istihdam programlarını yaygınlaştırmak İşgücü piyasası ihtiyaç analizleri yapmak NEET gençler ve kadınlara özel programlar geliştirmek	İstihdam artışı ve göç baskısının azalması	8, 9, 10
Sivil toplum	İklim, çevre, enerji ve afet	Risk azaltımı ve uyum kapasitesi	Toplum temelli afet hazırlık programları geliştirmek Mahalle bazlı gönüllü arama-kurtarma ekipleri kurmak Deprem risk envanterini izlemek ve raporlamak İklim uyum stratejileri için savunuculuk yürütmek Su güvenliği ve kuraklık politikaları geliştirmek Enerji dönüşümü ve karbon azaltımı konusunda farkındalık artırmak Ekosistem izleme ağları kurmak Yenilenebilir enerji kooperatifleri geliştirmek Enerji yoksulluğuna karşı dayanışma programları kurmak İklim uyum ve afet risk azaltma projeleri geliştirmek Atık yönetimi ve döngüsel ekonomi alanında veri ve politika üretmek	Afet ve iklim risklerine direnç	6, 7, 11, 12, 13, 15
Sivil toplum	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kadınların çok boyutlu güçlenmesi	Kadın kooperatiflerinin üretim ve pazarlama kapasitesini artırmak Kadına yönelik şiddetle mücadele hizmetlerini yaygınlaştırmak Kadınların yerel yönetime katılımını artıracak programlar geliştirmek Kadın girişimciliğini destekleyen mekanizmalar kurmak Erkeklik dönüşümüne odaklanan çalışmaları güçlendirmek Toplumsal cinsiyet eşitliğini tüm alanlarda anaakımlaştırmak	Toplumsal eşitlik ve katılım	5, 8, 10, 16
Sivil toplum	Eğitim ve gençlik	Genç nüfusun güçlendirilmesi	Okul terkini azaltmaya yönelik destek programları geliştirmek Gençlik merkezleri ve güvenli sosyal alanlar oluşturmak Dijital beceri ve mesleki eğitim programları yürütmek Kültür-sanat ve spor faaliyetlerini yaygınlaştırmak Gençlerin karar alma süreçlerine katılımını sağlayacak platformlar kurmak	Gençlerin sosyal ve ekonomik entegrasyonu	4, 8, 10, 16
Sivil toplum	Katılımcı yönetim ve izleme	Hesap verebilir yerel yönetim	Yerel hizmet izleme ağlarını kurumsallaştırmak Katılımcı bütçe süreçlerine sivil katkıyı artırmak Belediye faaliyetlerine ilişkin düzenli izleme raporları hazırlamak Veri temelli savunuculuk faaliyetlerini güçlendirmek Mahalle temelli katılım platformları kurmak	Demokratik denetim ve şeffaflık	16, 17
Sivil toplum	Kültürel miras ve çok kültürlülük	Kültür-kalkınma entegrasyonu	Somut ve somut olmayan kültürel miras projeleri geliştirmek Çok dilli ve çok kültürlü etkinlikler düzenlemek Kültür temelli turizm girişimlerini desteklemek Kültürel mekânların korunmasını sağlamak Yerel sanat üretimini desteklemek	Kent kimliği ve turizm geliri	11
Sivil toplum	Finansal sürdürülebilirlik	Fon bağımlılığını azaltmak	Yerel bağış mekanizmaları geliştirmek Sosyal girişim modelleri oluşturmak	Kurumsal süreklilik	17

			Kurumsal sponsorluk programları geliştirmek Uluslararası fonlara erişim kapasitesini artırmak Ortak proje geliştirme platformları kurmak					
Sivil toplum	Kurumsal kapasite	Profesyonel STK yapısı	Proje yönetimi ve stratejik planlama eğitimleri vermek	Etkili ve sürdürülebilir örgütlenme	16, 17			
			İzleme ve değerlendirme kapasitesini güçlendirmek					
			Veri analizi ve raporlama becerilerini geliştirmek					
			Kurumsal yönetim standartlarını yaygınlaştırmak					
			Veri ve bilgi paylaşım ağları kurmak					
			Örgütler arası tamamlayıcı çalışma biçimlerini teşvik etmek					
			Sivil toplum destekleme/kuluçka merkezi kurmak					
Sivil toplum	Veri temelli politika üretimi	Analitik karar kapasitesi	Açık veri tabanları oluşturmak CBS/GIS tabanlı şehir veri platformları kurmak Yoksulluk, göç, işsizlik ve hizmet erişimine ilişkin mahalle verileri üretmek İstanbul Planlama Ajansı - İPA ve İzmir Planlama Ajansı - İZPA benzeri deneyimleri incelemek Politika etki ve maliyet analizlerini yaygınlaştırmak Yerel kamu hizmetlerine ilişkin mevzuat kapasitesini artırmak Teknik rapor üretim kapasitesini güçlendirmek	Kanıtla dayalı politika	16, 17			
			Sivil toplum	Uygulanabilir proje tasarımı	Somut politika araçları	Çoklu proje yönetimi yaklaşımı geliştirmek	Uygulanabilir kalkınma projeleri	17
						Ulusal ve uluslararası fonlara uygun ortak proje portföyleri hazırlamak		
						Etki ve fizibilite analizleri yapmak		
						Sosyal etki ölçümü ve izleme sistemleri kurmak		
Yerel yönetimlere sunulabilecek hazır proje paketleri geliştirmek								
Mantıksal çerçeve matrisleri hazırlamak								
Pilot mahalle uygulamaları tasarlamak								
Belediye	Katılımcı yönetim	Kurumsallaşmış katılım	Kent Konseyi'ni bütçe, personel ve yetki bakımından güçlendirmek Mahalle meclisleri kurmak Stratejik plan ve performans programında paydaş katılımını zorunlu hale getirmek Katılımcı bütçeleme uygulamaları başlatmak Tematik danışma kurulları oluşturmak Dijital katılım platformları kurmak	Demokratik yerel yönetim	16, 17			
			Belediye	Eğitim	Yerel eğitim desteği	Dezavantajlı mahallelerde kreş ve çocuk merkezleri kurmak	Eğitim eşitsizliklerinin azalması	4, 10
						Anadil temelli çok dilli erken çocukluk programları geliştirmek		
						Okul destek programları ve etüt merkezlerini güçlendirmek		
Gençlik merkezlerini yaygınlaştırmak								
Dijital beceri ve kariyer danışmanlığı programları uygulamak								
Okul terkinin azaltmaya dönük yerel izleme sistemleri kurmak								
Kütüphane ve eğitim destek merkezlerini artırmak								
Öğrenciler için beslenme desteği sağlamak								
Belediye	Stratejik-operasyonel uyum	Etkin yönetim	Her stratejik amaç için sorumlu birim tanımlamak Yıllık faaliyet, nicel hedef, bütçe kalemi ve kamuya açık performans göstergesi içeren uygulama paketi tasarlamak Stratejik yönetim kapasitesini güçlendirmek Birimler arası koordinasyonu geliştirmek İzleme-değerlendirme kapasitesini artırmak Proje bazlı yönetim kapasitesini güçlendirmek Kamuya açık periyodik performans raporları yayımlamak	Politika uygulama kapasitesi	16			
			Belediye	İklim ve afet yönetimi	Bütüncül risk yönetimi	Yenilenebilir enerji geçiş stratejisi geliştirmek	Afetlere dayanıklı kent	6, 7, 11, 13
						İklim finansmanı çerçevesi oluşturmak		
						Afet risk azaltma programı hazırlamak		
						Riskli yapı envanterini dijitalleştirmek		

			Yerel afet risk azaltma planları hazırlamak		
			Mahalle düzeyinde afet hazırlık planları geliştirmek		
			Erken uyarı ve kriz yönetim sistemleri kurmak		
			Yağmur suyu hasadı ve gri su uygulamaları geliştirmek		
			SECAP ile DBB Stratejik Planı arasında entegrasyon sağlamak		
Belediye	Çevre ve ekosistem	Entegre doğa yönetimi	Biyolojik çeşitlilik ve ekosistem envanterleri hazırlamak Dicle Nehri ve çevresi için havza temelli yönetim planı geliştirmek Kent içi yeşil alanları artırmak Ekolojik koridorlar oluşturmak Atık yönetimi ve döngüsel ekonomi uygulamalarını yaygınlaştırmak Hava kalitesi izleme ve iyileştirme programları yürütmek	Ekolojik sürdürülebilirlik	6, 11, 12, 15
Belediye	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kurumsallaşmış eşitlik politikası	Kadın yaşam merkezleri ve sığınma evlerini artırmak Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulamak Kadın istihdamını destekleyen mesleki eğitim programları geliştirmek Çocuk ve yaşlı bakım hizmetlerini yaygınlaştırmak Kadına yönelik şiddetle mücadele için entegre destek mekanizmaları kurmak Yönetel kademelerde kadın temsilini artıracak programlar geliştirmek	Toplumsal adalet	5, 10, 16
Belediye	Sosyal politika-ekonomi entegrasyonu	Sosyo-ekonomik dayanıklılık	Sosyal yardım, kadın kooperatifleri, mesleki beceri, genç istihdamı, yerel üretim ve kırsal kalkınmayı tek programda birleştirmek Kadın ve genç istihdamına yönelik yerel programlar geliştirmek Kooperatif ve sosyal girişim desteği sağlamak Yerel üreticiler için pazarlama ağları kurmak Mesleki eğitim ile işgücü piyasası bağımlı güçlendirmek Kırsal kalkınma projeleri geliştirmek Sosyal yardım alan bireylerin istihdama geçişini sağlayacak programlar kurmak	Kalıcı yoksulluk azalması	1, 8, 10
Belediye	Veri temelli yönetim	Açık ve ölçülebilir yönetim	Mahalle ölçeğinde sosyo-ekonomik veri tabanları oluşturmak Açık veri portalı kurmak Hizmet erişimi, yoksulluk, risk ve çevre göstergelerini izlemek CBS altyapısını güçlendirmek Veri analizi ve izleme kapasitesini kurumsal olarak geliştirmek Politika kararlarında veri kullanımını zorunlu hale getiren prosedürler oluşturmak	Şeffaf ve etkin belediyeçilik	16, 17
Ortak	Kurumsallaşmış yönetim	Ortak karar mekanizması	Kent Konseyi'ni sivil toplum katılımını güçlendirecek biçimde yeniden yapılandırmak Mahalle düzeyinde ortak karar mekanizmaları oluşturmak Belediye meclisi gündemlerine sivil toplum görüşlerini düzenli almak Tematik ortak çalışma grupları kurmak	Çok aktörlü yönetim	16, 17
Ortak	Ortak planlama	Katılımcı politika üretimi	Stratejik plan ve performans programı hazırlığında vatandaşların ve sivil toplum aktörlerinin aktif katılımını sağlamak Ortak ihtiyaç analizleri yapmak Ortak saha araştırmaları yürütmek Uzman sivil toplum aktörlerinin teknik katkısını almak Katılımcı bütçeleme uygulamalarını birlikte yürütmek Planlama süreçlerini şeffaf biçimde kamuoyuna açmak	Politika kalitesinin artması	16, 17
Ortak	Ortak veri ve izleme	Güvenilir bilgi altyapısı	Ortak açık veri portalı kurmak Mahalle bazlı sosyal, ekonomik ve çevresel verileri paylaşmak Belediye hizmetlerinin sivil toplum tarafından izlenmesini sağlamak Ortak performans göstergeleri belirlemek Düzenli ortak izleme raporları yayımlamak	Güven ve hesap verebilirlik	16, 17
Ortak	Entegre sosyal hizmetler	Koordineli destek sistemi	Ortak sosyal destek koordinasyon merkezleri kurmak Gıda güvenliği ve sosyal yardım programlarını eşgüdüm içinde yürütmek Kadın, çocuk ve engelli hizmetlerinde ortaklığı güçlendirmek	Kaynak verimliliği	1, 3, 10

			Mahalle temelli sosyal hizmet ağları oluşturmak		
			Psikososyal destek ve danışmanlık hizmetlerinde iş birliği geliştirmek		
Ortak	Yerel ekonomik kalkınma	Ortak üretim modelleri	Kooperatifçilik ve sosyal girişim programlarını birlikte yürütmek Yerel üreticiler için ortak pazar ve satış ağları kurmak Mesleki eğitim programlarını işgücü piyasasıyla ilişkilendirmek Kadın ve genç istihdam projelerini ortak geliştirmek Kırsal kalkınma projelerinde belediye – sivil toplum ortaklığı kurmak	İstihdam ve yerel ekonomi	8, 9, 10, 17
Ortak	İklim, afet ve çevre	Çok aktörlü risk yönetimi	Mahalle afet gönüllü ağlarını belediye ile entegre etmek Ortak afet eğitimleri ve tatbikatlar düzenlemek İklim eylem planını sivil toplum katılımıyla revize etmek Atık yönetimi ve çevre projelerini birlikte yürütmek Ekosistem koruma çalışmalarında iş birliği yapmak	Risk azaltımı	11, 13, 17
Ortak	Kültürel ve toplumsal uyum	Ortak kimlik ve aidiyet	Kültürel miras ve sanat projelerini ortak yürütmek Çok dilli ve çok kültürlü etkinlikleri desteklemek Gençlere yönelik kültür ve spor programları geliştirmek Kent kimliği ve aidiyetini güçlendiren kampanyalar yürütmek Kültür temelli turizm girişimleri geliştirmek	Toplumsal uyum	11, 16
Ortak	Proje ve finansman	Kaynakların birleştirilmesi	Belediye – Sivil toplum ortak proje ofisi veya proje geliştirme ve yönetim merkezi kurmak Ulusal ve uluslararası fonlara birlikte başvurmak Yerel hibe programları oluşturmak Sosyal etki yatırımı modellerini geliştirmek Proje sonuçlarını bağımsız biçimde değerlendirmek	Sürdürülebilir kalkınma	17

EK 1: Sivil Toplum Aktörlerinin Stratejik Plan Önerileri – Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar

SKA 11 Hedefleri	Açıklama	Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk	Yoğunluk Gerekçesi
11.1. Güvenli ve Erişilebilir Konut ile Temel Hizmetlere Erişim	Herkes için yeterli, güvenli ve uygun fiyatlı konut ve temel hizmetlere erişim; geçekundu alanlarının iyileştirilmesi.	Yerinde dönüşüm uygulamaları (mülkiyet ve konut hakkına saygılı dönüşüm) Kentsel dönüşüm uygulamalarının insan odaklı yürütülmesi Riskli yapı envanteri çıkarılması ve deprem güvenliğinin zorunlu hale getirilmesi Sosyal konut projelerinin geliştirilmesi Kadın sığınma evlerinin yeniden açılması Düşük gelirli aileler için konut edinme modelleri geliştirilmesi Metruk yapıların sosyal ve kültürel iyileştirme perspektifiyle ele alınması	Yüksek	Yerinde dönüşüm, Sur bağlamında hak temelli yaklaşım ve riskli yapı envanteri gibi başlıklar güçlü biçimde yer almakta; ancak sosyal konut üretimine ilişkin finansman modeli, sayısal hedef ve uygulama takvimi belirtilmemektedir.
11.2. Güvenli, Erişilebilir ve Sürdürülebilir Ulaşım Sistemleri	Herkes için güvenli, uygun fiyatlı ve sürdürülebilir ulaşım; özellikle kırılgan gruplar için erişilebilirlik.	Raylı sistem kurulması Şehir içi ulaşım planının yenilenmesi Yaya odaklı ulaşım sistemi Engelli bireyler için asansörlü üst geçitler Trafik yükü analizlerinin zorunlu hale getirilmesi Toplu taşımaya yönlendirme politikaları Özel gereksinimli bireyler için erişilebilir ulaşım planlaması	Çok Yüksek	Raylı sistem, yaya öncelikli planlama, bisiklet yolları ve ulaşım ana planının revizyonu gibi somut altyapı önerileri detaylı biçimde sunulmuştur. Ulaşım başlığı belge içinde en sistematik alanlardan biridir.
11.3. Katılımcı, Kapsayıcı ve Sürdürülebilir Kentsel Planlama	Katılımcı planlama ve yönetim kapasitesinin güçlendirilmesi.	Planların katılımcı ve şeffaf süreçlerle hazırlanması Sivil toplumun karar süreçlerine dahil edilmesi Kent Konseyi gibi icrai ve mali gücü olan yapılar oluşturulması Kayyum döneminin yarattığı tahribatın dökümünün çıkarılması Muhtarlar, meslek odaları ve STK'larla ortak yönetim Park ve meydanların kamusal alan olarak korunması Mekân tasarımında tüm toplumsal kesimlerin entegrasyonu Yerel yönetim-üniversite-meslek odası iş birliği	Çok Yüksek	Kent Konseyi'nin güçlendirilmesi, mahalle meclisleri ve STK'ların planlama süreçlerine dahil edilmesi açık ve güçlü şekilde vurgulanmıştır. Demokratik yönetim belgenin temel omurgasını oluşturmaktadır.
11.4. Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması	Dünya kültürel ve doğal mirasının korunması.	Suriçi'nin 1954 kadastral planı temelinde yeniden düzenlenmesi UNESCO Alan Yönetim Planının revizyonu Hevsel Bahçeleri ve Dicle Vadisi'nin bütüncül korunması Tarihsel hafızayı koruyan iyileştirme modelleri Çok kimlikli kent kimliğinin korunması Kültür-sanat kurumlarının desteklenmesi Anadilde kültürel üretimin teşviki	Çok Yüksek	Sur içi, tarihi miras ve kültürel kimliğin korunması belge içinde merkezi bir tema olarak yer almakta; restorasyon ve kültürel turizm önerileri güçlü bir bütünlük göstermektedir
11.5. Afet Risklerinin Azaltılması	Afetlerden kaynaklı can ve mal kayıplarının azaltılması.	Deprem risk envanteri çıkarılması Arama kurtarma ekipleri oluşturulması Yapı güçlendirme planları Sosyal ve mekânsal gelişimle entegre afet planlaması	Orta	Deprem riski ve afet planı ihtiyacı açıkça ifade edilmiştir; ancak kapsamlı afet yönetim sistemi, erken uyarı mekanizmaları ve kurumsal kapasite planlaması detaylandırılmamıştır
11.6. Çevresel Etkinin Azaltılması (Atık, Hava Kalitesi, Su Yönetimi)	Kentlerin neden olduğu negatif çevresel etkilerin azaltılması	Gri su kullanımının zorunlu hale getirilmesi Yağmur suyu toplama sistemleri Dicle Nehri'ne atık bırakılmasının engellenmesi Kum ocaklarının düzenlenmesi Hava kirliliği ve karbon emilimi analizleri Peyzaj planlarının sistematik yapılması	Yüksek	Atık yönetimi, geri dönüşüm ve su tasarrufu uygulamaları açık biçimde yer almakta; ancak hava kalitesi izleme sistemi ve karbon emisyon hedefleri bulunmamaktadır.
11.7. Güvenli ve Kapsayıcı Kamusal Alanlar	Kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler için güvenli kamusal alanlar.	Kadın Yaşam Merkezleri Çocuk oyun alanları ve anadil kreşleri Engelli dostu kent planlaması Kamusal alanlarda güvenlik butonları Yaya öncelikli meydan ve park düzenlemeleri Metruk yapıların iyileştirilmesi	Çok Yüksek	Kadın yaşam merkezleri, çocuk oyun alanları, engelli erişimi ve metruk yapıların dönüştürülmesi gibi öneriler kamusal mekânın sosyal eşitlik perspektifiyle ele alındığını göstermektedir.
11.a. Kentsel-Kırsal Bağlantıların Güçlendirilmesi	Kentsel ve kırsal alanlar arası ekonomik, sosyal ve çevresel bağların güçlendirilmesi.	Tarımsal sanayi ve lojistik entegrasyonu Lisanslı depoculuk Kırsal kalkınma politikaları Jeotermal ve tarım inovasyonu Tarımda akıllı sulama ve topraksız tarım Kooperatif destekleri	Yüksek	Atık yönetimi, geri dönüşüm ve su tasarrufu uygulamaları açık biçimde yer almakta; ancak hava kalitesi izleme sistemi ve karbon emisyon hedefleri bulunmamaktadır.
11.b. Entegre Afet ve İklim Politikaları	Afet risk azaltımı ve iklim değişikliği uyum planları.	Dirençli kent hedefi Ekolojik öncelikli planlama Dicle Nehri'nin statü kazanması İklim dayanıklı tarım politikaları Kuraklığa dayanıklı tohum ıslahı	Düşük	Kuraklık ve iklim riskine atıf yapılmakla birlikte, sistematik bir iklim uyum planı, sera gazı envanteri veya karbon azaltım stratejisi yer almamaktadır.
11.c. En Az Gelişmiş Bölgelerde Sürdürülebilir Yapılar	Yerel malzemeler ve sürdürülebilir yapı teknikleri.	Ekolojik mimari yaklaşımlar Yerel dokuya uygun peyzaj Müteahhit eksenli modele karşı alternatif konut modeli Doğal ekosisteme uygun mimari	Çok Düşük	Yerel yapı malzemesi veya ekolojik mimari konusunda açık politika önerisi bulunmamaktadır. Bu alan belge içinde neredeyse hiç sistematik olarak ele alınmamıştır.

EK 2: Sivil Toplum Aktörlerinin Stratejik Plan Önerileri – Diğer Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

SKA	SKA Alt Hedefleri	Açıklama	Önerilen Politika / Eylem	Yoğunluk	Yoğunluk Gerekçesi
SKA 1. Yoksulluğa Son	1.2. Yoksulluğun Azaltılması	Her yerde yoksulluğun ortadan kaldırılması	Yoksullukla mücadele kapsamında okul beslenme desteği Düşük gelirli mahallelerde destek kursları Üniversite öğrencilerine burs ve kayıt desteği Kadın kooperatiflerinin desteklenmesi Belediyelerin ekonomik işletmeler kurarak sosyal destek sağlaması	Orta	Sosyal destek, eğitim bursları ve kadın kooperatifleri üzerinden yoksullukla mücadeleye yönelik araçlar sunulmuş; ancak doğrudan gelir transferi, ölçülebilir yoksulluk azaltma hedefleri ve veri temelli yoksulluk haritalaması bulunmamaktadır.
SKA 2. Açlığa Son	2.3. Tarımsal Verimlilik ve Küçük Üreticilerin Desteklenmesi 2.4. Sürdürülebilir Tarım Sistemleri	Açlığın bitirilmesi, gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarım	Tarımsal sanayinin güçlendirilmesi Lisanslı depoculuk sistemleri Akıllı tarım ve akıllı sulama uygulamaları Kuraklığa dayanıklı tohum ıslahı Kooperatif destekleri Geleneksel ve modern tarım dengesi Topraksız tarım ve inovatif hayvancılık İklimaya dayanıklı üretim politikaları	Yüksek	Kırsal kalkınma, kooperatifçilik, akıllı tarım ve kuraklığa dayanıklı üretim başlıkları güçlü ve sistematik biçimde ele alınmış; küçük üretici odaklı yaklaşım belirgindir
SKA 3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam	3.5. Madde Bağımlılığının Önlenmesi 3.8. Evrensel Sağlık Hizmetlerine Erişim 3.d. Sağlık Risklerine Hazırlık	Herkes için sağlıklı yaşam ve refah	Uyuşturucu karşıtı şehir bilinci Rehabilitasyon ve entegrasyon politikaları Atık su analizi ile uyuşturucu haritası çıkarılması Okul çevresinde sigara satışının engellenmesi Ana dilde sağlık hizmeti Ücretsiz ve eşit sağlık erişimi Hastanelerde anadil bilen personel Koruyucu ve önleyici sağlık hizmetleri Kent sağlık bilinci geliştirme çalışmaları	Yüksek	Bağımlılıkla mücadele, anadil temelli sağlık erişimi ve koruyucu sağlık hizmetleri güçlü biçimde vurgulanmış; ancak belediye yetki sınırları nedeniyle sağlık altyapısına ilişkin yapısal reform önerileri sınırlıdır.

SKA 4. Nitelikli Eğitim	4.1. Ücretsiz ve Nitelikli İlk ve Ortaöğretim	Kapsayıcı ve eşit eğitim fırsatları	Eğitim kalitesini artırmaya yönelik uzun vadeli plan	Çok Yüksek	Anadil eğitimi, erken çocukluk merkezleri, dezavantajlı mahallelerde destek mekanizmaları ve kültürel çeşitlilik vurgusu sistematik ve tematik bütünlük içinde sunulmuştur.
	4.2. Erken Çocukluk Eğitimi		Anadilde hizmet veren kreşler		
	4.5. Eğitimde Eşitsizliklerin Giderilmesi		Oyun odaları ve çocuk gelişim merkezleri		
	4.7. Kültürel Çeşitlilik ve Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi		Anadil temelli çok dilli eğitim		
SKA 5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	5.1. Ayrımcılığın Sonlandırılması	Kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi	Kadın yaşam merkezleri	Çok Yüksek	Kadın yaşam merkezleri, sığınma evleri, bütçe duyarlılığı ve karar alma süreçlerine katılım önerileriyle belge içinde en güçlü politika alanlarından biri oluşturulmuştur.
	5.2. Şiddetin Önlenmesi		Kadınların karar süreçlerine katılımı		
	5.5. Liderlik ve Karar Alma Süreçlerine Katılım		Kadın sığınma evlerinin yeniden açılması		
	5.c. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Politika ve Bütçe		Kamusal alanda güvenlik butonları		
SKA 7. Erişilebilir ve Temiz Enerji	7.2. Yenilenebilir Enerji	Sürdürülebilir enerjiye erişim	Güneş enerjisi kullanımının artırılması	Orta	Yenilenebilir enerjiye atıf yapılmış; fakat enerji dönüşümüne ilişkin somut hedefler, kapasite planlaması ve finansman modeli belirtilmemiştir.
			Jeotermal enerji potansiyelinin değerlendirilmesi		
SKA 8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	8.3. KOBİ ve Yerel Girişimcilik	İstihdam ve kapsayıcı büyüme	KSS ve OSB destek politikaları	Çok Yüksek	KOBİ destekleri, kooperatifçilik, istihdam yaratma ve turizmin ekonomik kalkınma aracı olarak kullanımı güçlü ve geniş kapsamlı biçimde ele alınmıştır.
	8.5. Tam ve Üretken İstihdam		Kooperatif destekleri		
	8.9. Sürdürülebilir Turizm		Nitelikli işgücü istihdamı (mimar, mühendis vb.)		
SKA 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	9.1. Kaliteli Altyapı	Dayanıklı altyapı ve inovasyon	Sanayi parselleri	Yüksek	Lojistik merkezler, sanayi altyapısı ve teknoloji üretimi vurgulanmış; ancak Ar-Ge ekosistemi ve inovasyon finansmanı sınırlı düzeydedir.
	9.4. Sürdürülebilir Sanayileşme		Orta ve ileri teknoloji üretimi		
SKA 16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	16.6. Hesap Verebilir Kurumlar	Adalet, barış ve kapsayıcı kurumlar	Katılımcı belediyeçilik	Çok Yüksek	Katılımcı yönetim, STK iş birliği ve demokratik karar alma mekanizmaları belge içinde temel yönetsel çerçeveyi oluşturmaktadır.
	16.7. Kapsayıcı Karar Alma		Kayım uygulamalarının değerlendirilmesi		
SKA 17. Amaçlar için Ortaklıklar	17.17. Kamu-STK İş birliği	Küresel iş birliği ve ortaklıkların güçlendirilmesi	Üniversite, meslek odası ve belediye iş birliği	Yüksek	Üniversite, meslek odaları ve sivil toplumla iş birliği vurgusu güçlüdür; ancak uluslararası finans ve çok taraflı ortaklık mekanizmaları sınırlı düzeydedir
			Sivil toplumla ortak planlama		